

III,
M. 40248
v. 2

40248. III, M, h.

broj 235
Lerdo Terhaj
zagreb god 1870

1.
20.

Prof 132

Order Book

Order Book 1870

1.
20.

3 O P A

Z O R A

JUGOSLAVENSKA,

od

RADOSLAVA RAZLAG-A.

Tečaj II

U ZAGREBU,

tiskom i troškom Franje Župana.

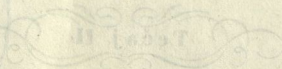
1853.
KNJIZARA
SVETOZARA GALCA
U
ZAGREBU.

307 R

208 A

JUGOSLAVENSKA

RAPOSLEVA NALAG-A

U ZAGREBU

Udruženi izdavači: Narodna Biblioteka Republike Srbije, Zagreb

1883

KNJIZARA

SVETOLAZA ERICA

ZAGREB

DUHU OTCA UZAJEMNOSTI SLAVJANSKE

posvetjuje

izdavalelj.

Co si ty? Rus; co ty? Srb; co ty? Čeh; co ty? jat' Polak jsem.
Ditky moje, svornost! nehte to, mluvte: Slavjan.

Jan Kolár.

Pušku na klin, mač u tok,
Sad je bratjo drugi skok!
Oštro pero, bistar um
Neka znanju tare drum!
Šakom do sad borismo se,
Duhom od sad dižimo se!

Rakovec.

Uvod. Вводъ.

Eto vam, rodjaci vlastimili, po drugiput „**ZORE**“, koja uže smělim korakom stupi u běli svět. „Smělim“ rekosmo korakom, jer se neplaši više zmij i pijavic, napastujućih vse, čo ima na čelu svojem geslo: sloga, uzajemnost! — Vsakto će uvidjati, da je svrha „Zore“ sveta i uzvišena, te se čvrsto nadějamo, da smo tim malim i drobnim plodom rodoljubja „dobro došli“ vsim, kojim trká zdravo srdce u nepokvarjenih grudih za matku Slavu, koji su pojmi duh sadašnjosti i budućnosti, jerbo razuměvaju podobro prošastnost našu mutnu. Srodni dusi nas razuměvaju; drugim, podlim dušam nije niti od potrebe, jerbo neću nikada moći razumiti nadahnutja svetoga i požrtvovanja vsěh sil i moćih svojih, požrtvovanja cěloga života svojega, koj veselim srdcem i radostno podnese vse tegobe i muke svoje brez sebičnosti, ako se tim barem zrno ponese u naprědek i srěću i slavu roda milenoga. Ako Bog da i Slava mati, ćemo za godinu dni veselih donesti věstih o napredo-

vanju književne sloge slavjanske, jerbo se ne samo od pojedinih učenih, kako su gg. Miklošić, Šumavsky i drugi, koji nalik drobnim bčelam pripravljaју gradivo za obći jezik književni, nego takodje od drugih stran neumorno radi, koje imaju vsa srđstva shodna za podignuti blage ove naměre, koje su jedini uvět sreće buduće. Za sada samo toliko; jerbo ta stvar još nije dozorila povse; te se tako nadějamo, da bude u kratkom objavljena putem sposobniim, te da će dirnuti u srdca vsěh věrnih sinov i kćerih matke naše. Mlado i staro će se potruditi, da se čini sposobno, za da može učestvovati kod posla ogromnoga, kojemu je obćega priznanja, uzajemnoga poslovanja od potrebe, ako hoćemo pospěšiti naprědek i sreću roda, koj će gotovo, kako ima pravednoga Boga na nebu, bistrih glav i dobrih srdc na zemlji! prije ili docnije doiti u slavohrame sloge svete.

Dozvoljite mi ovzdě jošće několiko progovoriti slov, da se mi, razcěpljeni Jugoslaveni, sporazumimo o naměrah i srđstvih, koje su evo u ovogodišnjoj „Zori“ slabo naznačene. „Slabo“ kazasmo; jerbo neće nikto zahtěvati, da mi čto dovršenoga pružamo obćinstvu našem u obziru jezika vseslavjanskoga, koj daleko i visoko nadkriljuje vse jezike indo-europejskoga stebła, neizuzemši isti grčki. K dovršenosti nam je cěli život naš prekratek, dapače život jednoga, dvuh kolen neće moći toga izvesti, čto ima svět očekivati od jezika našega i od naroda, koj je vse sile svoje, duševne i tělesne, tako jake i mlade

sačuval, kako su došle iz ruke vsemiloga Boga. Mi smo si uvijek svěsti važne naše poslovice: „zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača“ te nenudimo nikomu cěloga hlěba i ogromnoga, krasno uredjenoga i umětno dovršenoga poslo-pja, nego ono isto tekars od uzajemnoga poslo-vanja očekivamo. Kto više od nas pojedinih zahtěva, taj nezna, čto je slavjanski narod, čto je sadašnjost, taj niti najmanje nesluti, koja buduć-nost nas čeka. Ako smo trohicu samo pripo-mogli k pospěšenju budućnosti bolje; to je onda ves trud naš bogato obdarjen, jer nosimo u srdcu svojem savěst, da smo — Slavjani.

Sostavci u ovogodišnjoj „Zori“ su stranom ilirski, stranom slovenski, stranom pako se obćeslavenskomu približuju na podlagi staroslovenščine i rusćine; jerbo se ima obzir uzeti na čitatelje naše obojega spola, koji slavjansko-mu jezikoslovju jošće nijesu tako věsti, da bi veće koje narěčje ili uže obći književni jezik, kojega tekars pripravljamo, povse razuměli. Od vsakoga narěčja vodi drum u svetotajstva uza-jemnosti, i mi gojimo tvrdu věru, da će mladina naša nadějeplna vse sile svoje napeti i upotrě-bljavati, da si prisvoji marljivostju i prirodjenim bistrourmjem svojim vsa srědstva potrebita za svetu svrhu, koju vsako oko željno izgleda. Učiti, te opet učiti se ima Slavjan svojega bo-gatoga jezika, osobito sada u ovom upravo sla-vjanskom stolětju, do kojega se je kolo vrěmena dovrťelo, ako hoćemo dostignuti druge narode, koji uže od davna brode u tihom morju věd. Ne

dvojimo mi ni najmanje, da ćemo odziv bratinski naiti u srcih mladičev naših i djevojk rodoljubnih, da se vseobćim poslovanjem našim tim prije pospěši srčca i slava do sada toliko tužnoga naroda, kojemu od zapada pogibeljni prěte oblaci.

U „Zori“ ove godine se nalazi više sastavkov tiskanih ćirilicom; jerbo je neobhodno potrebno, da se i mi, zapadni Slavjani, opet priučimo obćeslavjanskoj azbuki, kojom se okolo 60 milionov srodne bratje posluživa. Ćirilica je upravo slavjanska, izraz našega bogatoga jezika, našega značaja, budućnosti naše; ćirlicu směmo vsim pravom svojom imenovati vlastninom. Kto je nebi hotel prigrliti kleajućim srcem, makar se protivila dosadašnja razvada naša! Želimo goruće, da i naši časopisi ovu stvar razmotre, te nam u vsakom listu barem po koj članek ćirilicom natisneju. Da se pri tom imamo držati pravopisa staroslavenskoga i ruskoga, dok ga obći shod književnikov cěle Slavie ne proměni, jer brez dlgoga dokazivanja jasno kako běli den; jer smo i dvojim pravopisom: ćirilskim i latinskim podosta razcěpljeni, te se nam i gotovo vsakomu odviše činiti mora, pravopise naše dalje cěpiti i kalati, u čem samo svojeljubje i nekakvo slavohlepje, a nikakvi naprědek narodne stvari ili književstva našega nezapazimo.

Čto se tiče bratje naše doljno-ilirske, moramo naročito i brez bojazni izpověditi, da nam se njihovo postupanje u razvitku jezika svojega podnipošto nedopade; jerbo se vsaki den tim većma oddaljiva od književne uzajemnosti. Začto se

na priměr tako često, bi rekel, očevdnim velikolèpjem upotrèbljavaju turski izrazi, kad imamo slavjanske, kojih i tamo nije nestalo?? *Krevet, pendžer, vatra* valjda nijesu lèpša, nego *postelja, prozor, ogenj!* Bratjo mila, bratjo draga! Nemojte zamèriti odkritosrdečnosti mojoj; ali moram kazati, da je vse ovo vele slab znak bratinske sloge, i da ničesa nezamlčim, istoga poznanja vlastitoga narèčja. Nebi vam ni rèčce prigovarjal, da pišete ovo u knjigah za prosti narod; jerbo su se ovi izrazi u gdèkojih (a ne u vsèh, hvala Bogu!) stranah u narod naš uvukle, kako se je mnogo tudjega u njega uvuklo: ali kada vse ovo zapazimo u spisih, koji nisu za prosti, neuki narod — — što će to tamo značiti??

Dalje zahtèva sloga bratinska, da pišemo povsuda *l*, gdè nas to etymologia uči, n. p. *dal, pisal, angjel, velma, bël, dël*; jerbo ovo ne zahtèva samo etymologia, koju već napomenusmo, nego se ono isto piše i govori pri sèvernih Slavjanih. Izgovarja se takodje u Hrvatskoj, pišu ga Slovenci i u gdèkojih stranah ga izgovarjaju. Isto tako valja pisati *slnce* (solnce), *vlk*, (volk), *mlnja*, (molnja), *pln*, (poln), *dlžen*, (dolžen) i t. d., a ne *sunce, vuk, munja, pun, dužen*, akoprem da se tako izgovarjati može, kako se može govoriti *dao, pisao, angjeo, bèo, dèo*; samo da se u pisanju složimo, jerbo se piše za oko, a govori za uho. Po tom takom može sèverni Slavjan u obćeknjiževnom jeziku izgovarjati svoj *l*, kako do sada,

mi pako Jugoslaveni izgovarjamo ga kako *o*, dok se neokanimo predsudka, da je *dao*, *an-gjeo* lepše nego *dal*, *angjel*. U ostalom uže čeli svet uvidja, da je krivo i nevaljalo ono pravilo, koje kaže, da imamo pisati kako se govori. Većina celoga slavjanskoga naroda je naš uzor. To je jedini uvjet, da se mi Jugoslaveni, Srbi i Slovenci složimo u jedno književno narječje, brez kojega budemo tako dugo životariti, dok nepostanemo žrtva nemiloga tudjinstva. Ovim putem bi se barem pospěšil naprědek srědnjih učilnic naših, koje nam još nemilo stradaju, jer se nemogu popeti do narodnih zelenik. Da se znanosti i věde nebudu razširiti moći, dok nemamo obćega književnoga jezika, je za svakoga lahko uvidjati. To naš tim većma mora obodravati, da slijemo, čto se sliti da, jer će se tim najvećoj nuždi odmoći i zajedno put prigladiati daljšemu, živšemu razvitku, kada jednom zasviti rujna zora novoga dneva, duševnoga preporodjenja svestranoga. — Pozorne učinimo pisatelje naše, kada smo jošće k tomu blagoglasni samoglasnik *a* u srbskih spisih n.p. *dobar*, *bolestan*, *trgovac*, *naprědak*, *lovac* proměnili sa *e*, kako vsi ostali Slavjani, dok se za staroslavenski ѣ neprimi drugo zaznamenovanje, da smo onda mi Jugoslaveni uže sjedinjeni, te da smo i poleg toga na pol puta bratji sěvernoj na susrět došli. Vuk Stefanović sam kaže, da narod ovaj *a* kako nečto srědnjega medju *a* i *e* izgovarja, u někojih stranah pako kao čisto *e*; čto bi nam dakle branilo složiti se u takvih malenkostih?

Neznamo, Boga mi! odkuda je nehajstvo bratje južne i zašto mirno čekaju i nepremiču se s mjesta, kada viditi mogu, da smo jim mi gornji Iliri, uže na polak puta na susretu? Nemislite, da neima kod nas sil duševnih i tjelesnih, ima jih, tako mi Boga! Krasno bi se razvijal naš narodni život, da je poslovanje naše jedno od Triglava do Balkana i prekrasne pokrajine naše bile bi Eldorado nove dobe. Ali tako vsi skupa neimamo — „ništa.“

Pojedina narječja naša imaju se obćemu jeziku približavati, da se tako i prosti narod polagano za njega pripravi i zarad toga je pred vsim potrebno, da se pazi na većinu našega naroda svih gran. Pojedino se ima uvijek i povsuda sporediti obćemu. Ako smo tako radili do konca života svojega, to će nam onda ves trud naš nagraditi dobra savjest, da smo vrjedn i sinovi matke svoje, te da smo svojim malenim poslovanjem pospješili naprėdek naroda ogromnoga, koj kroz toliko vėkov stradaše u maćuhinom krilu.

Mladići vi i dēve domorodne! Trudite se vsom snagom mladom, da bude poslovanje naše iskreno i podplno. Uzmite uvijek obzir na ves narod naš, makar se nazivale pojedine grane, kako jim drago i steći ćete slavu do sada nećuvenu, povėstnica pako bude vse čine vaše zlatnim zabilježiti perom u knjigu vėčite uspomene, jer ste bili vrjedn dēta matke svoje, koja vsu čeljad svoju jednakom ljubi ljubavju. Ti pako, otče uzajemnosti slavjanske, Kolaru! sagrij nas svojom vrućom ljubavju, koja za vse Slav-

jane jednako plamtiše, da budemo vsikolici jeden duh i jedno tělo, da tako dostojni postanemo one veličine, koja nas po prirodi ide i čeka u kolu drugih narodov. — Vi, srodni dusi, u prostranoj Slavii u vsěh četiri stranah světa, kojim trka uzvišeno srdce za vse, čto je dobro, krasno i sveto, budite mi srdečno pozdravljeni u ime Boga i matke Slave.

Štirski Gradec, dne 1. rujna 1852.

Radoslav Razlag.

Pametar. Памятникъ.

Sěčenj, Январь, Srědozimen.

1. 1853 novoga lěta den. Želimo od vse duše, da bude vsakomu svoje.
6. 1829 † u Brnu Josip Dobrovsky, rodjen 17. kolovoza 1753.
8. 1588 rodjen Ivan Gundulić, † 1638.

„O slovinska zemljo lěpa,
Što sagrěši nebu gori,
Da te taki udes cěpa
I jadom te večnim mori?“

8. 1819 † Valentin Vodnik, pěsник slovenski, rodjen 3. veljače 1758.
 17. 1706 rodjen Benjamin Franklin, iznašastnik gromovoda.
 19. 1849 uzetje Vršca od strane našincev.
 21. 1793 Ljudevit XVI. kralj franczski, u Parizu guillotinom usmrten.
 24. 1852 † u Beču Jan Kolar, otec uzajemnosti slavjanske, rodjen 29. srpnja 1793 u Mošeovcih u turčanskoj stolici; sin starodavnih Tater.
- „Živ jsa v srdci celi narod nosil,
Zemřev žije v srdci narodu celého.“

1096 rodjen Nestor, otec pověstnice ruske.

Veljača, Февраль, Pozdnozimen.

2. 1849 † blizu Ljubljane Davorin Semraje, pravdoslovec, iskren rodoljub i pěsник slovenski.
8. 1849 † u Krajnju Franjo Prešern, neumrli pěsник slovenski, rodjen u Vrbi na Kranjskom

3. prosinca 1800. Krasen spomenik mu biaše g. 1852 postavljen od njegovih nebrojenih častiteljev iz domačega mramora umetno izdelan.

„Jedna se Tebi je želja spolnila,
V zemlji domači da truplo leži.“

- 13. 1849 podà se osèčka tvrdjava carskoj vojsci.
- 15. 1839 † Tomo Dolinar, c. k. dvorni sovètnik, rodjen 12. prosinca 1760 na Kranjskom.
- 19. 1473 rodjen Nikola Koprnik, † 1543.
- 20. 1790 † car Josip II.
- 24. 1848 púkovlada francézska proglašena počto bi pobègnul Louis Filip.
- 16—17. 1849 bitka pri Kapolni.

Ožujek, Мартъ, Ranoživen.

- 4. 1238 *bitka medju Rusi i Mongoli blizo Novgoroda, po kateroj stenjaše ruski narod 250 godin pod jarmom tatarskim, da ga jedva skine iz pleč svojih.*
- 4. 1849 ustav podèljen austrijskim narodom.
- 5. 1852 † Nikola Vasiljević Gogol, spisovatelj ruski, u Moskvi u 44. godini života svojega.

„Горкимъ словомъ моимъ посмѣют-ся.“

- 7. 1849 razprši se austrianski državni sabor u Kromerizu.
- 13. 14. 15. 1848 ožujski dnevi — — —.
- 21. 1849 bitka pri Mortari.
- 22. 1848 púkovlada u Mletcih proglašena.
- 23. 1849 bitka pri Novari.
- 25. 1848 ban Jelačić izabran. „Što Bog dade i sreća junačka.“
- 30. 1282 sicilianska večernica (pogin Francezov na sicilianskom ostrovu.)
- 31. 1814 ulaz spojenih armad u Pariz.
- o. m. 1837 † Lucian Mušicky, rodjen 1776.

Travenj, Априљ, Srědoživē.

- 13. 1849 bitka kod Titela, i slavna zmaga našincev pod Stratimirovićem.
- 14. 1849 neodvisnost Ugarske u Debrecinu proglašena od privremene vlade magjarske.
- 18. 23. 1850 carski ukazi o slobodi crkve katoličke u Austrii.
- 21. 754 pred Kristovim narodjenjem Rim utemeljen po Romulu i Remu.
- 25. 1852 † Vasil Andrejević Žukovskij, spisovatelj ruski, rođen 1783 u Tuli.
- 30. 1848 bitka kod Pastrenoga.

Svibenj, Mañ, Pozdnoživē.

- 4—10. 1849 buna u Draždjanih.
- 5. 1821 † car Napoleon na ostrovu sv. Jele.
- 6. 1848 bitka pri St. Lucii.
- 10—14. 1631. pljenje i mesarenje u Dėvinu (Magdeburg) pod Tilly-om.
- 18. 1804 metne si consul i diktator Napoleon carsku krunu na glavu.
- 18. 1848 vseněmeckí sabor u Frankobrodu otvoren.
- 21. 1849 pad Búde pod generalom Henci-om u ruke buntovnikov magjarskih.
- 21. 22. 1809 bitka pri Aspernu.
- 21. 1841 † Julian Ursin Niemcevicz, velezaslužen, učen Poljak, šestputih prognan iz domovine svoje.
- 24. 1851 † u Zagrebu Stanko Vraz, pěsniĳ jugoslavenski, rođen godine 1811 blizo Ljutomira na malom Štajeru.

„O sada znam zašto
Plače Slava mati,
Gradi su nevěrni,
Sini renegati.“

- 26. 1849 bitka kod Titela pod slavnim Knićaninom.
- 26. 1831 bitka pri Ostrolenki med Rusi i Poljaci.
- 27. 1849 pad Malghere u ruke carske vojske.
- 27. 1852 novo karno pravo za čelu jednostnu Austriju proglašeno.
- 28. 1641 rodjen Ivan Valvazor, † 1693.
- 29. 1848 bitka kod Kurtatone.
- 29. 1453 pad Carigrada.

„Svemu svētu svitje zora,
 Kod Balkana neima dana,
 U srěd gorcieh suzah mora
 Gori, gori ljuta rana,
 Koju robstvo zadade.“

Lipenj, Июнь, Ranolěten.

- 1. 1807 poda se Bělgrad Srbom pod Gjorgjem Petrovićem (crnim Jurjem).
- 3. 1826 † Mihailović Karamzin, zgodopisec ruski' rodjen 1. prosinca 1765.
- 6 1415 Jan Hus u Kostnici sožgan
- 7. 1849 zmaga bana kod rimskih nasipov.
- 8. 1815 německi savez utemeljen.
- 12—17. 1848 bombardiranje u Pragu.
- 12. 1849 požar Novogasada.
- 14. 1800 bitka pri Marengi.
- 14. 1809 bitka pri Gjuru.
- 15. 1389 *bitka na Kosovom polju* (Vidov den). „Barjak srbski se na Kosovom obori.“
- 18. 1815 bitka kod Belle-Aliance (pogibelj Napoleona.)
- 23. 1852 † Nikolajević Zagoskin, spisovatelj ruski, u Moskvi u 62. godini starosti svoje.
- 23—26. 1848 lipenjska krvava buna u Parizu.

Srpenj, Июль, Srědolěten.

- 3. 1849 uzetje Rima od vojske francezske.
- 5. 6. 1809 bitka kod Vagrama.

6. 1796 den narodjenja ruskoga cara Nikole.
6. 480 pred Kristovim narodjenjem bitka pri Termopilah i pogin junačke čete špartanske sa svojim hrabrim vodjom Leonidom.
- „Postoj, putniče! ovzdě počivaju vsi, kteri su padli za domovinu svoju.“
8. 1709 bitka kod Poltave.
15. 1099 uzetje Jerusolima od križnikov pod veliteljem Bogomirom Bouillonskim.
22. 1793 drugo děljenje Poljske.
23. 1848 bitka kod Sommacampagne i Sone.
25. 1848 bitka kod Custozze.
26. 1848 bitka kod Volte.
- 27—30. 1830 srpenjska buna u Parizu i poběg Dragotina X., kralja francezskoga.
29. 1845 zlosretno puškarenje rodoljubov u Zagrebu.—
Lahka jim zemljica!

Kolovoz, Августъ, Pozdnolěten.

3. 1378 bitka pri řeki Vaši medju Rusi i Tatari, i s njom konec vlade ovih divjih čet u Europi.
5. 1772 prvo děljenje Poljske.
5. 1789 porušenje podložništva (feuda) u Francii.
9. 1849 bitka kod Temešvara.
13. 1849 odloži Görgey oružje kod Vilagoša, te se poda carsko ruskoj vojsci.
14. 1844 † u Beču Jernej Kopitar, slaven jezikoslovec, rođen 23. o. m. 1780 u Kranjskoj.
15. 1769 car Napoleon rođen na Korsiki.
17. 1849 poda se tvrdjava Arad.
18. 1830 den narodjenja austriansk. cara Franje Josipa.
20. 1851 važni carski ukazi o uredjenju carevine austrijske.
24. 79 zasuje Vezuv Herculenum, Pompeji i još 3 města.
24. 1849 † u Ljubljani Antun Mažgon, prvi slovenski prevoditelj državljanskog prava austrijskoga, u 37. godini života svoga.

- 24—25. 1572 krvava svatba (bartolova noć) u Francuskoj (70.000 Hugenottov usmrtnjenih).
 26. 1278 bitka medju Otokarom i Rudolfom I.

Rujan, Сентябрь, Ranojesen.

2. 1851 † pri sv. Vidu u Ipavi Matia Vrtovec, vrlj spisovatelj slovenski.
 3. 1783 neodvisnost sěverno - amerikanskih spojenih držav priznana.
 5. 1849 † Antun Nemčić, spisovatelj i pėsnik ilirski, rođen 10. svibnja 1813.
 7. 1566 pad tvrdjavice sigetske i pogin Nikole kneza Zrinjskoga, Leonide slavjanskoga.
 7. 1812 bitka kod Borodina.
 10. 1848 prelaz ilirske vojske prěko — Rubikona kod Varaždina.
 11. 1697 bitka kod Sente.
 15—21. 1812 strahoviti požar Moskve, po kojem potamni orlu francezkomu krvava slava.
 21. 1792 púkovlada francezka prvo proglašena.
 27 1849 pada se tvrdjava Komarno.
 29. 1848 bitka kod Velenče,

Listopad, Октябръ, Srědojesen.

6. 1848 popečitelj Latour u Beču ubijen od buntovničke drhali.
 10. 1794 *bitka pri Maciejovicah* (finis Poloniae), u kojoj biaše Kosciuško ulovljen.
 12. 1492 Amerika po Kristoforu Kolumbu pronadjena.
 15. 1817 † u Soloturnu Kosciuško.
 16. 18. 19. 1813 bitka pri Lipskom.
 20. 1827 bitka pri Navarinu.
 24. 1795 tretje razděljenje Poljske.
 26. 1809 porušenje tvrdjave u štirskom Gradcu od Francezov.
 31. 1851 † Peter Petrović II. Njegoš, vladika crnogorski i brdski, rođen godine 1811,

Studení, Ноябрь, Pozdnojesen.

1. 1755 užasni potres zemlje u Lisboni.
4. 1794 pad Varšave i njezinoga predměstja Prage.
„Hurrah! Praga! Suvarov.“
6. 1632 bitka kod Lücena i pogin Gustav Adolfa.
8. 1620 *bitka na běloj gori blizo zlatnoga Praga.*
„Gora posědila od pregorke boli.“
- 8 1848 biahu Magjari u Ormužu na malom Štajeru.
15. 1671 † Jan Amos Komensky, rodjen 28. veljače 1592.
- 26—28. 1812 prelaz francezke vojske preko Berezine.
„Напередъ.“

Prosinec, Декабрь, Ranozimen.

2. 1805 bitka kod Austerlica.
2. 1848 odstup cara Ferdinanda miloga i nastup Franje Josipa.
2. 1851 coup d' etats u Parizu.
20. 1848 † pri maloj Nedělji na Stajeru Antun Krempeľ, spisovatelj slovenski, rodjen 1790 god.
24. 1825 nastup ruskoga cara Nikole.
31. 1853 staroga lěta den. Bože, blagoslovi naš prědek slavjanskoga naroda! —

Slavjanska azbuka.

Za one, kteri jošće neznaju ćirilskimi slovi čitati, stavljamo evo ovzdě od latinice mnogo različna pismena :

Б=В, В=В, Г=Г, Д=Д, Ж=Ž,
З=Z, И=I, Л=L, Н=N, П=P, Р=R,
С=S, У=U, Ф=F, Х=H, Ц=C, Ч=Č,
Ш=Š, Щ=Šč, Ъ=Jerr, Ы=Jeri, Ь=Jerj,
Ѣ=Ě, Я=Je, Ю=Ju, Я=Ja, Ѡ=Th,
Ѧ=ę, ѧ=ę.

Po Vuk Štefanoviću :

Ѣ=Ě, Ц=Dž, Ъ=Dj, Ь=Љ=Lj,
Н=Н=Nj.

Za poskušnju neka slědi glas iz Petrograda o prvom tečaju mladjahne naše „Zore“ iz novin „Сѣверная Пчела“ broj 66., dne 21. ožujka 1852, i to od slova do slova bez ikakve proměne.

„Славянскія литературныя новости.

Въ Градцѣ (Graetz) вышелъ за нынѣшній годъ Славянскій альманахъ подъ названіемъ „Зоря“, составленный изъ небольшихъ статей въ стихахъ и прозѣ, въ числѣ которыхъ находимъ біографическія свѣдѣнія о славянскихъ ученыхъ и литераторахъ. Всѣ статьи напечатаны, по прежнему обычаю, латинскими буквами, исключая трехъ стихотвореній, напечатанныхъ буквами кирилловскими, хотя съ измѣненною Вукомъ Караджичемъ орфогра-

фією. Новый опытъ употребленія кирилловскихъ буквъ, забытыхъ многими изъ славянскихъ племенъ, и неудачно замѣненныхъ латинскими, свидѣтельствуе о стремленіи, какъ говорятъ сами издатели альманаха, къ единству языка литературнаго въ отношеніи ко всѣмъ славянскимъ племенамъ. „Пора, говорятъ они, бросить намъ несчастную привычку питать умъ одними чужеземными произведеніями, жить чуждою намъ жизнію духовною. Пора намъ самимъ увѣриться и доказать иностранцамъ :

Да е время славскомъ садъ времену,

Да Славянинъ безъ славянскогъ круха

Гладень у вѣкъ, сиромыхъ че быти,

Чуджи хлѣбаць мало когъ насыти.“

(Пришла нынѣ пора славянская; Славянинъ безъ своего роднаго куска хлѣба всегда будетъ несчастливъ и голоден; чужої хлѣбъ не насытитъ.)

Безъ сомнѣнія общій литературный языкъ можетъ служить орудіемъ могущественнымъ и важнымъ къ единству умственной жизни и развитію племенъ, родныхъ по происхожденію, но раздѣленныхъ въ слѣдствіе случайностей историческихъ и отчасти собственнаго равнодушія къ себѣ самимъ. Буква служитъ знакомъ опредѣленнаго звука; съ переменною начертанія буквъ родныхъ славянскихъ, освященныхъ долголѣтнею исторією и вѣрою православною, на буквы латинскія, должны были измѣниться и самые звуки. Съ знаками латинской азбуки соединялись уже готовые звуки, чуждые уху славянскому. Съ измѣненіемъ звуковъ измѣнились свойства самыхъ словъ и вслѣдъ затѣмъ ихъ грамматическихъ измѣненій. Одна переменна буквъ измѣняетъ весь характеръ языка. Если въ такой языкъ, на чуждый ладъ искаженный, войдетъ еще чужая мысль, то само собою разумѣется умственная бѣдность и скудость будетъ неминуемымъ послѣдствіемъ въ жизни народной. Чѣмъ

древнѣе памятники литературные различныхъ племенъ славянскихъ, тѣмъ ближе и сходнѣе они между собою. Принятіе латинской азбуки нѣкоторыми изъ племенъ славянскихъ повлекло за собою рѣшительное раздѣленіе нарѣчій, и отдалило ихъ отъ общаго славянскаго корня.

Принимая вновь кирилловскую азбуку, западные Славяне сохраняютъ въ своихъ нарѣчіяхъ остатки народнаго характера. Измѣненіе буквъ постепенно приведетъ за собою измѣненіе звуковъ, свойствъ каждаго слова и грамматическихъ измѣненій, и сблизитъ ихъ съ тѣми нарѣчіями, которыя постоянно употребляли народный кирилловскія буквы. Общаго языка выдумывать нельзя: онъ образуется и развивается постепенно, исторически. Въ отношеніи къ западнымъ Славянамъ, первымъ и необходимымъ шагомъ къ этой цѣли должна служить замѣна латинскихъ буквъ прежними кирилловскими. Но зачѣмъ измѣнять то, что уже освятила исторія? зачѣмъ въ самой кирилловской азбукѣ дѣлать измѣненія, какъ Вукъ Караджичъ. Чѣмъ латинизировать кирилловскую азбуку, проще уже прямо писать латинскими буквами.

Въ числѣ произаическихъ статей, помѣщенныхъ въ альманахѣ, находимъ сказаніе о обращеніи въ Христіанство св. Меѳодіемъ Бориса, царя болгарскаго, напоминающее обращеніе св. Владиміра, пораженнаго картиною страшнаго суда. Это сказаніе написано молодою дѣвушкою Іозефиною Урбанчичъ, изъ Турнограда въ Крайнь. „Прекрасная дѣвушка, говорятъ издатели »Зори«, воспитана матерью въ семейныхъ добродѣтеляхъ, но при ея воспитаніи не забыли развитъ дарованій, украшающихъ женскій умъ и въ жизни общественной. Европейское ея образованіе не отклонило однако же ея отъ народности, и, цѣля литературы иностранныхъ, она пишетъ на языкѣ родномъ.“ Это явленіе рѣдкое въ томъ краю, и потому понятно,

что издатели альманаха, указывая на нее читателямъ, упоминають еще о другихъ молодыхъ писательницахъ славянскихъ. Одна изъ нихъ, четырнадцати-лѣтняя дѣвушка, подъ именемъ Лѹдмилы, присылаетъ изъ Штирії статьи въ журналъ „Славянская Пчела.“

Прощаясь съ читателями, издатели альманаха говорятъ: „Наша Зоря, слабый полусвѣтъ послѣ темной ночи, едва замѣтная на небѣ. Ея свѣтъ однако же предвѣщаетъ наступленіе дня! Дай Боже, чтобы взошло солнце, а покуда, быть можетъ, замѣтятъ нашу блѣдную „Зорю“ и за Балканами и Фрушкою Горой, за Карпатами и на неизмѣримыхъ равнинахъ до Урала. Въ нашемъ языкѣ есть отголоски рѣчей, соединяющихъ насъ и съ сѣверными братьями.“ „

VVOD V SLOVNICŮ VSESLAVENSKŮJŮ.

Tko nečuti, da bez sloge
Nije za nas nigdê slave?

P. Stoos.

Sama misó, da bi Vile
. Slavjana?

Jedno kolo sastavile,
Nil' od samog' Boga dana?

Nar. pĕsen.

Veleučeni językoslovci slavensci nam uže svĕtovahu već putij, po kteryh by vzmogli priti v razkosnuju domovinu, toli zaželĕné vseslavenščiny. Vse jur večkrat naznačené puti dakako vode k jednojstoj svrse; no jedna tĕh jest naj-

bližjaja bez velikyh stranputic, naime: starosla-
venščina — jediný navor spasenja našega. Da
bude i v toj trěba otrobi odsějati, jest naravsky,
i ako to jedenkrat učinismo, odmah budemo do-
biti jeden lěp, krasen, bogat, blagoglasen i kla-
sičen jezyk za učenoje i izobraženoje občinstvo
slavenskoje. Ja se dakle drznuh na podloze
světé staroslavensčiny osnovati načrt sklanje vse-
slavenské poleg sostava našega veleslavnoga dra.
Miklošića; jeden pako glasovityjih jezykoslovcev
spregu vseslavenskiju. No nikto ne mysli, da
bog zna čto skovasmo nova, neporabna i nesprě-
tna po svojej glavě i volji, čto takova vzmogne
prigovoriti samo nehajstvenik i neumen protivnik
naščiny i staroslavensčiny; ja bo tēm naměravam
našim prvencem spisateljem načrtati put v sredi-
šće, v ktero priiti se naj trse, da ne by, kako
mnozi pisci slavensci ne poznavši vrutka drago-
cennosti staroslavenské tumarali po temnyjih stran-
puticah; — no vazda bližali se — sloze; i ta-
kodje sobrati bisery raztepeně; te od nas zane-
marene, i s pozabljivostju uže boreče, jih opet
nastaviti v svoj prvejši řed, da se podignu na
svoje světo dostojanstvo. — Komu by se činila
upotrěba tēh neobyčajnyjih oblik inostranna, ne-
navadna, poviri samo v Arkiv za pověstnicu ju-
goslavenskiju, knj. II. razděl 2., i naide zapore-
doma uživanje bogatyjih i dragyjih biserov ta-
kodje medju južnymi Slaveny. Ondě se nalazi
roditeljník mužsky množniny po užkyjih samo-
glasniceh *i = ij*: muž*i* = starosl. muž*ij*; — vi-
niteljník množniny mužskyjih na širok soglasnik

roditeljik jedniny žensky, kako i imeniteljik, viniteljik i zvateljik množniny za tvrdymi soglasniky na *i = y*: i tako poslà gospodin knez i vsa ta gospoda listi; — od službi kmet; muž nemozi vineti svoje ženi; ako bi se ženi prětile; — kapitul za loža i sinì. Praočetje pisahu: *v* pravdě, *v* rozumě, na cjestje; *u* bo znači *kod = pri*, te skazateljik na *ě, i*. Prěměnjahu svěstno grlné soglasniky v srodne sviščuće: v muce od muka; — pri mehkyjih tvorjah skazateljik na *i*: v poštenji; dateljik idući po „ryba“ na *e = ě*: občine = občině, gospode od gospoda, k sebě; — nebese roditeljik jedniny. — Imeniteljik množniny odbacajući *in* na *e*: dězelane od dězelanin. Dvobroj se takodje nalazi: *teju dveju nodaru*. Zapovědnoga načina tretja osoba jedniny i množniny: *iměj, imějte*. — *Pln, mlčati, dlğ* město nevaljanoga i protislovničnoga *pun, mučati, dug*; — *prv, držati* město *pěrv, děržati*; — bližičstvo m. krivoga bližičstvo —

Tako lěpo i pravilno pisahu pradědove naši, na kteryh grobověh se my na propad svoju přěpiramo i pravdamo nehoteći nam odlučené přěbogatě i obilné baščiny obrnati na svoju korist. Bratje slavensci, sinci slavy, začto by byli toli nerazboriti, te ne by hotěli světé blagotiny svojih otcev uživati, no njih moći žaliti. — Slavene! — ako jošće klca v srdcih vaših kapljica našké krvi za slavu, prigrлите oběručke srědstvo spaseńja, znajte, da protivnik vazda bdije nad nami, te išće nam nahuditi, būdite na oprěžě, hvatajte — hvatajte za spasivom, da ne sirmoglavimo svoje-

ju krivnjeju v ponor, iz kteroga neima rešitvy — pozor. Komu ne udara v oči, kako jedna mladika na polji knjižestva slavenskoga vsadjena za drugoju premda lěpo osnovana vehne i vseha. — Žrtvujmo — žrtvujmo vsaky samo několiko malenkostij imućstva svojega, pa gotovo mora byti skoro rešenje naše. Slab vojník který sušci na bojišci se boji vagati život svoj za poběd slavnuju: a od nas se mnogo menje zahtěva, dakle ako hoćemo slavje, pokusimo vagati ne života, no některy obličice i spaseni smo od propadi věkovité. — Konečno ješće pozivljem vse spodvižniky, da, ako by se jim čto vidělo krivo ili netemeljito, ostrym pisekom izprave nedostatki, ako by se který nalazili. Pristupimo dakle k prvoj straně načrta slovnice vseslavenské.

Osnova

sklanje vseslavenské.

§. 1. Pišuci některy črtice o sklanji vseobčej, moram pře napisati azbuku, které se imamo služiti v vseslavenščině. Ako pišemo ciriliceju, upotrěbljujmo slědeća pismena:

а, б, в, г, д, ѣ, е, ж, з, и, ј, к, л, м, н, о, п, р, с, т, ѣ, у, ф, х, ч, ш, ц, ы, ъ, ѣ, а, ж.

ь-ем se mogu poměhčati: бь, вь, дь, зь, ль, мь, нь, рь, сь, фь.

V latinici pišimo ova:

e) po *c, č, ž, š, j* se ne smě pisati *ě*, jako ni za *z, s*, ako se smatrata kano přelaz iz *g, h*: *cel, celov . . . v bilěze, uspěse*, od *bi-lěg, uspěh*.

f) v cirilici se mora razlučno pisati *ль, нь, рь*, kako i ostali soglasnici *ь*-em pomehčani.

g) *ć* se ne smě poremetiti s *č*; tako ni *šć* s *š* ili *šč*: *svěća, strnišće*, a ni *svěča, strni-še* ili *strnišče*.

h) $\text{а} = \text{e}$ my dosele ne razlučivasmo od navadnoga *e*, razvě: *měsenc, zvenk, brekati* = *měsec, zvek, brekati*. Vseobščině moramo ga pisati i izgovarati kako nosno *e*. U glagolij v 3. osobě mn. kažućega načina sadanjega vrěmene, ktera neimaju *u*: *izprave*; aorist tretje osoby mn.: *pletoše*; pričestje sad čineće: *bije, gore*.

i) $\text{ж} = \text{u}$ jest zvuk medju našim *o* i ilirskym *u*: *muž, dělaju*. Stoji pako v viniteljnice i tvoriteljnice jedniny ženskoga spola: *ženu, ženoju*. Kod glagolij (ako pišemo staroslaven-sky = obće) v prvoj osobě sad. vrěmene jedniny i 3. mn.: *pletu, pletuť*; v 3. osobě mn. tra-jućega prošestoga vrěmene: *pletjahu*, i v ne-svršenom načine idućih po dvignuťi: *segnuťi*.

О sklanji.

§. 2. Sklanja vseslavenskaja razpade na četyry razředy; po prvom razředu idu imajuća v roditeljnice jedniny koncevku *a* (některa *u*); po drugom na *i*, po tretjem na *y*: po četvrtom na *e*.

R a z r e d a.

Vzor.

Jednina.

Dvojnian.

<i>im</i> ¹⁾ <i>vin.</i> govor	<i>im. vin. zva.</i> govora
<i>rod.</i> govora	<i>rod. sk.</i> govoru
<i>dat.</i> govoru	<i>dat. tvo.</i> govoroma.
<i>zvat.</i> govore	
<i>tvo.</i> govorom	
<i>skaz.</i> govorě.	

Množnina.

<i>im.</i> govori	<i>vin.</i> govory
<i>rod.</i> govorov	<i>tvo.</i> govory (my)
<i>dat.</i> govorom	<i>skaz.</i> govorěh.

Po vzoru tom idu vsa imena samostavna mužskoga i srednjega spola imajuća v roditeljnice *a*, kako i vsi priděvi neizvěstné doby mužskoga i srědnjega spola; Vsakomu učenimu Slaveninu bude lahko se brzo priučiti sklanji vseobćoj; samo potřěbno jest poznati upodoboslovje ²⁾ proměnoslovje ³⁾, te pravila niže naznačenaja.

Čto se tyče *imeniteljnika* (izhadjajuća u mužskyjih na soglasnik, u srědnjijih na *o*, *e*), valja znati: da jest imeniteljnik mužskyjih bezživotnyjih vazda jednak viniteljniku: *im. vin. govor*; u imen pako srědnjijih imeniteljnik, vinitelj-

¹⁾ *im.* = imeniteljnik = nominativ; *rod.* = roditeljnik = genitiv; *dat.* = dateljnik = dativ; *vin.* = viniteljnik = akusativ; *zv.* = zvateljnik = vokativ; *tvo.* = tvoriteljnik = instrumental; *skaz.* = skazateljnik = lokal. *Jednina* = jedinobroj; *dvojnina* = dvobroj; *množnina* = višebroj.

²⁾ Assimilationslehre. ³⁾ Verwandlungslehre.

nik i zvateľnik su v vsch brojevch vazda jednaci i v vsch razredch.

Roditeljnik ima *a*, ov *a* se pako vzdrži vsigdar takodje v viniteljnice vsch imen životnyjch mužskoga spola: *gospodina*, a nijednyh inyh; — *u* imaju imena jednostavnaja buđi si životna ili bezživotna, ktery ostane i v skazateljnice: rod. sk. *stanu*; no sada možemo jošce upotřebiti v tom slučaji rod. i na *a*.

Dateljnik jest na *u* kod vsch mužskyjch i srědnjch: *gospodinu, městu, polju*; —

ovi, evi město *u* dopuste prigrlivša v roditeljnice *u*: *prstovi noževi, ovi, evi* se naj potrebuje osobito v višjem slogu i stihotvorju.

Viniteljnik vidi imeniteljnik i roditeljnik.

Zvateľnik dobije prirast *e* u vsch samostavnyjch mužskyjch izlazečih na tvrd soglasnik: *gospodine, grme*; končajuća pako mužskaja na *k, g, h* dobe město jih *č, ž, š*: *člověče, družę, duše* od *člověk, drug, duh*; tako i na *c, z, s* končajuća: *otče, bruše, kneže* od *otec, brus, knez*. — Na mehký soglasnik izlazeća primaju *u*, zatim na *rj*, kako su imena zanatlij i rukodělcův ili kaku službu opravljajučih: *nožu, zlataru, tesaru, volaru* od *nož, zlatar, tesar, volar*.

Tvoriteljnik pravilno ima prirast *om* pri vsch samostavnyh mužskoga i srědnjega končajučih na soglasnik ili samoglasnik *o*: *gospodinom; městom*; vslěd blagoglasja i uspodoboslovja pako vsa izlazeća na mehek soglasnik ili samoglasnik *e* dobivaju *em*: *nožem, carem, življenjem*.

Skazateljník se tvorí po všech tvrdých dvo-
ili večslovčinyjích imeně mužskoga i srědnjega
spola na *ě*: *o gospodině; městě*; — končajúca
pako na *k, g, h* vslěd proměnoslovja dobivaju
samo *e*, jer zadržan *j* v věnci *✓* se slije s pro-
měnjením samoglasníkom; *o človece, bilěze, u-*
spěse, od *člověk, bilěg, uspěh*.

Jednostavna i s njimi sostavljena dopustivša
po tvrdě soglasnice *u, v* dateljnice *ovi*, prihvate
takodje v skazateljnice *u*: *o kosu, dubu; grad*
ima i *o gradě*.

Mužskaja i srědnjaja končajúca na měhek
soglasník ili *je* imaju vazda *i*, nigdar pako *ě* ili
u, kako některi krivo pišu: pri *kralji, noži, po-*
lji, a ne *kralju, nožu, polju*.

V *dvojně* jest imeniteljník, viniteljník i
zvateľník vazda jednak v všech spolověh i raz-
ředověh bez iznimky. —

Imeniteljník jest pri mužskyjích v obće na *a*:
gospodina, duba. — Pri srědnjijích na *o* v ime-
niteljnice jest dvojniny im. na *ě*: *městě*; kod iz-
lazečích v imeniteljnice na *e* jest dv. na *i*: *polji,*
stropji.

Roditeljník i skazateljník dvojniny sta vsele
čisto jednaka i to na *u*: *govoru, nožu, polju*.

Dateľník dv. jednači točno vsigdar tvorí-
teljniku po tvrdých na *oma*: *gospodinoma, mě-*
stoma; po měhkyh pako na *ema*: *mužema, po-*
ljema.

Imeniteljník množniny jest pri všech muž-
skyh buď životnyh značajno na *i*, pa ne *y*, kako
něki sěverni Slavene zlo pišu: *gospodini, go-*

vori jednako s zvateľnikom; vslěd promenoslovja přelazi *k, g, h* v *c, z. s*: *potoci, supruzi, uspěši* od *potok, suprug, uspěh*; —

ove, eve primaju većinoju jednostavnaja: *stanove, noževe*, kako i *stanovje, volovje*; pravaja doba se rabi pri izvěstnom broji, drugaja pri neizvěstnom; jednostavnaja vendar imaju takodje *voli, bozi, kosi*; *ov* ili *ev* uvěk mora i i v ostalih sklonověh ostati razvě roditeljnika, ako jest uže na *ov* i to sbog blagoglasja: *volovom, kosovom, volovy, kosovy* i t. d.

e dobivaju ona, která odbacuju *in* iměvši v jednině: *slavene, gradjane, seljane* od *slavenin gradjanin seljanin*.

je ili *ije* imaju nuz *i* vsa na měhek soglasnik končajuća: *žitelje, učitelje, pastirje* i to v čislě neizvěstnom.

Srědnjaja vzdrže vazda svoj *a*: *města, polja*.

Vrlo težko bude ustanoviti něčo temeljita i vseobća glěde *roditeljnika množniny* u mužskyjich na tvrd soglasnik končajućih. Dakako v staroslavenščině jest jednak imeniteljniku jedniny; no to čěsto vzrokuje dvomysl i temnost v povědi: *gospodin dobr kmet*, se ne vě, jeli jest *gospodin dobr kmet*, ili *gospodin dobryh kmetov*; — ja myslim po svojem osvědočenji, da by lagljiega razumka radi najbolje bylo u mužskyjich upotrěbovati *ov*: *govorov*.

Měhkaja imaju *ij*: *učitelj, kralij*; no sad nam ješće hūdi dovoljeno i *ev* rabiti: *učiteljev*.

Srědnjaja odvržu samoglasnik od imeniteljnika jedniny i gotov jest rod. mn.: *měst, polj*; — no izhadjajuća na *stvo* v im. jedniny, dobivaju přěd *v* vsuvek *e* lagljiega izgovaranja radi: *naboženstev* od *naboženstvo*; tako i některa přěd *j* stavljaju *i* zbog istoga razloga: *narěčij, obzorij* od *narěčje, obzorje*.

V *dateljnice* imaju tvrdaja *om*, mēhkaja *em*: *gospodinom, učiteljem, poljem*.

Viniteljník tvrdyjih mužskyjih se tvorí na *y*: *gospodiny*; mēhkaja vazda blagoglasja radi *e* prigrle: muželožce.

Tvoriteljník ima značajny prirast *y* po tvrdyh soglasniceh v mužskom i srědnjem spolu: *s braty, govory, městy*; *m* přěd *y* stupi samo onda, kda by možda dvosmysl vzniknul.

Za mēhkymi soglasnici vazda slědi *i*: *uži tata svezati*.

Skazateljník za tvrdymi soglasniky se děla na *ěh*, za mēhkymi na *ih*: *o govorěh, městěh, poljih*. — Proměnoslovje dakako se ne smě ni v tom sklonu zanemariti: *o zavistniceh, kotrizeh, lěnuseh* od *zavistnik, kotrig, lěnuh*.

R a z r e d i.

§ 3.

Vzor.

Jednina.

Drojnina.

im. kost

im. kosti

r. d. z. sk. kosti

rod. kostiju

tv. kostiju.

dat. kostima.

Množnina.

*im. v. kosti**tv. kostmi**r. kostij**sk. kosteh.**d. kostem*

Na ov razred spadaju imena ženskoga spola na soglasnik svršujuća te v roditeljnice končajuća na *i*. U tēh imen jest v imeniteljnice zakritъ postav iz někdašnjega *i*.

Imena razreda toga idu vsa pravilno.

Čto se tyče besēd: *molitva, daritva, smokva, svekrva* i t. d. se moreju sklanjati poleg „ryba“, te ni pisati *molitev, crkev, daritev*; nego *molitva, crkva*.

Mati i *dći* přeměnjata v imeniteljnice *er* v *i*, te se sklanjata, kako slēdi: jed. *mati, matere, materi, mater, materi, materiju, materi*. Dv. *materi, materiju, materima*. Mn. *matere, materij, materem, matere, matermi, matereh*; tako i *dći*.

Glede besēd: *zēt, tat, laket, noket, gost, gospod, golub, črv, den, kamen, plamen, koren, remen, jelen, ječmen* (vidi dr. Miklošić Formlehre str. 9) se ne drznem ničesa odlučiti; no samo toliko světujem, da se rečena imena do *den* sklanjate po izlazečih na mehek soglasnik: *muž*, razvě *gospod* v zvateľnice: *gospodi*; — *kamen* i t. d. pa v jednině po vzoru „ime“, ako su životna, dělaju viniteljnik = rod.; — v dvojnině pako po vzoru na mehek soglasnik končajučih: *muž*; — *puť* i *pečat* kako ženskaja idetě po *kost*.

R a z r e d y.

§. 4.

Vzor.

Jednina.

im. ryba
rod. ryby
dat. skaz. rybě
vin. rybū
zv. rybo
tv. ryboju

Dvojnina.

im. rybě
r. rybū
d. rybama.

Množnina.

im. v. ryby
rod. ryb
dat. rybam

tv. rybami
sk. rybah.

Semo idu imena ženskaja dobivajuća v roditeljnici jedniny *y* (radi blagoglasja *e*).

Po vzoru „ryba“ sklanjaju se vsa imena ženskaja v imeniteljnici jedniny přěd *a* tvrd soglasnik imajuća, kako takodje i mužskaja *a* po tvrdě soglasnice jed. končajuća: *vladyka, sluga, vojvoda*.

Grlna přelaze v srodne sviščuće, i to v dateljnici dvojniny: *ruce, snaze, noze, blse* od *ruka, snaga, noga, blha*.

Čto izlazeća na *ja, ča, ča, ža, ša* v imeniteljnici dobivaju v roditeljnici vazda *e*, uzroči přědhodeći soglasnik měhky, který radi blagoglasja dobiva koncevky užke: sklanjaju se tako:

Jednina.

im. duša
r. duše
d. sk. duši

v. dušū
z. duše
tv. dušeju.

Dvojnina.

im. duši

n. dušu

d. dušama.

Množnina.

im. v. duše

n. duš

d. dušam

tv. dušami

sk. dušah.

Po ovom vzoru idu takodje mužskaja imajuća v imeniteljnice před *a* mehek soglasnik: *vo-*
dja, glasonoša.

Razřed e.

§. 5.

Vzor.

Jednina.

im. ime

rod. imene

dat. sk. imeni

tv. imenom.

Dvojnina.

im. imeni

rod. imenu

dat. imenema.

Množnina.

im. imena

rod. imen

dat. imenem

tv. imenŷ

sk. imeneh.

Amo spadaju samostavna na *me* (men): *vrěme, těme*; při těh stoji *e* město *en*, kako se razgovětno govori v okolici Ljutoměrskej: *slěmen, plemen*, = *slěme, pleme* itd., i odtud se razjasni prirast *n* v roditeljnice.

Životnaja na *e* dobivaju v rod. *ete*: *zřěbete, tèlete*, který se i v ostalyh padežih pridrži. — Po vzoru „ime“ idu takodje dvoslovična na *o* v

im.: *dělo, pero, kolo, čudo, drěvo, uho, oko, tělo, slovo, črěvo*, ovdě stojí *o* v imeniteljnici město *es*, dakle rod: *dělese, perese, kolese*, od *dělo, pero, kolo*, ¹⁾ ta imena se takodje sklanjaju, pravilno kako srědnjaja na *o*: *město; dělo, děla, dělu* itd.

Poleg toga razrěda se sklanja děte v jednině, v množnině pako kano ime skupno po „duša.“

§. 6. Na ty razrěd spada nepravilno sklanjanje osobnyjich zaimen *ja ty se i i* město *on*, nakoliko se upotrěbi v imeniteljnici nesostavljeno, sklanjaju se tako:

Jednina.

<i>im.</i> ja	ty	
<i>rod.</i> mene	tebe	sebe
<i>dat.</i> meně, mi (mně)	tebě, ti	sebě, si
<i>vin.</i> mene, me	tebe, te	sebe, se
<i>tv.</i> menoju (mnoju)	toboju	soboju
<i>sk.</i> meně (mně).	tebě	sebě.

Dvojnina.

<i>im.</i> ma, na, ž. mě, ně.	<i>im.</i> va, ž. vě
<i>rod. sk.</i> naju	<i>r.</i> vaju
<i>dat. tv.</i> nama	<i>d.</i> vama
<i>vin.</i> naju (na).	<i>v.</i> vaju (va).

¹⁾ Ja takodje čuh večekrat imeniteljnik na *ese*, kako i *vin.*: *čije jest to perese, posuđi mi svoje perese.*

Množnina.

<i>im.</i> my	<i>im.</i> vy
<i>rod. sk.</i> nas	<i>rod. sk.</i> vas
<i>dat.</i> nam.	<i>dat.</i> vam.
<i>vin.</i> nas (ny)	<i>vin.</i> vas (vy)
<i>tv.</i> nami.	<i>tv.</i> vami.

V dateljnici i viniteljnici potřebuju se dlžje obliky, *a)* na početce govora; *b)* za předlogom, *c)* kda se važno izgovore, *d)* u povědeh nasprotnyh: ty *mene* črniš, *sebe* pa dičiš.

Zaimě „sebe“ se ne smě poměšati s „moj“ kako to česťo byva pri Ilirěh; no vazda se potřebovati, kdakoli s osobuju glagolja naznačuje jednu istu osobu: nosim *svoj* klobuk (ne *moj*).

Sklanja zaimena.

§. 7. Ova sklanja ima dva vzora: *ty sij*.

*Vzor prvoga.**Jednina.*

<i>im.</i> ty	ta	to
<i>rod.</i> toga	toje (te)	toga
<i>dat.</i> tomu	toj	tomu
<i>vin.</i> toga, ty	tu	to
<i>tv.</i> těm	toju	těm
<i>sk.</i> tom.	toj	tom.

Dvojnina.

<i>im.</i> ta	tě	tě
<i>rod.</i> toju	toju	toju
<i>dat.</i> těma.	těma.	těma.

Množnina.

<i>im.</i> ti	ty	ta
<i>rod. sk.</i> těh	těh	těh
<i>dat.</i> těm	těm	těm
<i>vin.</i> ty	ty	ta
<i>tv.</i> těmi.	těmi.	těmi.

Po tom vzoru sklanjají se takodje: *ov, on, in, sam, jedin, vsak, i kto* ovo zadnje odvrže v vsěh iněh sklonověh *to* zajedno s sostavljenými: *nikto někto*.

Dva i ova se dakako potřebuje samo v dvojnině: mužs. *im. dva*; žensk. i srěd. *dvě*; *rod. dvoju* (dvu); *dat. dvěma*.

§. 8. *Sij (i)*, který se ješće samo v některých slučajevěh vzdržá v novoslavenščině: *do sihmal, do segadob, dosele, odsele, vsele, lětos, dnes, zimus, nočes, sinoči, snoči, jesenes*, sklanja se tako:

Jednina.

<i>im.</i> sij (i, on)	si (ja, ona) se (je, ono)
<i>rod.</i> sega, jega	seje(jé), jeje(jé) sega jega
<i>dat.</i> semu, jemu	sej, jej semu, jemu
<i>vin.</i> sega, sij, jega, i	siju, ju se, je
<i>tv.</i> sim, jim	seju, jeju sim, jim
<i>sk.</i> sem, jem.	sej, jej. sem, jem.

Dvojnina.

<i>im.</i> sija, ja (ona)	si, ji si, ji
<i>rod.</i> seju, jeju	seju, jeju seju, jeju
<i>dat.</i> sima, jima	sima, jima sima, jima.

Množnina.

<i>im.</i> si, ji (oni)	sije, je	sija, ja
<i>rod. sk.</i> sih, jih	sih, jih	sih, jih
<i>dat.</i> sim, jim	sim, jim	sim, jim
<i>vin.</i> sije, je	sije, je	sija, ja
<i>tv.</i> simi jimi.	simi, jimi.	simi, jimi.

Poleg toga vzora se sklanjaju takodje: *moj, tvoj, svoj, naš, vaš,, koj, dvoj, oboji, troji, čiji i čto; — ji (i), ja, je* jest naše *on, ona, ono*, pa ni v roditeljnice *onoga, no jega*.

Kda se před *ji, ja, je*, naime v kosyh skloněh postavi předlog, stupi *n* před *j*: za njim; kako i onda, kda se važno izgovori.

Ves, vsa, vse ide po *ty, ta, to*, samo čto se stavlja *e* město *o*: *vsega vsemu*, vin. mn. muž. *vse*; im. mn. ž. *vse* i v. radi *ě-a*, který jest v *ves* zakrit.

● priděvěh.

§. 9. Čto govorismo o samostavnyjich ime-
neh razředa *a*, to isto valja o pridevěh *neizvě-
stnyh* mužskih i srědnjih, naime: da se priděvi
neizvěstniji mužs. i srěd, točno sklanjaju po raz-
ředu *a*, te ne imaju nikdar v rod jed. *u*, ni v
dat. *ovi, evi*, samo v rod. mn. valja da bude *yh,
ih: dobryh, tudjih*. Ostaliji sklonove pravilno
takodje glede blagoglasja i proměnoslovja. — Pri-
děvi žensciji neizvěstniji idu po razředu *y* razvě
rod. mn. na *yh. ih: krasnyh cvětlíc, vrūčih
želj*.

Izvěstnája doba priděvov jest sostavljena iz sklanje samostavné i zaimenné i razrade na dvoje rozdělenje, naime: *y* i *i*.

Imajúća koncevku *y* se sklanjaju po slěděčem vzoru.

Jednina.

<i>im.</i> dobry	dobraja	dobroje
<i>rod.</i> dobroga	dobryje	dobroga
<i>dat.</i> dobromu	dobroj	dobromu
<i>vin.</i> dobroga, bez ž. = <i>im.</i>	dobruju	dobroje
<i>tv</i> dobrym	dobroju	dobrym
<i>sk.</i> dobrěm.	dobroj.	dobrěm.

Dvojnina.

<i>im.</i> dobraja	dobrěji	dobrěji
<i>rod.</i> dobruju	dobruju	dobruju
<i>dat.</i> dobryma.	dobryma.	dobryma.

Množnina.

<i>im.</i> dobriji	dobrije	dobraja
<i>rod.</i> dobryjih	dobryjih	dobryjih
<i>dat.</i> dobrym	dobrym	dobrym
<i>vin.</i> dobryje	dobryje	dobraja
<i>tv.</i> dobrymi	dobrymi	dobrymi
<i>sk.</i> dobryh.	dobryh.	dobryh.

Kako se *dat. jed. mužsky* i *srědnji* *dobryy-*mu da skratiti v *dobromu*; *dobrěm* ili *dobrějem* v *dobrěm*: upravo tako dopusti pokračenje *rod. jedn. imen. i vin. množniny* *dobryje* v *dobré*, te *vin. muž. mn. dobryje* v *dobrě*; *rod. mn. pako* v *vsěh spolověh* *dobryjih* v *dobrých*.

§. 10. Vzor končajúcich na *i*.*Jednina.*

<i>im.</i> vrući	vrućaja	vrućeje
<i>rod.</i> vrućega	vrućeje	vrućega
<i>dat.</i> vrućemu	vrućej	vrućemu
<i>vin.</i> vrućega, bez ž. = <i>im.</i>	vrućuju	vrućeje
<i>tv.</i> vrućim	vrućeju	vrućim
<i>sk.</i> vrućem.	vrućej.	vrućem.

Dvojnina.

<i>im.</i> vrućaja	vrućiji	vrućiji
<i>rod.</i> vrućuju	vrućuju	vrućuju
<i>dat.</i> vrućima.	vrućima.	vrućima.

Množnina.

<i>im.</i> vrućiji	vrućeje	vrućaja
<i>rod.</i> vrućijih	vrućijih	vrućijih
<i>dat.</i> vrućim	vrućim	vrućim
<i>vin.</i> vrućeje	vrućeje	vrućaja
<i>tv.</i> vrućimi	vrućimi	vrućimi
<i>sk.</i> vrućijih	vrućijih	vrućijih

Samo po *c*, *č*, *ć*, *ž*, *š*, *j* stavlja se *i*, inače vazda *y*. Drugy stepenj priděvov i pričestje slědita točno pravila rěčena o priděvĕh.

Dodatek.

O stupnjevanji.

Stepenj drugi se tvori: a) ako se neizvĕstnomu priděvu mužskyjih v imeniteljnice primetne za mužskaja *ěji*, *ž. ějši (ějša)* sr. *ěje*: sta-

rěji, starějši (starějša) starěje, toplěji, toplějši (ša) toplěje od *star, topl*; b) ako se korenice za mužskaja prida *ii, ji, ž. ši (ša), sr. je: slabii, bolji*. — V oboju slučaju přelaze *k, g, h, v č, ž, š, i s, z, v š, ž: přěčji, dražji, sušji, vyšji, nižji* od *prěk, drag, suh, vysok, nizek*. — Izlazeća na *ek ok*, dobe k přědiduće-
mu suglasniku *ji*, a *ek, ok*, odpadne: *dalji, šir-
ji* od *dalek, širok*; — *si* i *ějši* se može ta-
kodje ješće pridržati zbog Sěveroslavenov.

Stepenj tretji biva, a) ako se drugomu pred-
loži *naj: najstarji* od *star*; b) ako se prvomu
stepenju představi *vse, pre, vele, velmi, vrlo,
jako, zělo: vsemožen, predobr, velelěp, velmi
krasen, vrlo koristen, jako poslušen, zělo
učen*.

Kto ne opazi samo v tom načrtu uže neiz-
měrné dragocennosti, kterou nam staroslavěnsčina
svěsto ohrani, ov biser osobito o priděvěh, kako
i některi ini o glagoljih jasno kažu i govore, da
se naš slavensky jězyk može měriti s najizvrst-
niimi, dapače nadkrili je bogatostiju překrasnýh
oblik. — Obrnimo si dakle dragocennosti ty v
korist narodnosti i jězyka svojega, prigrlimo jih
radi, da budu pospěšili slogu i sjedinjenje naše.
Upotřebimo jih v vsěh za višjeje občinstvo pisa-
nýh knihah, da se jim privade najprě učeníji do-
morodci, a polagano, da se vkorene i medju pro-
sty narod.

Glede oblik jest sostavek ty pisan v obće-slavenščině razvè glagolja v kaž. načině sad. vrěmene i to ovdě ješće zbog lagljiega razumka. Ako by kto prigovoriti hotěl, da se jest tēm oblikam težko privaditi, tēše se posloviceju: *pe-čeni golubi nikomu v usta ne lete.*

Božidar Raić.

O volšebnicah.

Pèrvija volšebnicja bivahu na Kolce (po lat. Colchis) v Azii sego radi budi tu pèrvjeje glagolanje o Kolce. Glavneje mesto kolčeskoje bivahu Atiny v primorji, kde Minerva ime svoj hram. Minerva zvašetsja Atinoju to jest dščerju Atovoju ili otcovoju to jest Jovieu. Jakože glavnoje mesto grečeskoje zovetsja Atiny takože zvašetsja i kolčeskoje. Vtoroje mesto kolčeskoje bejaše Eja [imenovano ot gr. *αια* to jest zemlja ili tla] na otoce ednakom imenom. Tretje mesto jest Kita.

V naše namerenje spadajet glagolati o imeni Kolk ili Klk suščem v kolené s „kol“ i znamenujuščem v obče nečto visokago. Toga radi imenujetsja „kolk“ ili „klk“ kost, kiju Latince zovut *os coxae*. Nakolčiti ili nakovčiti zovetsja hiš, slop ili poslopje postaviti. Klk ili Kolk znamenujet gori visokija. Potomže zvašeja Kolk ili Klk oblast azitjatskaja ležušči na vosokih gorah. Ednakože ješče zovetsja gora pri Ajdovščini nad Ipa-voju v krajskeje oblasti. V našem jazyce premenavatesja višekratí mežde soboju sloga *ol* i *le* na primer v novoslovenstem v kolnem Mleti, to jest kolnusja kl-nusja, kljati. Tako bystže iz imene Kolk ili Klk imja Klek. Takože Klekom imenujem kranjskoje pogorje v jemže jest visokejšaja gora Triglavja i horvatskuju goru pri Oguline. Bog znajet, nijest li imja Kavkažnje ot Kolka? Jakože imja Tabrje Slavjany prineseno iz Azija znamenujet ostrožna brda, takože imja „Klk“ visoka pogorja i sterminy naznačit.

Iz vethago Klka tri volšebnicja sut znanimi sireč Carica (po lat Circe) ili Čarica pèrvaja, Carica vtoraja i Medea, vsja tri sut s Klka i s carska kolena. Imja Carica jest ženskoga roda ot „car,“ ašče rečem Ča-

rica to jest ot „čar, čr, črn“ čarodejica, po némečki Schwarzkünstlerin. Imenujem: Carica; bjaše bo Carica pèrvaja cariceju suromadskoju.

Carica I. rodísja v Kite okolo leta 1400 pred roždestvom Kristovom. Otec jej bjaše Slnce, i mati Persa. Bivaše že na otoce Eja. Slula jest na vselennoj bivši vijaščaja volšebnic. Tvorila jest da zvezdi na zemlju grjadjahu i vijašče drugyh čarodejanj. Po jeje smèrti sut ju čestili jakože boginju.

Ednakože znana jest jeja dšči Carica II. koteraja živèše okoli leta 1200 pred Kristom. Sje vremena vidit-sja nemnogo pozdno, ašče je primerim vremeni jeja matere bivšija v lete 1400 pred Kristom. Jakože povesti ne naznačujut točno vremene Cariceju, takože stavijut ih obitališče na raznaja mesta; edini na Klk, družu v Italiju v mesto Circejskoje, kde nyne jest Monte Circello, pod Rim. Vina sim raznostim jest poneže stihotvorci pisahu sija povesti sostavljajušči osoby raznih vremen i kraj kakože pristajašesja ih namerenju. Carica vtoraja volžjubi Olis i ime s njim dva sina imenom Mars i Telegon.

Tretjaja volšebnica znana s vethago Klka jest Medea kolčeskomu carju Ejetu junejšaja dšči. Kakija volšebnica bjaše Medea učít slednaja povest: Leta 1292 pred Kristom petdesjat i četyri grečeskíh vitez zvaníh argonavty ide iz Tesalija jako bi rekl iz svojeja dežaly ili oblasti v devjatoju dežalu iskat zlatago runesa. Peliya stric Jazonu ne sušč car želaja prestola svojega brata i Jazonu pogibeli dade tomu svet iti na Klk iskat zlatago runesa straženago groznom zmijem. Jazon potomu sobra svoja sputnici, grečeskya vitezja. Po dolgom putovanji prišedši na Klk moliju carja Ejeta, da bi jim dal zlatoje runo. Ejet reče Jazonu: Zlatoje runo ti dam mzdu, ašče pèrveje vprežeši v jarem dva divja Vulkanova vola i s njima preorješi četyri orali zemlja na njuže useješi zmijevih zub, iz kojih budut vojni s vseju opravoju zrasli. Vtoreje ti naložu pobediti sija vojnovy, i v tretjeje, da ubiješi zmij, koj stražit runo.

Junejšaja caričina Medea, juže Carica naučiše čarodejanjem načati da zmij zaspi. Jazon vse to načinuv vzjat soboju lepuju i mladuju nevestu i jeja junejši brat Osor. Vsi trije otidut s čanjem argonavty. Carovom suščim čarodejem i po Medei iduščim, argonavti pervije bežahu po askinstem potom po jadranstem morju, kde Medea svoj brat Osor razreza na časti, i sija razmeta, da bi otec ja beraja zaderžalsja, i ne dostignul begunec. Ostrov, kde Medea brat razreza zovetsja osorski ostrov. Potom idoša Medea i argonavti do Alkinova feačkoga. Zde ja sreta klčeskaja pomorskaja vojska, a jej otidoša. Pri Alkinove Jazon oženisja Medejeje, i argonavti pirovaja imeša mnogo radosti. Na kone razidošasja. Jazon privede srečno domu v Jolk ili v Tesaliju svoju mladuju nevestu.

V Tesalii Medea svoj tast Ezon varivši mnazimi travami pomladi. Moliušcimze dščerjam Pelejevjam, da bi jih otec ednako pomladila, zapoveda i ubitii, a mertvago nijest vijašče oživila. Delja togo ju Jazon pustiv oženisja Krevsoju dščerju Kreonta suščega carja Korintu. Pri tom razljutisja Medea, i dvojicu sinov Jazonov zadavi otcu Jazonu pred očima, novežje neveste dade v dar grivnu v jaščici, juže Krevse skoro ottvorivši planul jest von plamen sžgal carski grad, nevestu i carjevo rodbinu; sam Jazon ubeža. Medea potom jest uselasja na voz i povozduhu ili nebine letela v Atiny.

Takja volšebnicja bjahu Medea obe Caricja i ješče družija na Klce. Ot tuda i nyne govorjat, da volšebnicja ne krajnskem i horvatstem Klece imut svoje shodišče i gostje. Vsaka gora, na kojej volšebnicja shodišče, po mnenji prostago naroda, zovetsja v tom vide Klek. Krajnci bivajušči v Ribnici i v okresti jeja, volšebnicja zovut „klekarce“, hotja oni umejut reč „copernica“ družih Slovenec.

Začetek Pole v Istri.

Kalimah pripoveduje, da je bil Jazon (to ime je od *αἶψα* jak biti, jačiti se) z svojimi tovarši pred Kol-

čani do ilirskago morja pribežal, i tu postavil mesto po greški, imenovano Ασιςον, ktero kolški jezik Pola imenuje, to je Pola v Istri. Tudi praviju, da su se za argonavti poslani Kolčane bali na Kolk vèrnuti, kir nisu bili Medeje dobili, i da su tu, kjer poznešji čase Pola, si stanovanje napravili. Polotok Istra ima ime od ostrov, osterv ili osterva, kar otok pomeni. Ko so bili Kolčane tu mestice postavili, so ga s polotokom vred Osterva imenovali. Greki, katerim je bila kolška beseda „osterva“ neznana su ju ασιςον zgovarjali in tudi v ασιςον zmenuli, kar njim mestice pomeni. Kolčane so temu posebj kakor Greki terdiju Πολας rekli, kar spet na slovansko „pola“ kaže. Pola v slovanskem več reči pomeni. „Pol“ pomeni kraj ob vodi, stran, deželo ali sploh en kraj; od tod beseda polje; „pola“ je kos obleke, kos kake ravnine ali gore. Da Pola ni namest kake greške besede postavim Πολας su sami Greki spoznali Πολας kolšku besedu imenovaje. Iz imena Osterva Ασιςον je sčasoma postalo ime Istra, Istria. Polotok Istra zavolj podobnosti imen ni zmeniti z Istrijo velikoj deželoi ob reci Istri. Ta dežela je po reci Istri ime dobila Istria, Isterreich Oesterreich i tudi Austria. Per mesti Istranov, kteri su ob reci Donavi ali Istri stanovali je bil Gaj Anton premagan jemu odvzeta vojskina znamenja su v Genukli hranili. Genukla je bila per Istri, reci, blizo Istropola ali istranskega Mesta, kakor govori Dio Kasi v 51. buk. 98. pogl. Ako se komu tukajšnje razlaganje imena „Pola“ neverjetno zdi, naj pa z tistimi Italijani tèrdi, ki praviju, da je to ime od italijanskega „pullo“ kar pišče pomeni, i da je torej italijansko pullo kolška beseda!!

Nekaj o Apolini ili Belini

v slovanskem obziri.

Apolin vtegne ime imeti od poleti, kar se o plameni toliko reče kot švigati; ili pa je bilo njegovo pravo ime Belin. Golski Veneti su ga imenovali Belina ili Be-

lena drugi Goli pa Abeliona, kir su si slnce razbeljeno mislili, i kir tudi marskaj razbeli, i je poglavar belega dne. Njegovo greško ime Phoebus je bilo po slovanski Jasen. Severnoevropejski Slovane su mu deli Svjatevid Svantevid to je Svetovid (kakor bistrovid). Slovensko besedo „svet“ Poljaki zgovarjaju „svjat.“ Ščudje ili Ščuždje su ga zvali Oetasira to je Svetazira, ravno tako od pogleda: kakor je bil en kralj Bojov i Tabriškov Kritozir, i en drugi getski kralj z dolzimi obrvmi je bil Brvist.

Ko se je Merzev ili Mrazev (po latinski Marsyas) ž njim v muziki skušal i premagan bil, ga je Belin oderl. Se ve, da Mrazva ili Mrazija merzlega, če se ves leden na slnce ustopi Belin ili Slnce odere, kir mu ledeno kožu doli potegne.

Belin je poglavar bil vilenic, modric, modropojk ili muz, med kterimi ste v slovanskem obziri posebno dve spominja vredni: Melpomene to je Milopomna ili Milopomena, poglavarica milih pomenov (tragedij), i Rajna (gr. Urania) tista, ki je poglavarica rajnih ali nebeskih znanost i zvezdoznanja.

Konj, ki je bil kopitom cabnul i pevski vir Hipokreno obudil, je bil Pegasus imenovan to je Pegaz, Pegaš od peg, po latinski varius po greški Ποικίλος po nemeški gefleckt; glej Miklosich lexicon linguae slovenicae vet. dial. i Biblia Ostrog. Zachar. 1, 8. de equo.

Poženčan.

БЛЪГАРСКА ДЪВОЙКА И НЕИЗИНА

КЛАТВА. ¹⁾

Рано, рано изутрина
 Преди слънсе да огръбе,
 Лътна дневна горещина
 Дол' не земѣ да повѣе,
 Иде мома покрай рѣка
 Свога любя да си чека;
 Връви безъ страхъ близу водѣ
 Сама една на слободѣ.
 Въ рѣцѣ сбира ситиѣ росѣ
 Па си съ неѣ лице миѣ,
 Бѣло лице, русѣ косѣ;

¹⁾ ж izgovarja se kod Blgarov: 1. kako gluho *a* ili *ъ* u sѣvernoj Blgarii; 2. kako *a* u Macedonii (tako i u toj пѣsmi); 3. kako slovensko *ô* blizu Solunja i na granicah medju Macedoniom i Tesaliom. — л изgovarja se kod sѣvernih Blgarov malo gluho kako *ъ* ili sрѣdnje medju *a* i *e*; a kod južnih macedonskih Blgarov vseгда kako *e* (tako i u ovoj пѣsmi).

Траву гази, цвѣтьє собира,
 На главѣ си вѣнец виіе
 Съ бисеръ ниже въ радѣ подбира
 Пилцы слуша, пѣснѣ пѣіе,
 Пѣснѣ пѣіе, вѣнцу собори:
 Доры вѣтеръ не повѣіе,
 Слънце огнь не разпалі
 Ты си цвѣтьє младо, мило
 Въ вѣнецъ свито како въ крыло
 Али въ тебѣ огнь мали
 Може брѣго да затриіе
 Сичко добро, що да ты іе:
 Вѣнешь, губишь хубавинѣ
 Цвѣтнѣ младость — зеленинѣ;
 Зато цвѣтьє, не всѣкогашь
 На хубавость ты помагашь.
 Дал' іе тайвѣтъ мой полюбецъ,
 Какъвѣтъ ми си ты мой вѣнецъ?
 Дал' момини тужди очи
 На срьдце му ставѣтъ плочи
 Дали туждо лице бѣло
 Нему срьдце сег' заплѣло,
 Дали тужда бѣла гуша
 Имѣ моіе му заглуша
 Тужди поглядѣтъ — хубавина
 Дали може да направи
 Да онъ мене заборави,
 Или жівотъ на туждина,
 Да ли може то да стори,
 Що да нему срьдце сгори?...
 Како да іе — Богъ то знаіе
 Али срьдце моіе жедно

Доры свѣтъ ми въ очи сяіе
 Быт ще нему всгда іедно!
 А ты вѣнецъ айде въ водѣ
 Давамъ тебѣ всѣ слободѣ,
 Пливай долѣ, пливай горѣ,
 Въ бѣло море, въ црѣно море
 Може негдѣ да го найдешъ,
 Клѣтвѣ моіѣ да му дадешъ:
 Срѣдце нему още хранимъ
 Одъ другега любѣвь бранимъ
 Срѣдце моіе неизмѣно
 Доры вѣнче ты зелено
 Не се вратишь по врѣхъ водѣ
 Само іодно на слободѣ.
 Акол' неще да приіме
 Клѣтвѣ вѣрнѣ съ моіе имѣ,
 Нека баремъ ме пречека
 Въ бѣло море покраи рѣкѣ....

Въ нѣмски Градецъ 18./30. августа 1852.

К. П

изъ Россіи.

СРБСКЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ

ИЗ

СЛАВОНИЈЕ.

БЛИЈЕДА БЕВОЈКА.

Ој дивојко врло плава!
Врло плава, врло драга!
Што си тако проблидила?
Ил си сунцу дворе мела,
Ил мисецу косе плела?
„Нит сам сунцу дворе мела,
„Нит мисецу косе плела,
„Већ сам стала, па гледала,
„Ди се муња громом игра;
„Муња грома надиграла,
„Двима трима јабукама;
„Нит су зриле, нит зелене,
„Већ најбоље за јидење.“

БУРЂЕВА НАМЕТНИЦА.

Бурђу мила из села дивојка,
 Бурђу мила, а роду немила;
 Узе Бурђе роду на срамоту,
 Па он оде на цареву војску.
 Разболи се Бурђервкиња млада,
 Заискала од свекерве воде:
 „Јетрвице, додај ми водице!“
 „Недам боме наша наметнице!“
 „Сама си се Бурђу наметнула.“
 Заискала од заове воде:
 „Заовице додај ми водице!“
 „Недам боме наша наметнице!“
 „Сама си се Бурђу наметнула!“
 Заискала од свог свекра воде:
 „Ој мој свекре додај ми водице!“
 „Недам боме наша наметнице!“
 „Сама си се Бурђу наметнула!“
 Заискала од ђевера воде:
 „Ој ђевере, злаћени прстене!“
 „Дај ти мени иза горе воде!“
 Донесе јој воде иза горе.
 Липо њега снашна благосива;
 Једна бурма једна међа била!
 Једна метла оба двора мела!
 „Свекрвице дуго ми живила!“
 „Од суботе дуго до недиље!“
 „Јетрвице, чеда не имала!“
 „Ал ако га у себе имала,
 „Маленога по путу послала!“
 „Прва пушка у Француској пукла
 „И убила твоје чедо младо!“
 „Заовице далек’ се удала!“
 „Свога рода никад не видила!“
 „А ти свекре на војску отишо!“
 „Стигле тебе баре валовите,
 „Појиле те гује шаровите!

СУМБУЛ И КАРАНФИЛ.

Два су цвитка супоредом расла
 Сумбул момче, каранфил дивојка
 Оде сумбул на цареву војску,
 Каранфиље код куће остаде;
 Пише сумбул са цареве војске:
 „Каранфиље јеси л' се удало?“
 „Јесам сумбул! и чедо имала,
 „Од милина твоје име дала,
 „Од радости дозват' га не могу
 „Већ му велим: мој' сумбулче плаво!

ТУГУЈУЋА МАЈКА.

Синоћ нам је утонуо Иво,
 Вадио га браенак Шћепане,
 Вадећ Иву и он утонуо;
 Вадила и стара мила мајка,
 Вадила и једва извадила;
 На липо и мисто укопала,
 У ограде међу винограде.
 Често им је долазила мајка,
 У години свакога месеца,
 У месецу сваке недиљице,
 У недиљи сваког била данка;
 Липу им је писму пришивала:
 „Ајд устајте два витеза млада!
 „Ваша браћа виноград тргаје,
 „А вашег тице озобаше.
 „Ајд устајте два витеза млада!
 „Ваша браћа вране коње јашу,
 „Ваши стоје млади нејашени.
 „Ајд устајте два витеза млада
 „Ваша браћа младе љубе љубе,
 „Ваше стоје младе нељубљене.“

ЉУБА КНЕЗА ЛАЗАРА И СОЈКЕ ТИЦЕ.

Возила се шајка лађа,
Успрој Дунава;

То не била шајка лађа

Успрој Дунава,

Већ то била вирна љуба

Кнеза Лазара;

Налећеше сојке тике

Перја гиздава;

Ал говори вирна љуба

Кнеза Лазара:

„Ој бора вам сојке тике

Перја гиздава!

„Ви лећесте прелећесте

Три краљевине,

„Јестел' вид'ли дигод тамо

Кнеза Лазара?“

„Ако би га и видели,

Ми га не знамо.“

„Ако би га ди видели,

Ви га поздрав'те!

„На њему је црни капут

Од fine чове,

„На глави му златни клобук

И перјаница,

„На њему је бридка сабља

Златом везена,

„На ногу му жуте чизме

Златне мамузе

„На руки му златен прстен

Од сувог злата.“

МИЈАТ И ЈЕЛИЦА.

Снијег паде о Петрову дану,
 И западе на зелену траву,
 Не западе на зелену јелу.
 Коло игра под зеленом јелом,
 У колу је Мијат и Јелица;
 Све се Мијат до Јелице вата,
 А Јела му није ни до паса.
 Гледала и царица с чардака,
 Гледајући цара дозивала:
 „Оди гледај царе господине!
 Коло игра под јелом зеленом,
 У колу је Мијат и Јелица;
 Све се Мијат до Јелице вата
 А Јела му није ни до паса.“
 Ал говори царе господине:
 „Не чуди се моја вирна љубо!
 „И наша је мајка мала била,
 „Али нас је госпoду родила:
 „Све везире над све везирлуке,
 „Све спаије над све спаилуке,
 „Ев' и мене цара честитога.“

Из збирке народнијех пјесама' м. Игњатије

А. Брлића.

Želja za otroškimi lètmi.

U rajskom okrôgu me mati rodila,
Med cvêtjem pomladnim zvesto odgojila,
Slovenska me blaga za narod i dom;
Prekrasne gorice, cvêteće livade,
Domaće planine, polje in ograde,
Lèt mojih so zlatih presladki opóm.

Ne znala sveta sem slêpca goljufije
U blagom narôčju krasné domačije,
Okusila nisem nesreće sadú;
Cvêtice nabirala, v vênce sbirala
Po trati zeleni sem, nježno pëvala
Brez skrbi moreće, brez muk i strahú

Ko sanje so lëta zlaté mi zbëžale,
Le želje za njimi so meni ostale
Radosti njih srečne presladki spomin;
Prijazne sô zvëzde po neb' oblëdële,
Ki sreće sô sjale sestrice vesele,
Lèt blagih znanujejó zgodnji pogin.

Ko časih u senci tihotni zmišljujem,
Kak lëta bëžijó, pač milo žalujem,
V zibeljko nazaj se da skoro želim
Že dvajset je spomlad krog mene cvëtelo —
Kak hitro krôg mene je vse površelo,
Med cvêtjem minulim samotna stojim.

Ko dvakrat jih dvajset še sopet pogine,
 Pač pičlo življenje tud za me že mine,
 U grobu že črnem pač spavala bom;
 Zatoraj ve leta mladosti premile
 Prezgodaj zakaj mi ah! boste ovenile?
 Človeka le črni grob pravi je dom.

Tu vpada vse cvetje bliščeče mladosti,
 Umrejô glasovi vesele radosti,
 Kar ljubo je drago, vse v grobu strohni;
 Vendar za vami, ve leta preblage
 Tôžeče potaka okó še mi srage,
 Vas vedno srdcé mi nazaj še želi.

Milica Ž.

O SLOVESU

1.

- A. Draga moja! zdrava bodi,
 Tjekej pot drugod me vodi,
 Iti moram v daljni kraj,
 Moram tebe zapustiti,
 Moram ljuba se ločiti,
 Vabi čast drugod me zdaj.
- B. Ah, predragi! ah nehodi,
 Tu ostani zvest mi bodi,
 Strašna smrt ti tam grozí;
 Pust' jim vojske, pust' jim boje,
 U naročju ljube svoje
 Lépše slnce ti světi.
- A. Na bojište za očetvino
 Za pravično domovino,

Mi dlžnosti glas velí;
 O ne jokaj, o ne brani,
 Med orožjem težki rani
 Zdravje samo se dobi.

B. Kak prijazne so doline
 Mirnotihe domovine,
 Kak veselo vse živí!
 Sivi sokol nad višave
 Stere krila ti rujave,
 Povsod radost se rodi.

A. Napadvavca domovine
 Pred orožja ost naj mine —
 V boj me žene srdca strast;
 Med orožja groma strěle,
 Hrabrih čete tje vesele
 Vabi me junaška čast.

B. Dragi! pust' krvave nuje,
 Saj še Bog na neb' kraljuje,
 Mašćevavec krivih ran;
 Pusti, pusti šum orožja,
 Bo pravici roka božja
 V krivdah skalni ščit i bran.

A. Za pravico Bog me vabi,
 Varovat' je ne pozabi,
 Věčni zakon govori;
 Log domači, hrib i trate
 Zapustiti svoje brate,
 Ljube vse, dlžnost velí.

B. Kto bo tvojo ljubo stražil,
 Ljube tvoje slze tažil,
 Ko te groba noć požre?
 Ost želěza vpokojila
 Rane bode, umirila
 Upa kriva slěpice.

- A. O ne plači, draga mila!
 Kmal' se vrnem, poslovila
 O ne teži mi nikar;
 Prosto v gorah srna skače,
 Proste trate so domače —
 Zdrava ostani, Bog te obvar'!

NA BOJIŠČU.

2.

Zračno vèje čez mrtvaške njive
 Dih večerni struponosni jad;
 Smrt! tu rane več nezaceljive
 Rodu vsekali tvoj je strastni glad!
 Spé junakov tu prezgodnje mane,
 Mrzli grob hrabrosti njih je zrak;
 Vse je tiho, živa stvar s' ne gane
 Burje čuje sam' se votli plak.
 V perju noć krvava melodije
 Stona strašne, grozne smrti kčí;
 Luna mrzlo po grobeh tje sije,
 Tu potažbe, tu smilote ni
 I duhov ponoćnih vrsta kriva
 Bleskournó v zraku se vrti
 Néma i brez čútja, groza siva
 Jim je mati, rajde čarobne vrsti;
 U zatičju gor ponosnih kupe
 Priče žugajoće tam stoje,
 One, k' vid'le so nesreće upe,
 Zdajnih štéle, prejšnjih dob slzé.
 I tud' te, ki hladni grob zdaj kriva,
 Doma bran, pravice jez i ščit,
 Klio děla tud' njih nezabljiva
 Hrani vnukom, slavne ne zabit.

Padli tu v nesrečnom boj' so prave
 Vlastni zemlji, sužni zdaj, trohne,
 Padle z njimi svobode zastave,
 I pokrajne sužnosti ječé.
 Mir vam u gomili! slajša sanja
 Groba tme, ko robstva divjih spon;
 Mirno počivajte! Vaša djanja
 Znani svētu človečanstva zvon.
 Kriva pa goljfiga ti osoda,
 Kaj pogubljaš sinov svojih cvét?
 Blagi! meč ni slavnih vad posoda,
 Gospodar zvijač je umni svét.
 Lice že blédi, oko že umira,
 Že razgrinja tma se večnosti,
 Srdcu vendar ni pokoja, mira,
 Silno tak še bije, se srdí.
 Misli vse, visoke, čiste, blage.
 Jim ločiti se mogoče ni,
 Bratov sužnih, robstva starsev, drage,
 Se spominja, jaderno trepní.
 Strastno meč krvavi desno grabi
 U sovraga mēr' želéza ost.
 Li sovražtva se nikjer ne zabi,
 Li še v jami ne počije kost?
 Lete blaga! ti krivic ne zabiš?
 Unstran bitja še razsaja klet?
 Ah, zastonj si sreče skupaj grabiš,
 U elizium še t' klne svét!
 Sto i stokrat se krvave srage
 Ki prelil s' jih, rěva sužnosti,
 Sto i stokrat vrnejo na vrage
 Slze se, ki robstvo jih slzí.
 Eumenid prestrašna moć ne čuje,
 Strašni ognja plam u srdcu žge,
 Milosti usmilju blagom' ptuje —
 Pot je žar njih, čin zločinstvo vse.
 Tada j pokoj vam! Še kamni mute
 Vam, narava cela v pričo bo,

Jame črne, s krvjo muk zasute
 I želězo v krvi rujasto,
 Priče bodo vam gotove svete,
 Tam pri sodnom tronu rěsnice,
 Da sinovi domovanja osvete
 Za pravično rěč da padli ste.
 Běga mine světa up puhljivi,
 Le kar vėčno je tam obstoji;
 Prejde světa mični san minljivi
 V vėčnom duhu duh samo živi.

TOŽBE LJUBE.

3.

Ah, tožite mi větrovi,
 Toži, plakaj mladi zor,
 Žalovajte bribi, plane,
 Žaluj trata, log i bor.

Lijte, lijte ve slzice
 Njega, k' ljubim, nikjer ni,
 Lica jasna ovenite,
 Dneva zadnji žark tamní.

Drěvja listi že venijo
 Gaj i loka rumene;
 Ah! razumim te narava,
 Tvoja znamnja smrt velé.

Lete vėje zeleněle
 Spomladi tak živo so,
 V njih prijazno prepěvale
 Tice milo pėsnico.

I že tice oněměle,
 Ovenelo perjiče,

Ž njim pomrle so prezgodnje
Upa moj'ga rožice.

Ah, moj dragi! tebe nije —
Boš prijazna meni smert,
Kmal' oči mi ah zagрни,
Veli ti mrtvaški prt.

Kita davno že spletena,
Ve spomenka ljubice,
Vas seboj u grob ponesen,
Da iz prs poženete;

I znanujete dobravam,
Da prezgodnji krije mah
Groba rěvne tu ostanke
Ljube tužne puhli prah.

DVĚ ROŽICI.

4.

V dolíni kraj potoka cvetite rož'ci dvě
Ko zvězde neba jasne prijazně ste obě;
Je limbar ¹⁾ čist i liční ko ognja plamni žar,
Spomenka ²⁾ pa kraj njega cveté obzora dar.

Je čist nje cvět prijazen ko ljubice oko,
Na limbar tje se ozira tak milo, tak ljubó,
I on v pogledě čisté spomenke se vtopí,
So zvězde, luna, slnce prijazne mu oči.

¹⁾ Lilium carniolicum. K.

²⁾ Omphalodes verna Mch.

Večerne sap'ce hladne šeptajo sim ter tje,
 Dišave čiste sladne raznašajo v dolé,
 Raznašajo zdravila ljubečih tje cvetic,
 K' duhtijo sladonosne iz cvětja rajskih lic.

I kjer stojete rož'ci, sta groba ljubih dva,
 Jih zemlja mati objema i skup počivata;
 Iz srdc ste jim pognalē cvetici rajskē tē
 I duh ljubezni mrtvih živi še v njih zvestē.

Na vsako pomlad vrne ljubezen slajše se,
 Cvētici vedno lepši iz groba ženete;
 I prah oklene ljube u grobih bolj trdó,
 Unkraj življenja zmote živita tak sladko.

Jos. Radonievic.

NA GROBU PREŠERNA.

1.

Kam pēvca mojga ste mi zakopali,
 Gomila hladna, rahla, kdē ga kriva?
 Naj v grobu mirnotihom pokoj vživa,
 Sladkó počije v zemljici naj tali!

Kar svēt mu ni, mu niso bratje dali,
 Odrekla sreća njemu zavidljiva,
 Ljubezni kar zveste tolažba kriva
 Mu vzela je, ga up i strah goljfali;

To zemlja ti mu plaćaj, mati mila!
 Ohladi rane srdca mu skeleće,
 Daj prs nesrečnih tožbam ti zdravila,

I zvězde vi, sestrice mu sloveće
 I luna, k' tožbe glas si mu vdihnila,
 Čez grob potažbe lijte mu hladeće.

2.

Prezgodaj ah! njegove spe že mane
 Prezgodaj vrnul dlǵ si že trohljivi,
 Zasadil kal ki s trdom s'ga, venljivi
 Pognal je komaj 'z zemlje ledoobdane.

Ko domoljubje iskrice neznane
 Še bile so, še svita up strahljivi,
 Že skale zid si burji v brambo sivi
 Postavil se, pogum tvoj hrabri se ne gane.

Krěpko horil se věrni sin je Slave;
 Častite ga, na grob mu věnc denite,
 Ki mojstru pěvcev krasil nije glave.

Tu k grobu njega bratje pristopite
 I hribje čujejo naj i dobrane
 Na grobu tom *rzajemnost* prisežite!

Jos. Radonievic.

NADAHNUTJE.

(Izradek iz večje pėsme pod naslovom: „Služba svobode.“)

Z onih milih svetlih kraja',
 Gdē je Psyche domovina,
 Preselilo je človeka
 Nadahnutje se u srdce;
 Da pomislimi napaja
 Božanskimi, i da tmina

Žizni skrije se i reka
 Teče svobodno života,
 Sila da človečja dela
 Čvrsta, krēpka, vruća, vrēla.
 Ter od duhovah oplamljen,
 Čuje človek glas tek blagi —
 Žar se milosti izbudi
 Kako u Memnovoj grudi,
 Kad u rano, hladno jutro
 Prvi žar od sunca zvuči,
 Jer jest div božanske luči. —
 K skladnoglasju tom pridruži
 Krēpka pēsma se svobode
 Sladka njedra kao prirode,
 Sekom rad bi ja ju zvati
 Luči, slnčana kē krila
 Vsudi blagor, radost rose.

— — — — —

Nadušenje! od nektara
 Snagom krēpkom opojila
 Domišljatog' umētnika
 Mišicu si mu ogrēlo
 Kod sirovoga mramora,
 Da krasote žar izniče
 Prometejska sjā iskrica. —
 Što človeku nemoguće
 Čini se mu u životu,
 To dokuće tvoja krila. —
 Divja staše vsa narava
 Hydra Herkulova biaše
 Ali ti si ju ubilo.
 Lēpo vidēt je vojaka,
 Nadahnuta kod barjaka,
 Lēpo služnika kamena'
 Slikara kod gole ruhe
 Al kod tyrdoga mramora,
 Iz kog čara žive slike —

Al još lepše — božansko je
 Gledat *narod*, kai nadušen
 Bori se za te, svobodo! —
 Koi užežen sam se izbavi,
 Put si otvara k sreći, slavi.

Davorin.

ZAPAD SLNCA.

Skriva snce se za gore,
 Kako ognjen orel zaide,
 Vrata tmine se otvore,
 Slnca oči već ne vide.

Nijli moje žitje tako,
 Kako zahod slnca krasnog' —
 Nijli ginula ovako
 Naděja iz neba jasnog' ? —

Dlgo jošće jeste žare
 Bacala na strmne gore,
 Nikog' vendar ne očare,
 Nikom' srdca ne otvore.

Luč poborila je tmina,
 Skrilo snce u dubljine,
 Črna moja je sudbina.
 Kad joj snce opet sine ? —

Kada angjel svetog' mira
 Moje oči mi zaklene,
 Me do slnčanog' pravira
 K Bogu svetomu prižene.

Davorin.

DVOJE SLNCE.

(Iz arabskoga.)

Oj nebo, modro nebo,
 Nemoj se ponositi,
 Da nemože preštiti,
 Nijeden zvězdic tvih.

Sta hoćeš ti zvězdami,
 Kad uvek noći tmine
 I trěba da još sine
 Po noći mēsec ti?

Na nebu moje mile
 Ni više zvězdic krasnih
 Neg' dviuh žarkojasnih
 Ma one *slнца* ste.

Ne trěba jima mēscu
 Da sjaje mi iz neba
 Kad s Milož iti trěba
 Po noći baš domo.

Davorin.

KARANJE.

(Iz arabskoga.)

Sad bratjo ću se karat,
 Al ne od svoje mile,
 Još manje od vinske sile —
 Od stvarih drugih — da!

Ja hoću vse vas pitat,
Šta je u grozdu plavom
Il bēlom il žarjavom? —
Ej mlado vince je.

Al šta pak je u srdcu
Děvojke lěpe, krasne,
Kako zvězdice jasne? —
Crvena vruća krv.

Nij' istina, što kažeš,
Nij' bratjo draga moja,
Je laž rěč hitra tvoja;
I tamo *vince* je.

Davorin.

ZA GOD POLJNOGA MARŠALA RADECKOGA

dne 19. ožujka 1852. ¹⁾

Mlnja sěvne, grom zatutnji toli
Da se strese zemlja na vse strane,
Narodi se v ljutih borbah rane,
Dok se srdce povse jim razboli.

Angjel mira Bogu se pomoli,
Splasi ptice ponoćne, gavrane,
Krilatice zmije vse sabrane —
Mir i sreću nosi *neoholi*.

¹⁾ Feierklaenge, Innsbruk 1852.

Ti si věstnik mira, Tvoju slavu
Priznat bude svět u pozdno doba,
Trajat' bude překo Tvoga groba;

Lovor věnec Tvoju resi glavu
Rat se svrši, slnce opet sine,
Den se radja, nema guste tmine.

Radoslav Razlag.

U RADECKY-PAMETAR.

Narodi spletaju věnec lovora *otcu* vojníkov,
Venuti neće nigdar, věkoma se zeleni;
Slavjan od Velebita, Fruškegore, Triglava
Druži s Tirolcem se, njemu jednaki junak.
Živi još mnogaja lěta, vodja Josipe slavni,
Dok neumrli Tvoj duh se utělovi u nas.

R. R.

častni sočlen.

DOMOVINA.

Kto ne ljubi domovine,
Mile, drage otčevine,
Krvca topla mu ne vrje;
Kto ju ljubi zvěsto, stalno,
Nek mu je življenje kalno,
Na zemlji osamljen nije.

Kto ne ljubi dēve blage,
 Nezna, čto sa duše drage,
 Nezna, čto je božja sila;
 Medna usta kto celiva,
 Rajska mu se slast razliva,
 Da bi samo vččna bila!

Um i srdce tvoje budi,
 Naši žulji, naši trudi,
 Domovino mâ milena!
 Ti si dēva plemenita,
 Vsud po zemljici čestita,
 Moja ružica svilena!

R. R.

U TUDJINI.

Srdce moje tužno tuži
 U samoti žalostnoj,
 Kako lepir vehloj ruži
 U livadi studennoj;
 Zahman razprostiram ruke,
 Rastu, rastu težke muke.

Slavulj pēva pēsme krasne,
 Moje pēsme tuguju,
 Noćci sjaju zvēzde jasne,
 Moji puti temni su;
 Slze oko gorke roni;
 Jer mi glas *tvoj* ne zazvoni.

Rujna kad se zora zbudi,
 Zgine sladki sanek moj,

Srdca mōga mili trudi
 S umom biju vrući boj;
 Ah, od *majke* je sudbina
 Razdružila mladog sina.

Vsaki potok romoneći,
 Mlade lune blēdi žar,
 Vsaki pupoljec cvēteći
 Javlja *domovine* čar;
 Nema mira, nema sreće,
 Dok se k *tebi* sin ne kreće.

O tudjino ti nemila!
 Tvoje grudi su nam grob —
 Sreća bude opet klila,
 Slavjan ako nije rob;
 Duh božanski na visini
 Nek odmogne domovini.

R. R.

MOJ ROD.

Burja huli, mlnje užas sēva,
 Noć je temna, nema zvēzde dneva,
 Nema lune bēlog' srebra oči,
 Da se slože jednorodne moći.

Vsaka šuti stvarca plaha, nēma,
 Dēte k majci hiti, ju objema,
 Skladno vse nemilo se razdrobi,
 Nema traga staroj, srećnoj dobi.

Nenadano svane nam denica
 Eto zore, eto slnčnog' lica!
 Rod se sbira v šake nebrojene,
 Da mu slava nikad ne povene.

R. R.

L E P I R.

Ruža duva miriseća
 Topla zrak razvija krila,
 Bliska rosa se treseća,
 Pleše po dubravi Vila.

Slavulj ljubomoren pěva
 Pěsme skladne, nježne, mile,
 Stvarca vsaka željna zěva
 Ljubvi sladke, božje sile.

Hitrim lepir krilom lěće
 Brez prestanka simo tamo,
 On pohodi vsako cvěće
 Sad ovamo, sad onamo.

Žarko slnce mu je radost,
 Topli vēter njega nosi,
 Pramalětje mu je mladost,
 Kuplje se u ružic rosi.

Brige ne zna, ne zna tuge,
 Rujna zora ga probudi,
 Slědi samo svoje druge,
 Nikad nikam ne zabludi.

Kada ružice povenu,
 Lepir zgine, se pretvori,
 Uzme svilenu koprenu,
 Da ju novi jar otvori.

R. R.

ZVĚSTOST.

Děvo mila, dušo blaga,
 Znaš li dobu, znaš li čas,
 Kad si srdca mōga, draga!
 Slušala udarce, glas?

Kad su moja, tvoja usta
 Pila rajsku, dušnu slast? —
 Sad je megla mrzla, gusta
 Zadušila nade rast.

Lice moje blědo vene,
 Gine oka jasni žar,
 Cvětja bilje već ne žene,
 Život mi je pusti čar.

Kad i toga mi nestane,
 Sětjaj zvěste duše se,
 Dok oběma zora svane,
 Běla smrt' će sdružit' vse.

R. R.

NAJLĚPŠÍ DEN.

Ruže kad u jaru cvetu,
Golubice kada ljube,
Kad si děve věnce pletu,
Brez da srdca si pogube;
Lěp je božji den.

Vočke kada cvět nastavlja
Mlade kada golub pita,
Dětcu majka kako mravlja
Kada hrani, plemenita;
Još je lěpši den!

Mila kada se nasměje,
Ruku pruži, okom sine,
Duh božanski meni věje
Iz nebeske tad modrine;
Ha, najlěpši den!

R. R.

MOJA NADĚJA.

Vse pogasnu zvězde moje,
Slnce moje zašlo je,
Ostavile cvětke me —
Gdě je srdce, blago tvoje?
Ah zelena tam gomila
Krije *tebe*, drago mila.

Slnce, zvězde opet sjaju,
Miris ružic poji nas
Vsuda radost, jara čas,
Srdcu mome bol zadaju —

Slnce, ruže, radost meni
Čuva zvesto grob studeni.

Po prostranoj zemlji hodim
Na nju misleć noć i den,
Prizivajuć smrti plen;
Mira nigde ne nahodim —
*Poslě groba opet klije
Mir i sladke harmonije.*

R. R.

NAJBLAŽENIJE ČUVSTVO.

Po německom Lavoslava Kordeša. ¹⁾

Čto je srdce blagoga čutilo,
Kad se sěti stvoritelja svog;
Čto k nebesom duha je gonilo,
Kad ga spomni noćca slova: Bog?
Čto nam amanet je često bilo,
Kad nam zloba prěti tak nemilo
Čtono goji sladku ljubvi moć,
Čtono vedri člověčanstva noć —
Čije čuvstvo toga neb' odkrilo?

¹⁾ Lavoslav Kordeš je rodjen Slovenec iz Krajskoga, kteromu je udes nemili liru sedmoglasnu i gusle javorove — slavjanske — zamenil sa lirom německom; kako to do sada čestokrat vidili smo kod bratje sorodne — — a Slava mati gorke roni slze nad prizorom ovakovim. Neka potomce naše prošastnost mutna uči vedriti budućnosti tminu vlastitom snagom, vlastitom odvažnostju. Božja pomoć!
R. R.

Čto razplamti k uzvišenim činom
 Ter nam je života štit i dlan,
 Čto je prijateljstvo zemlje sinom,
 Da se stave ljutoj burji v bran:
 Čto je duše božja rodovina,
 Da s' razprši žitja gusta tmina;
 Čto i nēma čuti, divja stvar,
 Brez da pozna uma sveti dar?
 To *hvaležnost* pravoga je sina. —

NA RAZSTANKU.

(Poleg istoga.)

Prijatelj ide,
 O težke vide!

Srdcé bolí.
 Po zemskom vaju
 U prišlom raju
 Razstanka ni.

Srdce! ne tuži,
 Da vse razdruži
 Studení svēt;
 Tegobe minu
 Vremena činu
 I broju lēt.

Daleko tamo
 Ko zvezda samo
 Se nam blišči:
 U neba slavi
 Se ćemo zdravi
 Sastati vsi.

MOLEČA.

(Poleg německoga.)

Laura moli! angeli zvonijo
Božji mir v nje bolestno srdcé,
Kako mirni duhi se valijo
Njeni vzdih gor v meglé.

Kak kleči v pobožnosti razlita
Krasna ko nedlžnost pisana!
V preobrazni svit je že ovita,
Ki v angeljskom domu sja.

Ona čuti v mirnom, tihom větju
S srdcem božjo preuzvišenost,
Vidi v duhu světli věnec v cvětju,
Kteri čaka nje krepot.

Gledati děvico tak molečo,
Ko se čista prsa ji vršé
V sebi ljubav, v Boga věro žgečo —
Radost to nebeska je.

J. V.

CIRIL I METOD

prvaja věroučitelja slavenskaja.

Hvalimy slavne muževy, kterými učini gospod mnoho slavy velikostiju svojeju od početka. Njihova tělesa počivajut v miru, ime pak njih živit od kolěna do kolěna. Sirah. 44.

Pleme slavenskoje jest uže v starodavnyh časověh před rodstvom spasiteljevym imělo stanovišća svoja od černoga do jadranskoga morja po Dunaji, Murě, Dravě i Savě, kako nam svědočet imena starých gradov i ljudstev. Medju ostatými těch byahu najimenitnější i najglasovitěji *Iliri*, kteri se hrabro borjahu s starymi Rimljany, dokle jih ovi napokon nepobědiše. Sv. Pavel zajedno s Titom i sv. Milivojem (Klemenom) prvý blagověstje po Primorji spodnjem propověda, sv. Marko pako v Ogleji uže godiny 46. po spasu, i tako se na skorom po vznešení řešiteljevom sěme sv. věry vkorení v srdca pradědov naših, kde jest čestó krviju mučěnikov zalito lěpo raslo,

cvělo i tisícvrsten sad doprinělo. V kratkom běše vstanovljeny vladikoviny v Ogleji, v Trstu, v Ljublaně, v Liburnii na Koruškem, v Celji i v Ptui; no pridrli sūt na početce petoga stolětja divjaci od vzhoda i sěvera pogazivši dragocenny usěv kršćanstva, razsuvši i pogazivši prastare gradovy naše Celje, Libyrnii i Oglej. Toprv na konci šestoga stolětja opet dobivahu Slovenci oznanitelje věry Kristové iz Solnograda i Ogleja vse překo polovice devetoga věka i dlže, dokle ni sta iz Carigrada prisvětilě na obzorji slaven-skem za velikanskoje plemě naše dvě najjasnější zvězdě, kteru sjajné zraky věry Isukrstové nevgaslivoju světloboju přěsinuše srdca praotců naših. V devetom stolětji pukla jest pravaja zora nebeskaja nad přědhodnici porěkla našega vslěd nedosežné providnosti boženské, která, da přelomit přěpony robstva i sužanstva, te položit na žrtvenik člověčenské izobraženosti zakon ljubezni, nas vodi razborito i přemudro, přemda po ograničenyh sudověh razuma našega kdakda i kroz bodeče trnje k velikoj budúcnosti. Ciril i Metod sta čarobnym i velemnožnym vplyvom svojim povzdignula zvukovy prostoga naroda na najvišjeje dostojanstvo — na žrtvenik Isukrstov. Ona bista prasvětnika slavenskaja, zato valja, da poblize upoznamy črtice životopisa ¹⁾ nju, i promotrimy,

¹⁾ Crpljeny sūt iz Palackoga, Šafarika, Kopitara i některyh iněh zgodopiscev.

koliko koristista svojim trudem i naporom potomstvu, i da zato vazda sveta nam budet vspomena na nju.

Početnika bogoslužja slavenskoga — *Ciril* i *Metod* rodista se v Soluně gradě poluslavenském i polugrčkom bivša syna vlastela istoga grada imenem Lva, odlikovala sta se v stolětji svojem medju učenými Carigradskými znanostmi, kako i pobožnostiju življenja. Osobito pako Ciril (pre Konstantin nazvan, te toprv po vstupu v samostan dobi ime Ciril) by imenovan mudroslovec radi ředké veleumnosti i visoké učenosti v předmětěh nabožnyh i světovnyh, slově neobyčajnoju vědnostiju jazykov, i to: grčkoga od rodstva, latinskoga iz učilišća, slavenskoga, armenskoga i kazarskoga; slavensky věrojetne nauči doma v Soluně; v Macedonii uže već stolětij stanovahu Slaveni Blgari i Srbove. Solun jest sad ješće glasovit grad trgovečky, za Rimljanov pako by glavna varoš Macedonie, kdě trgovina zahtěva znanje već jazykov, kako i slavenskoga, vslěd česa si onděšnjiji učeniji lahko prisvojise znanost slavenščiny. Kazarsky nauči Ciril toprv v Kerzoně. Znanost pa armenskoga jazyka svědočit vzetje jednoga pismene v slavenskuj azbuku. Odrasly uže pride s roditelji svojimi v Carigrad kdě by posvěcen svěćenikom. Sušci věren prijatelj Carigradskoga patriarky Focia poznatoga razkolnika crkvy vzhodné od zapadné se ne osudi s prva v odpor postaviti mněnju njegovu, no ipak ga Ciril pokara radi mněnja dvojné duše člověčeje. Odtud mržnja Fociova na Cirila,

i ležji odhod toga iz Grčké. Kada su Kazari nuz črno morje v dnešnjih južnyh Rusověh gospodovavši prosili g. 858 poslaničtvom pod carem Mihalom za učitelje krščanske iz Carigrada, poslan by radi řečitosti svoje Ciril v zemlju njihovu, učiv, blagočiniv několiko godin kod naroda toga, ktery by uže vsikako nukan od židovskych i muhamedanskych věroučiteljev. Ciril osvobodí vjete u njih krščany i vzdvignu kosti sv. Milivoja prvosvećenika Rimskoga, nastupnika Petrova, o čem mlkom mlčít molitvoslov naš; Milivoj dokonča tečaj života svojega zemeljskoga god. 102 v Kerzonezě tauričkom smrtiju mučeničkoju.

Starěji brat Cirilov Metod samostanec na gorě Olímskoj i ujedno odličén slikar, přídši okolo god. 860 k dvoru Blgarskoga kralja Borisa srěčno ga preobrnú na věru krščanskú najprě naslikanjem sudnoga dne, potom i podučenjem. Boris prigrliv věru Isukerstovu se vrati s prosboju o svećeniky i učitelje krščanské najprě v Carigrad, zatím v Rim k carem Rimskym; znano jest takodje, da razproju o prisvojevanji sebě té nové čeledi krščanske zadobi razkolničtvo crkvy vzhodné upravo v toj době proniknuvše dovolje podněta.

Za rukoju pošly učinek taj, da sta dva naroda krščánstvu i prosvětě Evropejskoj tja dosele najpogybeljnia, napokon sama se k njima privrgla, jest raznesl pověst slavnú o radinosti ovu bratu tja v daleké zemlje i krajevy. Za Slaveny pako by ješće važnějša i zajímavějša zasluga ta, da Ciril v Carigradě ili vsikako v Blgarii iznaide

god. 855 vlastita pismena, ili bar uže sušća v uživanji izpravi i vzpoređi. Azbuka iz tēh pismen sastojeća se imenujet po iznašestnice *cirilica*, ktera vse različité zvukovy jězyka slavenskoga tja do najtenjijih razdělov divnoju izvěstnostiju, jasnostiju i točnostiju označit i jest najsvršenja azbuka vsēh dosele poznatých na zemlji razvě jednoga alfabeta vzhodnoga. Ta azbuka jest iznašestniku na bezvgaslu slavu i diku, na věkovitu vspoměnu njega i najveću korist potomstva, ktero bude jednoč ješće, ako dozvolit providnost vsedržca, s vsěmi vnuky i pravnuky se je služilo i uživalo na bezdohitnu razkoš slavy i svoje osrěćenje. S bratom svojim počē sveto pismo i knihy crkvené převadjati na jězyk slavensky po narěčji onda u Macedonskyjih Slavenov uživanom i tako se prvokrat otvori Slavenom bogoslužje v narodnom jězyce. Pismo sveto zaisto otvore pradědovom našim vrata k prosvětě novoevropske, vdomači i vplodi topřv kršćanstvije medju njimi.

Uvedenje pako slavenskoga bogoslužja v Blgarii vzpiri takodje u iněh kršćených narodov srodných želju takové si pribaviti učitelje, kteri by upravljali obředy crkvené v jězyce materinskem. Rastislav knez Moravsky dobi takodje věst o tom, čto se godi u južnyjih Slavenov, u Blgarov i Kazarov. Jeli da ga samo bolje i temeljitie naučanje svojega naroda, ili ujedno i požuda slavenskoga bogoslužja obodri stupiti v postojano i pouzdano spojenje s Carigradjany, da se izbavit i vtom obziru od jarma němečkoga: vazda gotovo jest, da se trsi oskrběti narod svoj učitelji,

kteri by ljudstvo njegovo v čitanji i katoličkom naboženství (věrozakoně) temeljito podučili. Odpraviv poslanstvo v Carigrad prosi cara Mihala za učitelje slavensky; no premda narod njegov uže primi kršćenje od svećenikov němečkých; tako vendar radi nedostatka v naučanju, osobito zbog nerazumljivosti njihova jezýka ješće se ne vkořeni sěme kršćanstva v srdce njegova ljudstva. Poslanici pridši prosjahu cara govore: „Naša zemlja jest kršćena, pa neimamy učitelja, ktery by nas podučil, i nam svetě knihy razkladati znal; my bo ne razuměmy ni grěcky ni latinsky, i jeden učít tako, drugy pa ináčě, my pa smisli i moći sv. pisma ne uměmy. Pošljite nam dakle věroučitelje, kteri budu nas besědy sv. pisma i njih razumek učítí vzmogli.“ Mihal vzradovav se velmi nad dobrodošlym poslaničtvom tím, odpraví k Moravanom ova slávna brata providiv nju na put všěmi potřebami obilno.

Pridša Ciril i Metod s učeníky svojimi v Moraviu bysta s velikoju zadovoljnostju sprějeta. Moravane sut uže od vrěmene Dragotina veliko- ga se priznali k naboženstvu Kristovom; no sad počěše mržěti němečke svećeniky sumnjavši, da su Frankom privrženi. Řěšista i dovršista zadaću ovdě blagočinnoga děla svojega. Převod slaven- sky sv. pism i potřebitých knih crkvených sta tu dovršila. (Staropanonskaja legenda svědočit, da sta Ciril i Metod na početce samo pěsnicu (sal- těr) i blagověstja s děly apostolskymi i izborny kušovy za službu crkvenuju přeložila, i da topřv Metod po bratovoj smrti sam celuju dakako bibliu

razvě knig Makabejskyjich slavensky protumači). Putující po všech krajevěh kraljestva Moravskoga oznanovasta slovo božjeje ljudstvu slavensky. Trsenjem i nastojanjem nju bylo jest mnogo hramov ili znova postavljenyh ili bogato nadarjenyh, kako crkva sv. Petra v Olomuci. Slavensky način bogoslužja razširi se brzo ni samo po kraljestvě Rastislavově, nego i kod Panonskyjich Slavenov, nad kterymi, dočim Privina v boji proti Rastislavu okolo god. 861 poginu, Privinov syn Klocel gospodova. Godiny 865 Solnogradsky nadvladyka Adalvin poslédnikrat slavi božične prazdniky u Klocela na gradě Mosburk (najbrže stolni Bělggrad) blizu blatnoga jezera, brzo bo zatim i taj knez i s njim cela Panonia se obrnu k slavensky m učiteljem našim, kterym němecciji vladýčljane (diócesani) uzalud branjahú pristúp i město v dosadanjih vladýkovinah svojih.

Vladyky Bavarščiji, kteryh vladýkoviny i prava těme užtrb trpjahú, ne mogoše potežkoč svojih zatajiti kod prvosvěćenika (papa) i cara; i pogled na počemšije upravo onda razpry medju Rimskoju i grčkoju crkvoju pokaže nam, da dvoumjahú vladyky Mogučščiji i Solnogradščiji nad pravověrnostiju obu bratu, te nju zatúžiše kod Rímské stolice krivověrstva i odpadstva: takouže samo zahtěvanje nju iz Carigrada hotjahú smatrati kano povod odpadnutíja i protivenja se Rastislava Rimu. Usuprot dvouměti ne možemy, da prvosvěćenik duhom izvrsten slíšaje o blagoplodnom postupanju apoštolu slavenskiju i takodje imaje zagovor od Rastislava za nju, ne hotě súdom

svojim se přenaglit i dělovanje nju zastaviti. Po-
zva dakle va god. 867 k sebě v Rim, da by se
vzmogl o njima osobno osvědčiti, čto i kako u-
čita. Ona se těm radje podadosta na put oty, da
by ondě zadobila pravomočje svoje učeníky sve-
titi svećeniky, čto njima němečcije vладыky vseju
siluju branjahu.

Nastupila sta putovanje apostolovavša v Mo-
ravii pol petu godinu. Ciril jest vzel naidjené
kosti sv. Milivoja soboj, da by je prvosvećeniku
i Rimljanom v dar prinesl. Putovasta kroz ze-
mlju Kocelovu i Mletce (Benetky), kdě uže ve-
liky imasta přěpiry i razpry s svećeniky latin-
skymi. Přě pako, nego pridosta v Rim, umřě
Nikola 13. studena god. 867, a 14. prosinca by
izebran Adrian II. Soznav taj, da Ciril moči
(ostatky) sv. Milivoja soboj neset, izlazi njima
izvan vrat gradskyjih s svečeničtvom i ljudstvom
nasproti v slavnú prohodu, i pozdravi nju pri se-
bě jako najljubeznie.

V Rimu boravista do god. 869 iměvša mno-
gy i velevažny dogovory sv. otcem Adrianom i
takodje s učenyi na dvoru njegovu vладыkami
Formozem, Gauderikom, Arsenijem i knižničarem
Anastazijem. Ciril kano izobražen mudroslovec
stojeći jednoč přěd prvosvećenikom i sborom pln
duha sv. jest tako sboril: Pisano jest: „*svi je-
zyci imaju hvaliti hospoda*,“ začto na mene
mrzite radi toga, čto sv. věru slavensky učiju,
te službu božju slavensky opravljaju? zaisto,
ako by Moravský narod byl latinsky ili grčky
znal, by ja v těma jězykoma byl govoril, no da

toju nijednoga *ne razumit*, sem to vpeljal, čto na meně kudite, te predobil mnogo ljudstva gospodu.“ — Ves sbor nad těmi různými i ozbiljnými besědami kamo ostrmi. Adrian osvědočiv se o plnoj nju pravověrnosti odobri bogoslužje (liturgiju) slavenskoje, i pribaviv si pře dokazov dovoljně poslušnosti potvrdi vse přěšnje nju dělovanje. Ova bysta posvěčena vladykama kano iz zahvalnosti, učenci pa pridši s njima svěčenyky i djakony. Ciril byv posvěčen vladykoju ne primi vladičstva njemu odředjena, ni dalnja poslovanja u Slavenov, imě bo přědčuvstvo blizečega sebě konca, obolěv posta samostancem, te toju příložitiju proměni, kako by řečeno, imě svoje toprv na Cirila dovoljenjem prvosvěčenič-kym. Umrě uže den pětidesety po vstupenji v samostan, 14. veljače godine 869 byv star 42 godině.

Na smrtnoj postelji napominja ješće brata svojega k ostajanju v dělě početom: „Gle brate, veli, dosele sva dva zapřěžena byla, te oba jednu brazdu vlekla, sad pa ja na oder se podaje dokončaju věk svoj. Ty vendar vztrajaj v dělě spasiteljnóm i ne daj se zapeljati ljubeznoju k domovině (grčkoj), da by ga opustil.“ Metod hotě ostatky brata svojega po volji maternoj v samostanu svojem Olimpě dati pokopati; no na prosbu vladyk Rimskyjih privoli k shranenju kostij njegovyh v Rimu v hramu sv. Milivoja.

Přěmda se Ciril po kratce tečaji života plna trudov za mily narod slavensky přěseli v bolje stanišće, da primi obilnu nagradu napora svojega: tako

vendar utěšitelná vazda vspoměna na njega gluboko zasadjena v grudi i srdca věrnyjch slavy synov i ostati čet, dok budet krvca živahno kružiti po krěpkych žilicah života slavenoneoskvrnjena. God vspoměny njegové uže god. 1056 se v měsěceslovu blagověstja ostromirskoga svetjaše. Da ne přeminu tako hytro Ciril, možda by iněm pravcem naslědné prigodby udarily; no providnost vsemudroga imajuća sudbinu stvorov v oblasti vazda pospěšit naše dobro.

Medjutěm, kda sūt Rastislava iny skrbi přěčily, přidoše v Rim od Kocela kneza Panonskoga poslanici zahtěvajući, da by Metod propuštěn byl v domovinu njihovu. Adrian jest sice odpravil Metoda kano posvěćenoga nadvladyku k všěm třem knezem slavenskym, Rastislavu, Svytoplku i Kocelu s listinoju, v kteroju by několičko hvaljeno dělovanje věroučitelju slavenskuj, no takodje javno izřěčeno, da krajiny knezev těh neposřědno spadaju pod upravu Rimskuju. Dočim pako ogromni přěvrati i buny v Moravii iti braniše, osta Metod v oblasti Kocela. Taj pako použiv prikladno vrěme posla njega brzo natrag v Rim s prosboju da by Panonskaja vladykovina na Rimsky někda patriarkat spadajuća obnovljena byla, a Metod prvý opet na stolicu tu povišen byl, čto jest i bez ikakové těžkoće dosegl.

Te važné proměny crkvené padoše upravo v dobu, kda jest v Moravii i na Dunaji najžestji boj trájal za nepodleglost i samostalnost narodnuju, jer Němci obyčavahu pokazivati v zemljah slavenškyjch povsuda nerazdělnu prava gospod-

stva duhovnoga i světovnoga, ne imat dvojby, da i oni pomagahu k većemu zapletenju i zapalenju boja toga. Bijen bi žestok boj s znatnym gubitkom německé i slavenské strany, dok vendar jest byl okolo god. 869 mir načinjen po zahtěvanji Ljudevita. Takovym načinom s početka g. 870 stekav vrh moći i vlady svojé uživa Rastislav istinnito onu nepodleglost i samostalnost, kteru zadobili nastoja cely svoj život. Tim bolestnie by srdce njegovo ranjeno, kda opazi, kako ni sami krajane, no i pokrvniji te domaćiji njegovi nastojahu uničtiti dragocennost tu tolikoju pribavljenju.

Čestoljubivy synovec njegov Světoplk uvidi v tom veći prospěh, odpovědě se poslušnosti stricu svojemu, i přestupi k vladě Karlmanovoj kteromu, přemda by inostranec i nepřijatelj njegov, vendar da sebe i zemlju svoju v pokroviteljstvo. Razluti se nad těm izdajstvom Rastislav, posla muževy, kteri by njega na gosteh sušća napadnutí i usmrtiti iměli; synovec pako přě o tom ubavěsčen ognu se za vrěmę. Zatim počę Rastislav sam oboružanoju rukoju osobno njega slěditi, no od synovca obkoljen bý i vjet, toju prilikoju se Světoplk tak daleko zaboravi sam nad soboju, da strica i gospoda svojega prikorno izdata, junaka naroda svojega razoružav v okovy sape i najljutiemu nepřijatelju něgovu Karlmanu izda. Nesrěčny gospodar verigami svezan i strogo obstražen by poslan Karlmanu v Režno, da by tam po povrnutji Ljudevita iz Panonie sudjen byl.

Velmi, da kažu, do tretjega neba se uzradova dvor němečky nad prigodboju toju. Najčvrstji i najopasnii nepřijatelj němečkoga kraljestva, utemelitelj velemožnoga kraljestva slaven-skoga s daleko razseglymi směry — sad v okověh sponjeny medju inostranci, od sovražnikov zakletyjih dočekivat osudu svoju. Karlman sada napade kraljestvo Moravskoje, nastani trgovišća i gradovy ljudmi svojimi, ustanovi dva upravitelja nad Moravskoju zemljeju i odnese soboju vse dragocennosti Rastislavovy v Korušku; vse to jest za rukoju pošlo bez ikakovyh zaprěk ili krvoprolitja.

Kralj Ljudevit vrativ se v Režno mēseca studena god. 870, veli pripeljati Rastislava težkymi verigami speta přěd sebe, i potom suditi Frankom, Švabom i slučajno ondě pritomnym Šlavenom, kteri ga na smert obsuďiše. No kralj mu samo da očesi izdrěti, te zaprěti v některy němečk samostan, kdě jest, se ne zna kako, život svoj dokončal. Od sihdob ničesa već ne jave o njem lětopisci.

V době toj izdajstva Světoplkova počělo se jest vladykovanje Metodovo v Panonii i Moravii. No novy gospodar se ne vladaše proti tomu, kako čest njegova zahtěva. Kda sūt vladyky němecciji, medju njimi zlasti Solnogradsky nadvladyka Vojtěh (Adalbert) i podrědjeni njemu vladyky Hermenerik Pasovsky i Hano Frizinsky znani sūt, suprotivili se njemu kano da by děly vladykovin njihovih bezpravedno sebě prisvo-

žil ¹⁾, Svetoplk na vlastitom dvoru njegovu přegánjana ne brani ináče, nego suhoparnými besědami ga pomilova, ne hotě na odpor se postaviti sovražnikom, kda oni razdraženi od moći i ogromnoga vplyva Metodova na ljudstvo sūt potegnuli ga přěd sud svoj v Němečku, ktě ga poltřetje lěto kano v užě čuvahu. O tom nam na tenje i obširnie razkláda legenda staropanonska. Ne propustiše pako njega přě, dok od prvosvećenika Ivana naslědnika Adrianova ne pridoni kletboju grozeća listina všem onym, kteri Metoda přěčjah v poslanstvě njegovu, g. 873.

No i Svetoplka jest brzo zaděla stroga osveta neblagoga ponašanja radi přěma stricu svojemu i Metodu. Vladari gotovo Karlmanovi v Moravii ne nahodivši dosti voljna ni poslušna ukazom německým zatužiše ga radi nevěrstva. Pozva ga Karlman k sebě, pridši k njemu by vržen v temnicu, kdě čekaše na osudu svoju. Moravane ravnodušni i bodri ne mogávši takova s knezi svojimi postupanja podnašati povzdignuli sūt se pocemši boj iztrěbiteljný proti posadam německým. Da by pako boju svojemu veću spojitost i zmožnost dodali, prinudjiše srodna knezem Moravským přěmda svećenika *Slavomira*, da buďet njim čelovodjem. Tako přěmda spojeni ne mogahu uničtiti i přěgnati Němcev iz zauze-

¹⁾ Rekoše bo: ne možet pravom žeti Grk, kdě Němci sějahu.

tyjich krajev i torišć. Světoplka na dvoru Karlmanovu ničim nevěřstva dokazati ne bivši v stanji, propustiše ga kano nevina na svobodu, Karlman pako hōtjaše naknaditi krivdu sebě učinjenu čestmi i darovy. Světoplk pako ně da se oslěpiti trpkym izkustvom poznav cenu strogosti takové ne iska ničesa ina, kako osvetu podvostručiti za korist i prospěh svoj. Vzemši sliku věrnosti i priyrženosti nakloni Karlmana k tomu, da jest veliku vojsku proti Slavomiru odpravljenu přědvoditi velěl samomu njemu. Dogodi se pako, da na čelě svojih vlastityjih nepřijatelj stupi opet v domovinu krviju pokropljenu i k boju na smrt pripravljenu. Přišl jest do Velegrada bez ikakovy zapřěky kdě vojsku vtabori, sam pako ode v grad, kano da by ondě hōtěl govoriti za dobro Karlmana. Hytro srazuměv se s narodem svojim, loti se jaroju siloju opet žezla vlady i přěvariv Němce vidimostiju ustrojena mira napade je nenadoma s celoju mociju svojeju. Velikaja vojska njihova by hametom potlčena, řědky jest kroz poběg život svoj řešil, ostaliji byahu pozatvoreni. Zguba Němcev jest byla neizměrnaja i nenagraditeljnaja; malo by porodic v Austrijskoj, Bavorskoj i Koruškoj, ktery ne by několiko svojih oplakivati iměly. Karlman zapovědě naglo sbrati vse Moravské jemčenyky, čto jih imě v zemlji svoje, da by njimi svoje vjetnyky kod Světoplka izkupiti vzmogl; vendar ne dobi, pre, nego jedina muža natrag i to polumrtva imenem Radboda.

I tak opet posta Světoplk velemožen gospodar Moravsky god. 873. Světoplk přěplaviv

Dunaj stiskaše Karlmana v njegovej vlastitoj zemlji tako, da taj mora naglo svojega otčeta ohytro pomoc prositi. Ljudevit prispěšiv se iz Met v Režno kroz poslaniky svoje uslovi mir ni samo s Světoplkom, nego i s ostalými kneževy slavenskými pod uvěty okolnostem škodnými.

Kda jest Metod slavenskoje bogoslužje vpeľjal v Panonii, pade latinskoje i buďet přezirano. Nadsvěćenik (protopop) Rihbald ne mogav snositi přeziranja latinskoga bogoslužja, a usuprot uvedenje pěvanja misy slavenské i ostaloga bogoslužja kroz Metoda, smatra to kano uvrěďenje prav nadvladyky Solnogradskoga. Baveći se Rihbald přě kod Hecilona vodje slavenskoga v Panonii radje otide v Solnograd. Usuprut Slavene ni samo po vladykovině Metodovoj, nego i po vsem Ilirice od mora do mora najgorľjivie primjahu novost narodnu. Světoplk biv sad na vrhu srěće pomisli i na zaslugy Metoda, te poprosi Ivana VIII. o povišeni njega na dostojanstvo prvostolnika, da by kraljestvo Světoplkovo i v crkevnom obziru svoje vlastito prvostolništvo imělo. Prvosvěćenik privoli k tomu (g. 874?), te posta řěvnivym braniteljem novoga velevažnoga prvostolništva, ktero obećavaše cely razsegly svět slavensky v svoje naručje potěgnuti. V to vrěme takodje pade najimenitnějša dogodba za pověstnicu českuju: kršćenje Bořivojevo i Ljudmilino od Metoda.

Prěmda prvosvěćenici svoje staroje pravo nad Panonskoju vladykovinoju, ktera uže v prastaryh vrěmeněh spada na Rimsky patriarkat, za-

stupajući branjahu Metoda; vendar ne opustiše Solnogradsciji i ini nemečki svećenici věroučitelja slavenskoga črniti u stolice Rimske. Obdlžiše ga, da odstupi od věroučja Rinskoga, da narod zapeljiva v bludnje, da inače uči, kako kod stolice apostolské ustmeno i pismo učiti obeća. Sovražnici napokon světovahu god. 878 Světoplku, da by svojega svećenika Ivana Mletečkoga, kteroga se služi Světoplk kano věčnika v poslověh državoslovných, poslal v Rim Metoda tužit: da inače učít kako Rinskaja crkva, i misu pěva jezykom barbarskym t. j. slavenskym. Toliky pako by vplyv Světoplka i Ivana svećenika řečítost, da Ivan VIII. ni samo pohvaliv gorljivost Světoplkovu obustavi misu slavenskiju, nego i istoga prvostolnika Metoda pozva v Rim, da odgovori na ona, o kteryh by zatuzen.

No stvar ta čisto inače krenu, nego najgorljivii protivnici željahu. Metod se vslěd poziva papinoga postavi, kako uže večekrat v Rim přěd stolicu sv. otca. S njim pride takodje Světoplku svěsty Zemižiznj. Kroz Metodovo ustmeno izvěstje sozna papa, da jest Světoplk i ves narod njegov ravnodušno apostolskoj stolici podan, da on iny knezevy toga světa přězirav (se dro rozumět nemečke) sebě sv. kneza opostolskoga i njegova naměstnika za pokrovitelja svojega izvoli, za čto mu prvosvećenik očínsky zahvali. Sad upita papa Metoda, jeli věru apostolskiju (credo) pravověrnoga věroizpovědanja tako pojet, kako rimskokatoličkaja crkva učít i kako by zaključeno v sborověh crkvenyh očakov? Kda Metod izpověde,

da blagověstnomu i apostolskomu věroučju přiměrně učit, jako rímskaja církv a i očitovanje očakov církenyjih zahtěva, věru apostolskuj pěva, by jako pravorěrný učitelj spoznan, te opet odposlan natrag k sebě pověřenoj církvě. Vratí se v Panoniu s pobědonosnými listinami papinými, který odobříše njegovo věroizpovědanie i ukazaše všem istoga prvostolníctva svěčenikom, kaková kodje naroda, poslušnost i strahopocítanie přěma nadvladyce.

Svěčenik Vihnik poslan od Světoplka v Rim, by posvěčen vladykoju Nitranským od papy, taj mu ukaza, da jako podředeník mōra byti v všem poslušen svojemu prvostolniku Metodu. Da by ješće drugy nuz Vihnika jako podředeník Metodov na njegovo zahtěvanje posvěčen byl, ni jest pověstničky dokazano, no věrojetno. Metod dobi takodje pravomočje za tako obširny vinograd gospodnji (imajući sad dvadeset vladykovin) potřebné vladyky posvěčevati. — Čto se pako tyče bogoslužja slavenskoga, Ivan VIII. vslěd přědstav Metodovyh isto odobri, i čez to se tako oprěžno izrazi, da jest opravičil ni samo sam sebe radi zabranjenja přě slavenskoga bogoslužja, da by byl za čas protiyniky potolažil, nego i istoga Adriana, který jest v Panonii nadvladyku ůjedno s slavenským bogoslužjem ustanovil, i Metodove tužitelje podučil s nadějeju, da bude v buduće řešil tužnika přěd napady němečkyjih svěčenikov. Od napřěšnyh okolnostij genjen dozvoli sice stranoju bogoslužje slavenskoje Ivan VIII., no opet iz ině strany znajući, da imat mnoho duhovnikov

latinskýh, ne hotě uštrbnuti latinskoga jezýka. Napisa sv. otče poslanicu Světoplku glěde pisma i jezýka slavenskoga, kako v věrnóm převodu slědit: „Pismena napokon slavenskaja, od Konstantina jednoč mudroslovca pronadjena, kojimi se Bogu shodnaja hvala odpěvat, plnym pravom pohvalimy, te ukažemy, da by se istěm jezýkom Isukrsta boga našega slava i děla propověděla. Niti jest to pravoj věřě ili nauku čtokod protivno, ili misu istěm jezýkom slavenským pěvati, ili sv. blagověstje ili světo pismo novoga i staroga zavěta dobro převědjeno i iztlmačeno čitati, ili vse iny časoslovné služby pěvati.... jer který načini tri glavne jezýky, židovsky naime, grěky i latinsky on isty stvoril i vse drugé na hvalu i slavu svoju.“ — Iz povelje ote vidimy a), da jest povrnuv Metodu prvostolništvo branil ga přema Solnogradským i iněm němečským vladykam; b) da jest razšířil povlasticu Slavenov glěde materinščiny na vsu crkvenuju službu, přemda pod radovoljným uvětom dobra převoda i tlmačenja.

Přidši Metod iz Rima kao potvrđeny prvostolnik g. 880, akoprem přinese připoručanje od papy v Moraviu, vendar ne by tako dostojno sprejet, kako se nadějati jest mogl. Isty Světoplk byv od němečkyjih i latinskyjih svečeníkov zapeljan i zaslěpljen činit se, da ni jest přiměrna strahopočítanja pokazal. Který iny bridkosti ješće Metoda sokobiše, ni jest možno točno izvědět, toliko samo jest gotovo i istinnito, da uže sedmy po prihodu měsěc iz Rima s žalbeným pismom se krenu k prvosvečeníku, kako se to iz utěši-

teljně poslanice Ivanovy jasno vidit. Poslanica ta napisana jest 23. svibnja god. 881, kdě papa hvalit Metodovu gorljivost glěde dušebrižja, javit veliko sožalenjě raznyjih nezgod radi. Zaisto jedino grčkoslavensky obřed by latinskoněmečkim duhovnikom, věrojetno mnoho već na broji kó slavenskyh, rtatisty kamen urazenja i pogoršenja. Vihnik, o kterom něky veleučenyjih spisateljev slavenskyjih veli: se drznu tako daleko v smělosti opakoj koračiti, da přegna Gorazda, který by posvěcen přě vladykoju Nitranskym, i Milivoja grka s slědboju vrěd iz zemlje Moravské. Metod se sad ne může nadějati zagovora i obramby od Svetoplka proti Vihniku, jerbo sklopi prijateljstvo s vojvodoju Korutanskym i Panonskym Arnulfom byvšim hotěvom rodjenym iz Slovenkinje Luitswinde, kteroga syna vzdignu iz kršćenja. Sad sklenu, kako je papě javil, opet se vratiti v Rim, boje se, da v Moravii se ne budu inace obnašali přema grčkoslavenskym svećenikom, kako to učiniše v Blgarii Grkove přema latinskym. Čto učini Metod sad v svojem opasnom položaji v Moravii? utěšenje papino jest sice duha njegova okrěpilo, no položaj osta tužen.

Ne umrě Metod, kako některi krivo měnijuť, uže g. 881 ili da jest otišl iz Moravie. Poslanica jedna pronadjena naučiteljem Monse, te veleučenym Boczekom izdana svědočit, da jest godiny po vtělovljenji g. n. Isukrsta 884 posvěčena v Brnu crkva na čast ss. Petru i Pavlu knezu apostolskuju b. přěčastnym v Kristu očetom *Methodom* nadvladykoju Moravskym. Čem se,

razgovětno svědočit, da g. 884 živě v vladykovině svoje, ni pako v Rimu, kde umře utěšitel njegov. V inoj listině XIII. stolětja se proslov tako čita: Metod bě umrl v Moravii, i pokopan bě v velikoj *Moravy* crkvě (in magna *Moravi ecclesia*) pri ľěvoj stěně za žrtvenikom sv. bogorodice. Bělodano jest, da se ovdě govorit ne o zemlji, nego o gradě, dakle se mora ili v Mozeburze ili Marburze grad Morava iskati (grč. *μοραβοντης παννονίας*). Pověstnica Maribora jest ješće v temě. Umrě Metod po svědočbě slavenskyjih i grčkyjih piscev 6. travnja g. 885 i pokopan by vslěd napomenuté listiny v hramu bogorodice v Moravě = Velegradu.

Po smrti njegovoj ne přesta přegon učeníkov njegovyh, nego se poveća osobito od strany Vihnika, rodom Nemca, který zlorabi moć zadobljenuju k proganjanju učiteljev slavenskyh, i to proti Gorazdu rodjenomu Moravanu i Milivoju, který posľě posta vladykoju v Ahridě Blgarskom. Razvě toju byahu učenci Metodovi Naum, Angelarij i Saba. Ti ne mogavši snositi protiventstva v Moravii, odprēmili sūt se v Blgariu, kde se bogoslužje slavenskoje glübljie vkorení. Radjasta Milivoj i Naum marljivo v vinogradě gospodnjem, te nadarista slavenstvo novimi propovědmi i pěsmami přeloženimi iz grčkoga. Slavenskoje pismo i bogoslužje osta ješće kroz stolětja svojeju potreboju i dopadnostiju v narodu, te se vazda boľje širjaše u Srbov srědozemnyjih, Blgarov i Rusov tako, da se uže godiny 988 ista rimska crkva ozradova nad tolikym prospěhom, i sad se

odpěva po hramověh překo 55 miljunov Slavenov s dobroju nadějeju ješće ostale 25 miljuny, kteri latinsky opravljajut bogoslužje, čarobnym glasom vseslavenskym k sebě privabiti (glede jazyka).

Čto prevodista Ciril i Metod na slavensky jazyk, jest uže napomenuto po svědočbě legendy staropanonské; ovde ješće dodaju, da po jednohlasnom izvěstji najstarějich svědokov pripadat jedina slava glede iznašastja i ustrojenja slavenské azbuky izključivo Konstantinu; no zasluga, kterou stekosta pri Slaveněh, nije Metodova menjša, da pače ješće veća Cirilovy, který žalibože prerano přeminu. Metod po bratovoj smrti živjaše ješće 16 godin i 50 dni, i mora velmi mnoho bridkostij v apostolovanji svojem shraniti od zavistnyjih svećenikov německych, kteri mu ipak ne mogahu štetiti, nego usuprot pomnožiše i razširiše slavu njegovu; — Metod nam zapusti vzor, po kterom smy i my dlžni postupanje svoje vřediti v sličnih slučajevěh. — Dovršenje slavenskoga bogoslužja jest jedino Metodov umotvor. „Dobrodošla dakle, vskliknimy s Schlözerom, va neumrla tznašastnika pisma slavenskoga, která se najprě usudista surovy jazyk, imajuci množinu svojih vlastityh zvukov, narodu, by řeči iz ust vzeti i grčkymi pismeny pisati, pa kano veleumova postupasta v tom, te za ony zvukovy vlastite, kteryh ne by v grčkom, posebna znamenja ili pismena iznadjasta; kako gluboko pod vama stojit alzacky samostanec Ottfried, ali kto by on Ně-

mec, který se držnu prvokrat v svojem jězyce pisati, pa pri tom samo latinsky a b c robsky přěpisa.“

Medje prostorie, na kteroj Metod blagověšća, sūt istovětny s granicami Moravie i Panonie. Pra-staraja Moravia jest se protežala v starodavnuju zemlju medju Karpaty, Tisoju i Dunajem, južno pako v Panonii. Za vrěme Švetoplka ustrojite-lja velikog slavyjanskoga kraljestva by na srědi-ně Velegrad, Nitra i Oštrogon, medje pako pro-stirahu se na Laby, Tisi, Dravy i Savy. Kocel imaše děl svoj medju Dnnajem té strany, Dravoju i Savoju, zemlja pa Privinova posle Kocela, v kteroga kneževině propověda Metod, segnu od blatnoga jezera do Raby i Mury gorě v Ptuj, čez Dravu i Savu do Klpe. — Medje Panonie pako byahu 750 godiny od ustja Savy tja do mora jadranskoga te izvora Dravy, Mury i Tru-ny v Noriku. Mnogi zgodopisci pridaju Moravii takodje stran Panonie, čto potvrdet imena gradov i sel, i kažut na izvor Moravsky: Mahrenberg, Mährenfels, Marburg, Moravci i Moravsky vrh v župě Malonedělskoj, te v vzhodnoj Koruškoj ši-roko zemljišće *Moravče*.

Iz listin Ivanovyh pozorno pročitaných se vi-dit, da jest vladykovina Metodova segnula iz je-dné strany překo Dravy i Savy přema Dalmacii, iz druhé překo Dunaja. Vslěd toga razmatranja se mi napokon věrojetna činit pripovědka, ktera se do sadašnjega stolětja vzdržaše medju Sloven-ci, naime: da jest sv. Metod misu čital v kape-lici sv. Jeronima upravo poleg župné crkvy Je-

reninské v Slovenskyh goricah, no ta kapelica jest žalibože zapušćena. — Bratje slavensci, budi nam dakle vazda mila vspoměna na prvé věroučitelje slavenské, služe nam za priměr v mnogom obziru. Ostanimy věrni po ju izpledu věře i narodu svojemu, da potomstvu ugodnii i udobnii pripravimy položaj.

Božidar Raić.

Narodnost i vĕra.

Prst boŕŕi se je teknul naroda slavyanskoga, i domorodna iskra se je vnela v njem, ktere vga-
snuti nijedni ĉloveĉji sili veĉ nije mogoće, ravno
zato ne, ker od Boga je vŕgana. Uplamenivŕša
se ova iskra daleko gori po prostranom slavyan-
skom svĕtu, od njene blagodatne toplote se je
oŕivĕl otrpnjeni duh slavyanski, narodno ŕivljenje
se je priĉelo, veselo se razvija narodnost, ter ŕe
veselejšo budućnost obĕta. Ali ravno v tej mĕ-
ri, v kteri narodnost krĕpko i nezadrŕljivo na-
prĕduje, ginja v mnogih srdcih vĕrozakonska ĉut
— opĕŕuje vĕra. I ravno ovo je pogibeljno za
našo narodnost, ter sĉasoma njeni gotov propad,
zakaj vĕra i narodnost ste nerazloĉljivo zvezane,
jedna brez druge obstati ne more. Vĕra ako nije
v narodnost, to je v narodnom jeziku na podlagi
domorodne izobraŕenosti vsejana, ostane kot ko-
ren na suhi skali, hitro vsehne — vĕra brez na-
rodnosti preide. I narod, kteri nima vĕre, je
mrtev, kot tĕlo brez duŕe, on nĕki ĉas ŕivotari,
se vmehkuŕi, njega moći zginó, on propadne, i s
njim narodnost. Ino zato se vĕra i narodnost

nikak razdružili ne směta, ona sta dvě nerazločlivě sestřě, které v narodu vzajemno napredovati morate, ako isti obstati i svojo budoucnost iměti hoće. *U vsěh rěčeh na zemlji, pravi nemrli Ivan Kolar, se najde sprotno zavisje; cele redi krěposti i pregrěškov imajo svoj začetek v jedni, ena krěpost brez druge obstati ne more; tako tudi narodnost i nabožnost (věra) od kteru je ena člověčja na zemlji rojena, druga božja nebesom lastna, pa le samo ista pobožnost je srdečna i řesnična, ktera je narodna, ino le samo ista narodnost je Bogu přijetna i prava, ktera je pobožna. Da ste si tedaj obě (narodnost i pobožnost,) ki iz vere izvira sestřě, se iz toga vidi, ker obědvě en začetek imatě, obě le v přežlahtnom srdcu se vkorenite, obě vzajemno se vzbujate, ino podpirate, i da ste obě z vira mnogih prekrasnih krěposti, ter zadnjíc obě en obći namen, nраво dovršenost člověka, imate.* (Kôlar kazně a řeči Bud. 1844. Glej Jord. letop. 1845 str. 34.) Razdruženje tih sestic je smrt obojih, i zraven tudi smrtni udarec naroda i deže, u kteri ste preišlě.

Ovo řesnico zgodovina vsěh časov s železnim pismom svědoči. Obrni samo svoj pogled, dragi čitatelj, na vzhodno rimsko carstvo. Mogočno iz mogočne roke Konstantina velikoga, utemeljeno 19. maja 330, je s světom vládalo i daleko slovělo, obrtnost, trgovina, umětnosti i vědnosti so veselo cvetěle pod njega silnim krilom; bilo je s svojim glavnim mestom Carigradom ču-

dež sveta, i poželjenje narodov, i po kratkom obstoji, namre čez ednajststo tri i dvadeset lēt, je že propalo, kadar bi po navadnom razvitku držav v svoji največši sili bilo razcvesti imēlo. In kaj je bilo vzrok ranoga padnutja grčkoga carstva, i s njim grčke narodnosti? Ono se je odirgalo od srēdišća vĕre od Rima, i ker je potom brez srēdine edinosti bilo so navstala nebrojna razkolničtva u vĕri, ktera so se med soboj trgala, ino s tem sam sebe i moć države slabĕla; po razkolničtvu je propala vĕra, pa s vĕroj je padel tudi narod ino s njim narodnost i carstvo. — Tri lĕta pred padom Carigrada je papež Nikola V. Grke zavoljo njih nevĕre trdno posvaril, ter v proroškom duhu njim žugaje rekel, da se njim, ako pred pretekom treh lĕt k vĕri nazaj ne stopē, zgodilo bode kot smokvinomu drĕvesu v evangelju, ktero je za svoje nerodovitnosti voljo do korena posekano bilo. I njega besĕda se je izpolnila. Sliši, kar Oroslav Genadi, carigradski patriarh, sam o tom piše: „*O strašnoga prokletja, pravi, ktero je ravno tak trdno, kot kratko bilo! V letu 1451 se je izreklo, i v letu 1453 je nezvesti Carigrad, kteri je u teh treh lĕtah skušnje skoz trdokornĕje priodceplenji (od katolške cirkve) ostal, sramota sveta, ino plen sovražnikov postal. Ino kar je pri tom groznom čudežu najčudežnĕje je ovo, piše dalje, da je grčki narod po besĕdah papeža Nikolaja, taj preslaven ino strašen narod, kteri je s svojim nepremagljivim pogumom, i svojo preizvrstno mōdrostjo*

vladatelj sveta bival, konečno od róke božje vdarjen nepoznanljiv postal, ter z vrhunca svoje visokosti pod jarem sramotnoga divjastva padnul.“ Berault-Bercastel crkv. zgodin. zvez. 16. str. 43. Padnul je tedaj mogočen i preslaven grčki narod, ino s njim je padnula narodnost, ker je véro zavrnel.

Pa nije potrebno k dokazu te résnice daleč nazaj v zgodovino se upotiti, dragi čitatelj, zakaj Nemčija pred našimi očesi razprostrta očevdno svědoči, da s zvrženjem vére zgine slava i moč naroda. Nemška je začela slověti, kadar je Karol Veliki v létu 800 nemško-rimsko carstvo na podlagi kristjanstva utemeljil. Ino v tej meri, u koji se je razvijala véra v Nemški, se je tudi vzdigala moč nje světne vlade, koja je, od krasote cirkve obsijana, tak visoki stópaj slave i sile dosegnula, da je upati směla občna kristijanska carevina postati, i za istino je iz te naměre že za cara Karola Velikoga s grčkim carstvom v zavezo stopiti hotela. Ino glej jo sada! slaba i nemoćna sama sebi pomagati, brez upliva inostranih vlad obstati ne more. Odkod te nezgode za Nemćio, pita izvrsten nemški pisatelj, ter odgovori: „*Ovo je prišlo od krivice, koja se je vérozakonu i cirkvi storila. Tisti čas, kadar je najprle vitežtvo od omote svobode o-mamljeno, in knezi ćutivsi, da so od veljave nemškoga cara vtlesnjeni in omejeni, na obstojeći redi verozakonskih razměr majati začeli, ker so verozakon i cirkvo za krěpko sprotimbo svojih želj i strasti držali; tisti čas*

kadar se je henjalo, sovražnike vere i cirkve tudi za sovražnike države razglaševati i kaznovati, tisti čas kadar je načelo prekrivo sojenoga papeža Gregora VII. (Ep. 1. 19.) namre: Světno kraljestvo se s tem slavněje vlada, ino življenje svete cirkve se s tem bolje vtrdi, ako duhovništvo i kraljestvo v slogi ino edinosti se zvezeta, se nije već porajtalo, tisti čas, kadar se je katolški cirkvi ves upliv v zunajno življenje, i vsa pravica na enakopravnost njenoga obstoja odrekla, tisti čas se je moć ino edinst nemškoga kraljestva majati začela. — Najsvetějša vez, ktera je Nemce vezala — je bila pretrgana — vez věrozakona! Politiška edinst je pala s edinostjo vere. — Ino tak najdemo v odpadu od katolicizma vzrok raztrganja naše nemške očetnjave. Nov. Sion let. 1848 br. 17. str. 89.

Tako na Nemškom, i tako tudi na Angleškom. Anglia je zvrгла katolško vëro s silovitim vzklikom: „proč s papizmom!“ se je odtrgala od Rima, ino vslëd toga se je odtrgala Amerika od Anglie. K obdržanju protestantizma naime, i k vodenju boja zoper katolike je trëbalo velikih stroškov, tak da je narodni dolg že za kralja Oroslava III. od 1,500,000 na 145,682,844 liber narasel, kteroga so Angli amerikanskim naselbinam vrinuti hotëli, dolg, kteroga je Anglia napravila, da katolško vëro iz svoje dezele prožene i protestantizem vpelja, bi imële po zvijačni nakani Burneta amerikanske pokrajine same

na se vzeti. Uslěd toga je izišla 4. Julia 1776 shodna akta teh pokrajin v dvanajstih člankih k sramoti in ponižanji Anglie — in odceplenje Amerike od nje bilo je djano. Ovo sramoto tedaj i zgubo Amerike ima Anglia svojemu odpadu od katolske věre zahvaliti, zraven pa tudi gotovo nadějo, da bode enkrat od Amerike vsa i celo vničena.

I kaj je zatemnulo staro slavo Francoske? S brezbožno rôko je sbacala križ, častito bandero věre, z dostojnoga města, i rôka božja je pahnila narod v skrajno nevarnost sramotne propasti, iz koje već si pomagati ne more. Krivi mōdrijani so s svojim napačnim mōdrovanjem zasměhovali věro i cirkev; zastojn so učeni mōžje, kot preslaven Neuville, Labat i drugi opominjali, da s takšim početjem prestol i žrtvenik propasti bōde, mōdriani so iztrgali věro iz srdca ljudstva, i s věroj je padnul prestol, i moć i slava naroda.

Narodu, kteromu je vgasnula věra, vgasne tudi slava světljih děl; krěposti, kojim je věra bila mati, zginô, zlosti ga omame, strasti sterejo njega dušno i tělesno moć, ter nije već sposoben za slavne čine; v mehkužnosti ino živinskem hotimstvu slabi samoga sebe, on postane sužnik svojih strasti — ter sužen ptuje vlasti; njega ime otemni, on zginie z pozorišća světa. Rimljani so svoji věri smrtni vdarec dali, ker so boge podjarmljenih ljudstev za svoje sprejeli, ter s tem indiferentizmu i nevěrstvu široke vrata odprli, skoz ktere je perplavala obćna razuzdanost i mehkužnost ljudstva, tako da je Juvenal sam od nje-

ga reči persiljen bil: *Zdržnoga, poštenoga i čistoga móža, sramožljivo, pošteno i čisto ženo je težje najti, kot ribo na njivi pod nogami orača.* Ino to je oslabělo rimski narod, je strlo njega silno moć, ktere zmagati celi svět nije mogel, to je bila propast Rimljanov ino njih narodnosti. Iz nevěre pride razuzdanost i mehkuznost, i v mehkuznosti zibne narod i narodnost.

Nasproti pa věra jači narod, ga vzdigne, da se v slavnih dělih razvija, in u viharih vsěh časov trdo i neomajljivo stoji. Zakaj vstaja nova Austria mogočněja od stare? Ker je od premôdroga cara Franca Jožefa na podlagi věre i narodnosti posamesnih narodov osnovana. Zakaj je Ruska tak silna i moćna, da vlada s Azioj in Evropoj? Ne samo zato, ker dva miliona bodakov u rókah drži, temu tudi ker je narod od berača do kneza poln krěpke žive věre, ktera mu obvarje njega duhovno i tělesno moć, ga nadiha s junačkim duhom, ter sposobnoga stori za vse žrtve, kterih je za blagor očetjave i človečanstva v obćnem potřěbno, ino će se Rosia s Rimom zloži, s središtem věre i edinosti, bo věčna njena moć. Věra učinja u narodu neumrla děla, ko je sama neumrla. Věra nadehne junaka, da s junaštvom proslavi narod, za ktero bi brez nje sposoben ne bil, u věri on žrtvuje vso zemeljsko blaženstvo, ker mu ista za nje věčno povračitvo oběta. Opomenim tukej samo nepresegljivo junaštvo Nikolaja Zrinjskoga pri Sigetu, o kterom naš pisatelj Trdina s svojim izvrstnim perom takole piše: „*Vsa slavna děla od Leonida sem*

je jih (braniteljev v Sigetu) junakost otemnila, i celo boju v Termopilah se smē bramba Sigeta ponosno na stran postaviti. Kar je Termopile proslavilo, je tudi Sigetu neumerjocnost podělilo: najhrabrejši človečki um skoro presežeća bran, pokorščina postavam i zvestoba do smrti. Kar so bile Termopile Grkom, to Siget za kršanstvo, kar Leonidas za svoje rojake, to Nikolaj Zrinji za narod slovanski. Pa mehkužen Kserkses, kralj Perzianov, ki je Termopile zagrabil, se ne more primēriti s strašnim bojoljubnim carom i vodjem Solimanom. Ta okolščina postavi brambo v Sigetu nad tisto pri Termopilah.“

Slov. Bčel. 3. teč. čislo 14. str. 106. — Pa odkod taj presrdčen pogum, ta nepresegljiva junakost Zrinja? Njega geslo je bilo: sveto ime Jezus, ono je nadehnulo njegovo žive vėre polno srdce s takšo hrabrostjo. Kar se jasno vidi iz besēd, s kterimi je posadko zadnjić nagovoril: Bratje, je rekel, ker se broju, ne pa hrabrosti sovražnikov vdati moramo, zato Jezusa, kakor smo ga pri začetku obsede nazivali, tudi sada na koncu pobožno nazivajmo, ter raji za Boga, cir-kvo i očetbino junačko umerjimo, ko se premagani vragom vdati. Sada odpre Zrinji vrata, i s nezadržljivo silovitostjo i s vzklikom „Jezus Jezus!“ vdarijo junaki iz Sigeta, svojega vodjo na čelu u druhal i no se vitežko borijo, dokler ne padnejo junačke smrti. (Glej Bčelo str. 131.) Ne reci, da ovo nije učinek vėre, ker je tudi Leonid s svojimi Spartanci do zadnjega junaka

padnul, i ker je tudi Muci Skevola dal svojo rôko sožgati za blagor očetnjave. Zakaj tudi Leonid, Skevola i drugi pagani so bili nadehjeni od svoje, ako ravno krive věre, u kteri so se za takše žrtve nadjali povračila pri neumrlih bogih, s močjo věre so proslavili svoj narod s neumrli-mi děli. Věra proslavi narod i narodnost, nevěr-stvo oslabi ino zruši oboje.

In ako ravno narod v nezgodah časov padne vptujo oblast, ako zgubi svobodo i lastno vladu, vendar ne zgubi narodnosti, ako věre ne zapusti. Zakaj rekli smo, da ste narodnost i věra dvě nerazločljivi sestri v žlahtnom srdcu, ter se jedna brez druge zatrti — tedaj narodnost s věro zedinjena vničiti ne da — věra jo drži, če narod isto (věro) zvesto obvarje. Ovo je pre-dobro razuměl nečlověk Omer-Paša v nesrečni Bosni, i zato je šklenul bosnjanskim kristjanom pred vsim drugim tursko věro vsiliti, vedoč, da bôde potom mogoće njim tudi narodnost vzeti ter je popolnoma poturčiti. Ali hvala bodi svetli austrijski vladi, i drugim velikim vlastem, ktere so takšo trinožtvo preprečile, ter srdca celoga kristjanstva k hvaležnosti si naklonile.

Dalje je věra prava podlaga vzajemnosti, ona segne črez vode i gore, ona je nježna vez, ktera obsegne vsa srdca naroda, ter je bratovsko veže, i narod složen u věri je tudi složen u narodnosti. Zastonj pa so vse prizaděve vzajemnosti v narodskih řečeh, ako se narod o věr prepira i trga!

Věra je tedaj u vsakom obziru blagonosna narodu — brez nje padne narod i s narodom narodnost. — Ino zato imajo iskreni rodoljubi prevažno zadačo, narod sjediniti in obdržati u věri, da mu pomagajo k složnosti, da obvarjejo narod sam i narodnost od propada.

Ino ti mili moj narode slavjanski! Providnost božja te je zbudila, da izpelja s toboj svoje večne namene, kateri še so sada tebi skriti. Dala ti je věro, dragi dar nebeski, dala ti je narodnost, preblagi dar nazemeljski; drži zvěsto sveto věro, i čuvaj jo, da ti s věroj ne propadne narodnost, sjedini se s središčem věre, s Rimom, skala Petra ti hoće biti varno sidro, da u burjah časov ladja tvoje narodnosti ne vtone, temuč da nezadržljivo jadra u svojem otetnom teku k namenu providnosti božje. Věra bo rodila slogo i ljubezen, in u njima se hoće pobratiti narod k večni slavi po besedah izvrstnoga pevca:

Če nam je ljubezen mati

Ino sloga nas pobrati

Věčna bo Slovencev

Bo Slovencev čast.

Virk Drobt. 1849.

Dor. Lovro Vogrin.

Tvèrdislav.

Povèst od Josipine Turnogradske.

I.

Mrači se. Zadnji svit umirajočega dneva se vsipa skoz gosto premrèženo okno nêke tamnice u Novgorodu svobodnom. Po merzlom zidovju se neprenehaje utrinjajo kaplje debele, ko da bi kamen se zjokati hotel nad hudobijo človeka, ki ga u sebi zapira. Težki omolljivi zrak se vleče po čérnoj ječi. U jednom kotu leži nek mož u verigah i molčé upira meglene oči u čérno zidovje, ko da bi ga z njimi prevertati hotel. Njegova postava je gerda. Rudeči i teršasti las mu kviško stoji, čelo se gerba u gostih gubáh, in izpod oberv mu kalne očesa tamne. Ustnice blede togôtno zaklepa i stiska od serda zobé. Nič se ne gane. Le včasih, kad usta odpre, mu divji smèh prešvigne obráz, pa zopet je támen, kako ponočno nebó, kadar ugasne žarna strèla na čérnih oblacih. Pulovski, mogočen bojar si tak serdom napaja serce. Njegovo veliko bogastvo ga ni moglo „pravici“ oteti, ni moglo zakriti njegove

pregrehe. Obsojen je bil na dvoru Jaroslava od staroga posadnika u zboru gradjanov u ječo. Pod dragocěno obleko mu bija serce, ki je černejše od černe tamnice, u kateroj prebiva, terše od močnoga jekla, ki ga oklepa. Tamne, zlobne misli se dvigajo v njem, narašajo zmiraj, dok da Pulovski divje poskoči od tla.

„Jaz u ječi?“ zaupije gromečim glasom. „Jaz? Pulovski? O peklo, posodi mi svoje moči, da morem razdjati, u prah položiti Novgorod bědni, ki se prederzne moje dela soditi, ki se prederzne mene vreći u merzlo tamnico! Pred posušim sinje morjé, kakor preštejem svoje bogastvo. I vendar — u ječi! Razlij se ogenj moga sěrda čez Novgorod revni, pogrězni se město sovražno u peklo, — tvoja sodba me je oklenu-la — krivično! — „Krivično?“ še enkrat bolj tihim glasom upraša. „Ali nisim grěšil? Al to nezasluži še kazni ojestrejšě?“

Glas mu je slab, oči tamne, serdcé se mu trese v občutju neznanom. Trepetaje pokrije rukami blědi obráz.

Al zopet se dvigne i kviško poskoči. Kervave oči mu strělajo kakor dva oglja spod čela. Zobjé škipetajo, pěst se mu dviga, i kričěčim glasom zagromi: „Jaz kriv? — Nikdar! Kdo, kdo ima oblást me toga dolžiti, kdo zamore reći, da sim jaz kaj pregrěšil? — Kaj je pregrěha? Jaz je ne poznám! Kar storim, je prav, saj nisim no-rec, da bi poslušal po otročje na to, kar imenujete „věst!“ Bedaki neumni, ki se uklepate u postave uma i serdca, kako směšni ste mi! To

je postava, kar jaz poželim, to pravo, kar jaz storim. Naj se pogrèzne ves svèt zavolj toga. Ali meni to mar? — Prah bodem — tak ali tak, — ne krepóst ne pregrèha niste zaznamovane u njem. Tedaj — jaz nisim kriv! — Kriv si ti — Tvèrdislav, ti peklenski vrag, ti si me obsodil — — — o čakaj! — — —“ — — i pri tom vnovič dvigne oklenjeno rôko, da zarožljájo grozno verige. „Oj ti posadnik, čutiti češ mojo osvèto, čutiti češ, kaj zamore moje zlató! Ti — ali jaz!“

Tako se roti. Strašnoga sèrda prevzet pade zopet nazaj. Čèrna noč ga objame i zakriva žalostne zmote hudobnoga sèrca.

III.

Čisto svitje mladoga dneva se vliwa u krasno, ali prosto okinčano sobo posadnika. Pèrvi zlatotoki gorečega sonca se tresejo nad njegovo sivo glavo, ktere sreberni sneg se bliska u njem kakor mili žar mlade zarje. Snegobela brada se mu čez pèrsi uliva. Kakor dve zvezdi spod sivih oblakov, mu izpod belih obèrv žarijo očesa i lica njegova še zmiraj zdravja puhtita, ko lica mladenča. Z visokoga jasnoga čela mu sije veličasten mir. Duša njegova premišljuje prigodbe zadnjih dni, i spomni se sodbe, ktero je nad Pulovskom izrekel. Spomni se goreče strele, ktera je švignula takrat iz očesa obsojenca nanj. Vsako sèrce bi bilo trepetalo pred njo, ali mirno je bilo

posadnikovo, saj je čutilo „pravico,“ ona mu je bila geslo, ona zvezda vodnica.

Zamišljen sivi posadnik sedi. Kar naenkrat zadoni po celom Novogorodu „večevoj kolokol.“ Njegov glas, znan vsakomu prebivavcu prostoga Novgoroda, se trese skroz lahke zrakove, njegov veličastni don vabi svobodne Novgorodjane na „Jaroslavovi dvor.“ Vsako sèrce uzkipi pri glasu mogočnom, ki vleče gradjane na sveto sodišče. Kak bi ne vžaril tudi sèrce staroga Tvèrdislava? Svetomu klicu odmevajo vse strune njegovoga sèrca, ki bije za blagor rojakov. Višje mu čutje kipi, ko stopi k oknu vidit uzrok, ki kliče Novgorod na svetišče „pravice.“ Neznani mu je i osupga preuzame, ko vidi trumo za trumo k dvoru Jaroslava dreti in u malo trenutkih zopet nazaj prihrumiti. U vsakom očesu strast divja žari, vse se nevredjeno drenja zopet nazaj. Dolgo Tvèrdislav gleda dèrvenje ljudi. Jedna misel mu drugo preganja, jeden sum mu drugoga jemlje, i vendar se mu ne razjasni, kaj da bi bilo u Novgorod mirni burjo tulečo zaneslo.

Kakor pomladi na vèrhu sněžnika odcepi se krogla kristalnoga sněga, in u doline valeče se primejo u vsakom hipu nove sestrice, da zmiraj večja, zmiraj silnejša valina dere navzdol, dok da bobneči plaz u dolino prihruši pokopaje u grob ledeni imetje seljanov, življenje ljudi: tako je ljudstvo zdivjano, kteroga množica se u vsakom trenutju naraša.

Tvèrdislav misli i misli, i vendar začuden uzroka ne vgane. U zavěsti pravičnosti svoje

ne ve, da njemu velja taj hrup grozovitni, da se hoče nad njegovo sivo glavo raznesti prestrašen vihar; ne ve, da množic vlak i hrum nositelj je strele — njemu vpaljéne. Ko bi bil imel pogled u sèrce ljutoga ljudstva, bi bil „zlató“ brezdušnoga Pulovskoga vidil, ko se iz njega vije goreča strupena kača krog sèrca ljudi i svoje morivno zelo u sèrce njegovo steguje. — O morečno zlato! ti podkopuješ serca, ti gospoduješ čez ljudstva, ti jih storiš ali nème i potèrpežljive kakor ovčice, ali jih pa razjariš, ko divjo, bèsno zvèrino! Zlato Pulovskoga je storilo iz pravičnih Novgorodjanov nečutečo žival, ki svoje ojstre kremplje hoče zasaditi „nedolžnosti“ v sèrcé.

Stari posadnik še zmiraj stèrmeč pri oknu stoji. Naenkrat pridere u sobo prijatelj njegov. Lasje mu vihrajo, oči stèrmijo, pèrsi se dvigajo, noge šibijo ko bičevje slabo. Trepetom se vèrže Tvèrdislavu na sèrce i slabim glasom zaklikne: „Tvèrdislav reši se — reši se! Več ne more izreči omamljen se zruši na tla.

Ostèrmen ga Tvèrdislav gleda. „„Kaj je brate moj — kaj te je tako preuzelo? govori!““ „Pulovski — osvèta — ljudstvo zdivjano — reši se!“ Te jedine besede pridejo iz kipečega sèrca prijatelja.

Tvèrdislavu se jasni. Kakor luč u tmini se mu misel užge, da je sodba čez Pulovskoga uzrok strašnoga sèrda, ki vre v Novgorodjanih. Ali kakor se jezni, peneči valovi morja mečejo sèrdno u skalo mogočno, in ona le tèrdna stoji ter jih zažene od sebe ko roso i prah: tak osta-

ne sèrce sivoga starčka močno i tèrdno pri sèrdu divjega ljudstva. Le tèrdnejši se čuti, le žarnejša mu teče kèrv junaška po žilah, krepkejše — ali mirno mu bije pravično sèrcé.

Soba se polni. Prijatel za prijatlom pridere, vse ga prosi, vse upije: „Reši se Tvèrdislav, reši svojo staro glavo! Ljudstvo je divje. Pulo-vskovo zlato ga je tebi v pogubo objelo. Gorje ti, ak prideš u ujeta oblast! Reši se, Tvèrdislav — reši se!“

Tak upijejo vsi i primejo sivoga posadnika za ramena, da bi ga siloma odpeljali, oteli strašnoj nevarnosti. Al on se iztergne iz rok jim. Močen ko hrast u sredi viharja i groma, resničen i mil med njimi stoji. Veličastno migne z roko, vsi osupnjeni omolčijo, in iz pèrs se mu vlije beseda — močnomila, ko brona glas: „„Bratje — ne tako! Ali mislite, da bode sivoglavi Tvèrdislav pobegnul, kakor zaničljivi plašun? — Že mi je bela smèrt kmalo nevesta. Naj me tedaj objame u sredi mojih bratov, ako sim kriv! Ali Bog vidi u moje sèrce, vidi, da je čisto. On brani pravične! Bratje — na Jaroslavovi dvor!““

Vse stèrmi na velikodušnoga starčka. Vse omolkne. I krepkim korakom se poda Tvèrdislav u sredo zdivjane, kričeče trume.

Kakor hrumeče morje, ktero dviga burja vèršeča, da se njega gromeči valovi valijo v prepade i zopet na kviško vèršijo, tak se trume goste vale posadniku nasprot. Vsaka desnica suče upitjem ojstro orožje, vsako oko strela strašne plamena. Nije misli, nije čutja u trumi grozečej.

Zemlje tlak trepeta pod nje silo, i neba obok se trese i jeka divjega krika.

Tvèrdislav sèrčno koraka naprej. Kakor razsèrdjeni levi se vèržejo rjoveči mestjani proti njemu. Svitlo orožje se blisketa že proti njegovu sèrcu. Kričanje gromi u nebo. — Obsut je ljudstva. Vid mu pohaja — sapa zastaja — čut ga zapuša — bela smèrt po njem steguje suhe roke: — kar se predrami v pogledu cèrkve svete Sofije! — Nebeška moč zapovèduje u njem. Krèpko skoči na stran; spne svoje roke proti jednomu stebu svetišča. Kakor mornar u potopu se z jedno rôko oklene stebra. Drugo dvigne mogočno v nebesa. Njegova obleka vihra prečudno čez speto teló. Nevstrašen, ko prorok nebes, ko Seraf nadušen povzdigne čez trume stèrmeče svoj glas: „Čist sim pred Bogom i svetom i pri Večnom, pred katerim trepetajo svetovi, ako sim kriv, prolijte grèšno kèrv! Ali sodite me pred! Jaz sim čist!“

Kakor zadeto od strele nebeške osupnjeno ljudstvo okamni. Vsaka roka omahne, vsaka glava se nagne, — pred ko risi zdivjani zdaj stoje ko treseči otroci pred Tvèrdislavom mogočnim.

Veličastno stopi iz cèrkve nadvladika, i za njim protopopi „černi i beli“ duhovni. Ko nočno nebo, na katerom so stresene svitle zvezdice, se njih krasne obleke blišijo. Vladika dèrži u tresečej desnici svitečo podobo odrešenika sveta z levico migne posadniku. Počasno se obèrne z njim proti sodišču Jaroslava.

Ljudstvo slēdi, kakor krotak golobček. Vse molči, pretreseno je vse.

Prispejo na sveto sodišče.

Tukaj se če stari posadnik soditi.

Tihota grobna spusti se na ljudstvo. Vsi nepremično gledajo sivolase sodnike, pred kterimi Tvèrdislav mirno stoji. Ne upa si nobeden skoro dihati, vsaki se sveto sodbo motiti boji, vsaki jo pričakuje tesnim sèrcem.

Tvèrdislav stoji ponosno, z vzdignjeno glavo pred sodniki, ki mirno i resnobno pretehtujejo tožbe zoper posadnika.

I zmaga pravica. Tožbe so bile krivične. Stari sodniki zdaj prašajo ljudstvo, ali je Tvèrdislav kriv ali nedolžen.

Kakor veler jesenski fèrfra skoz perca rumene, tak tihi žubor spreleti vèrste gradjanov. I ko iz jednoge gèrla glas zadoni: „Nedolžen!“

Tvèrdislavu se sèrce topi u ganutju presrečnom. Ljudstvo jukaje pade pred njim na kolena i moči tlak s solzo kasanja. Vsih desnice se stegnejo proti nebesom, i svele prisege se zmičejo iz ginjenih sèrc, da nikadar več nečejo tako raniti posadnika svoga, da čejo jedno sèrce, jedna duša zanaprej biti. I kakor angelj milosti spenja sivi Tvèrdislav čez nje svoje roke in jih blagoslovi mokrim očesom.

Na sodišču Jaroslava je sodba. Zbrano je celo ljudstvo svobodno. „Bojari,“ „starašini,“ „medžanini“ i „čèrni“ ljudi se vèrstijo u složnom redu. Molče i zamišljeni sodniki sede u okrogu i med njimi, kakor oče — stari Tvèrdislav. Visost i milobo zlivajo njegove očesa. Ali kako se spremeni mu obličje, ko pred njega pripeljejo hudodèlca, da bi sprejel zaslužen kaznen. Kak se vžarijo njegove oči, žive iskre švigajo iz njih u čèrno dušo zatoženca. Kakor grom se glasi njegov krepki glas. Pretresen, presunjen hudodèlnik u tla obèsi plašne oči. Ali ko ima rèšiti nedolžnost, kaka milina teče iz duše njegove! Njega besède so kakor kaplje hladivne, ko sladki lèk u ranjena sèrca, ali tudi ojstri meči za grèšno sèrcé.

Že je sprejel marsikteri, kar je zaslužil, že je doneča besèda staroga posadnika zarezala v marsiktero sèrce, kar stopi prevzetnim korakom drago oblečen mož u sodišče. Njegova krasna obleka pove Novgorodjanom, da je poslanec Svetoslava, ki je bil tačas branitelj prostoga Novgoroda. Ošabno spreletijo oči prišelca zbora vèrsté. Siva glava posadnika se dviga veličastno čez rajde sodivne. Prevzetne hoje poslanec naravnost k njemu predere si pot.

Začudeno ga gledajo Novgorodjani. Njih oči se radovedno uprašujejo: „kaj hoče tujec pri nas?“

Glava poslanca še vikše se dvigne in iz ust mu pride predèrznà besèda: „Moj gospodar, svètli Svetoslav zapove, da Tvèrdislav od toga trenutka neha biti posadnik Novgorodjanski!“

Začudenje, osup obuzame pri tih besèdah vse Novgorodjane. „Tujec tako u zboru svobodnom, u zboru naše „pravde“ posadniku — ljudstvu u lice govori?! Oj ali Novgorod miren ni ma spoštovavcev? Ali njega pravica drugim ni sveta? — Novgorod slavni, dvigni se, kaži, kaka da tebi je moč!“ Tako i jednako vre vpaljeni govor i vžiga se u zboru šumečem. Vse se dvigne. Oči se bliskajo i trese se sèrce. „Kaj je pregrešil posadnik? Kdo le soditi ga smè?“

Poslanec stegne ošabno tèlo. Njegovi obèrvi se vlečejo skup ko pred viharjem oblaci i zlobnoga smèha in ošabneje ko pred reče ojstro: „Kriv je, ko mojemu gospodarju več ne dopade!“

Reče — in iskra goreča je padla u sèrca svobodne, ki zaplamijo vse strašnoga sèrda. Pesti se dvigajo, zobje škripljejo i sèrdeče upitje zagromi u sodišču: „Predèrznež nesramni, ali pozabiš, kje si, ali ne veš, da tvoja noga počiva na Novgorodskom sodišču, kjer jedna besèda življenje ošabno ti vgasnuti zna!“

Plah se ozira poslanec krog sebe. Že nekteri skočijo jezepeneči k njemu. Čuti krog sebe težko pesti razsèrdnih gradjanov igrati, — kar ustane star, siv mož iz njih srède i krèpkim glasom zapove: „tiho!“

Vse ga gleda molče i poleže se jeza vihar-
na. Starček pak stopi ponosom pred ostèrmèloga
poslanca i tèrdno mu reče svetim pogumom:
„Naj se spomni tvoj gospodar, da je Novgorod
prost, naj se spomni, da je sveto prisegel nik-
dar njegovih pravic ne raniti! Gorje mu, ako to
pozabiti zamore! — Tvèrdislav je in ostane naš
posadnik!“

I zaprejo se ustnice staroga govornika, ki
obèrne ponosno poslancu hèrbet.

Ljudstvo potihne zadovoljno, i s pobèšeno
glavo zapusti osupnjen poslanec sveto mèsto
„svobode.“

Resnični, možki upor mogočnoga Novgoroda
Svetoslavu prelomi moč i pogum. Vidi, da ne
more nič zoper močni Novgorod. Ali njegovo
preuzetno, visokohlepeče sèrce ne more prenašati
misli, da je premagan, da se ni Novgorod njemu
udal, da ne more svobodnih sèrc Novgorodjanov
v verige vkovati. U divjej jezi kipi njegovo o-
šabno, vladeželjno sèrce. Ali zastonj. Novgorod
mu je pretèrdna stena. Rajše tedaj odstopi bra-
niteljstvo opornoga Novgoroda svojemu mlajemu
bratu Vsevlodu. Ali ista kèrv se tudi u brato-
vom sèrcu pretaka, isti strup vre u njem zoper
staroga Tvèrdislava. Ista hudobna duša tudi u
njem spreduje naklèpe v njegovi pogin. Žolč se
mu pèni u čèrnem sèrcu, da mora gledati mirno
kako Tvèrdislav srečen živi časten u srèdi svojih
rojakov, in on, silni gospodar, kteroga mogočnost
seže čez daljne meje, kteroga zakladov nobeno
oko ne prezre, da on mora tèrpeti upor protiv-

noga starca. Sèrce, u kterom zamore žarèti čut, je zrèlo za vsako hudobijo. — „Denar“ vse pridobi. Pridobil je tudi hudobne roke, ki so pripravljene Novgorodu pravičnoga, za srečo rojakov živečega posadnika ali strupom ali jeklom uzeti.

IV.

Iz gostotamnih oblakov se stresajo čiste, leskeče sněžinke. Igrajo se i plešejo, kakor padeče cvètje mlade pomladi. Jedna se k drugoj otrudena vleže, sestraica leži tihomirno na mèrzloj sestrici objeta nemiloga mraza. Le nektare bëlčice se ne morejo ločiti od okna tihotne izbe u kteroj na postelji razmučen siv mož leži. Mislim, da so gledale njegove sreberne lase, da so menile, ta tudi na njegovej trudnoj glavi spijo nektare bële sestrice. — Bil je Tvèrdislav, — ali kaka sprememba u njem! Obličje mu je blèdo in upadeno. Udèrte oči mu le tamno berlijo kakor ugasnjoče luči. Roke mu visijo suhe i brezmočne niz postelje. Pèrsi se mu dvigajo hitro — razburjene mèrzlice hude, ki ga stresuje i po bëlom obličju tečejo mèrzle kaplje. Nemila bolezen ga je objela u svoje naročje. Ali ne pride izdihljaj čez ustnice njegove. Njegova duša je tèrdna, je krèpka, ko pred, njegovo sèrce živo, ko bilo.

Tak leži zamišljen, nečuteč hudih bolečin. Kar stopi k ležišču zvesti služabnik njegov. Bridke

solze kapljajo iz njegovih oči i premagan sočutja se ihti hudo. Ljubopolno ga Tvèrdislav praša kaj da mu je.

„Gospod, ali zamoreš prašati me? Tvoje tèrpljenje mi tèrga sèrce, mi solze rodi! I vendar — še ni dosti!“ — Omolkne. Potok solz mu zalije besèdo.

Zopet ga posadnik praša: „„Kaj mi je namenjeno, moj zvesti Ivan? Povèj, zakaj je tvoja tuga tako velika?““

„Gospod, ali ne vèš,“ začne zopet služabnik — „al ne vèš, da zidovje toga mèsta že objema brezdušnike — poslanca Vsevloda, ki čejo — tvojo kèrv — tvoje življenje!“ — I preuzet mu gleda u blèdo obličje.

Nova moč, novo žitje se u tom trenutju zlije po žilah bolnika. Kakor zbudivši se iz težkih sanj se uzdigne na kviško. Njegove oči se prižgejo, lica rudijo, krèpkim glasom reče: „„Ivan, na sani me položi, pelji me na dvor Jaroslava. Umrèti čem, ako sim kriv, ali le u srèdi svojih rojakov. Le njih roka naj rine ojstri meč u moje sèrce, njih roka naj loči mi dušo od trohloga truplja! Pelji me!“

I slabi sivček je kmalo zopet na svetom mestu sodbe. Zbrano je ljudstvo.

Zvesti služabnik pelje slaboga Tvèrdislava pred sodnike.

Tesnota objema vse sèrca. U drugo že je posadnik pred sodbo Novgorodjanov. Ali kako danas! Slab, blèd, nèm, kakor umirajoča nedolžnost leži pred sodniki. Kakor da bi se bila du-

ša njegova polegla u jedro žitja, kako da bi bila mètva za zunajni svèt, je miren i molčėč pri pogovorih svojih sodnikov. Ne gane se, ne odpre blėdih ustnic, da bi govoril za svojo nedolžnost. Ali „pravica“ ne potrebuje toga. Kakor viharja grom se zažene veseli klik po sodišču: „Tvėrdislav nedolžen, Tvėrdislav čist!

Lampica pojemajoča še enkrat prav žarno zasveli, da se strese vse u njeni čarnoj luči: ravno tak se Tvėrdislav zdaj mogočno vzdigne. Njegovo blėdo lasom oblito obličje se svėti ko jutranja megla, skoz katero posije zarja rudeča. Iz plamećih oči se mu leskeća solza udere, ki se kot rosa bliskeća na sivo brado potresa. Njegove oterpnjene roke se spnejo, ko da bi hotle objeti vse ljubljene brate, i glasom, ki se trese, ko zadnji glas miloga zvona skoz večerni mrak, reče: „Bratje, solze, ki se utrinjajo iz mojih starih oči, naj vam bodo hvala za vašo ljubezen. O kak zavest, da spoznate mojo nedolžnost. Bode mi mila sestrice, bode mi tolažnica takrat, ko bodem zapušćen od vsih milih tudi jaz zapustil zemlje prerevni stan! Hvala vam, ljubljene bratje! — Ali kar je sivi Tvėrdislav vaš posadnik, je zbėžala sloga, je zbėžal mir iz vašega města. Hoćem se tedaj sam soditi. Hoćem — — —“ tukaj se nagne glava njegova. Kalne oči obėrne proti nebesom. Kmalo zopet tėrdnejše povzame: „hoćem — vas zapustiti, mili bratje! Svetoj slogi, vašej sreći naj bode sivi Tvėrdislav — žertva! — Zapustil vas bodem. Stėrgano je moje sėrce, ali spremila me bode zavest čistoga sėrca

i vaše ljubezni, celila mi bode rane skele-
če! — Z Bogom, bratje dragi! Tudi daleč od
vas bode staro sèrce Tvèrdislava le za vas, za
srečo Novgoroda bilo! Z Bogom Novgorodjani!“

Izreče zadnje besède, i preuzet blèdim li-
cem, mokrim okom pade nazaj u naročje svoga
sluga.

Malo dni je prešlo. Krasno jutro se napoči
i zorno luč čez snèga blišeče gore i kristalne
planjave vèrže u neki ruski samostan. Vse okna
lesketajo od sončnoga zlata. Pri jednom stoji že
siv menih, ki dviguje svoje roke, i pošilja gorke
molitve v nebesa: Tvèrdislav moli za — Nov-
gorod. — I milo doneči jutra zvon — kakor
„veča“ čarovni glas, spomin mu izbuja — i sèr-
ce pretresa.

Rožmanova Lěncica.

(Po narodnoj pripovēdki.)

Od Josipine Turnogradske.

Zopet objame sveti večer sněgobělo zemljico, zopet se vsako sěrece hvaležno vzdiguje k Věčnomu, da se je usmilil zgublencov, ter je ravno taj večer odrešenika na grěhopolno zemljo poslal.

Polnoč je blizo. Sveti mir je razlit čez hribe i plan. Mila luna spuščā blědo luč u izbi-co malo, kjer mlada, lěpa Gorenka pazljivo na vrata ušesa nastavlja. Večkrat sapo zastavi, da bi bolje slišati mogla. Ali vse je mirno i mērtvo. Děklica tiho vrata odpre i smukne iz izbe. Kmalo se vērne i postavi na staro, javorovo mizo dvě posodbi. U jednoj se ziblje čista vodica u drugoj vre u svitečih pencah svinec stopljeni. Lampica mala razliva mila svitlobo po izbi. Lěncica hoče po staroj, svetovečernoj navadi „svinec

ulivati.“ Še enkrat premeri bistrim očesom iz-
bico tiho, prime za posodbico s svincom —
„cvèrrrk“ se zasliši in u mèrzloj vodi se je spre-
mènil u razne male podobe. Lèncica z něžno ro-
čico seže mižaje u mèrzlo vodico i prime podo-
bico pèrvo. „Kaj bode?“ prasha tiho. Mlado sèr-
ce joj bije hitreje. Počasi odpèra očesa, pogle-
da podobo i kakor z mèrzlo vodo polita spusti
jo z ročice. „E — putka!“ nejevoljno smèhljaje
reče, „kaj ta hoče pri meni?“

In u drugo seže u vodo, boječe pogleda,
kaj da je prinesla iz nje i rudeče ustica se joj
stisnejo, ko zagleda — drèvesce. Mlado čelo se
joj zgèrba, ko zopet nje roka prinese — stoliček
iz vode. „Ah neumne stvarce, kaj se mi silite?“
izdihne. Malo jezna zopet gre po drugo podobo,
kar se ves sèrd spremeni u glason posmèh „mi-
ska! — Osoda poredna, kako mi nagajaš!“ —
Smejaje seže vnovič u vodo, kar privleče iz nje
— pèrstanček mali. „Pèrstan?“ — reče tiho i
počasno, „kaj pèrstan pomeni? Ali — o Bože
moj, kako pa, ko nije podobe mladenča, ki bi mi
ga na roko nataknul!?“ — Pobèsi se krasna
glavica. Rahel izdihljej pride iz mladoga sèrca.
„Pa — saj je še dosti podobic, morebiti vendar
najdem pravo med njimi! Lèncica, nikar ne obu-
paj!“

Tako se tolaži lèpa Gorenka, utakne majhno
roko u vodo i —

„Lèncica — kje si, ali še spiš? Ustani!
Čas je, da gremo!“ — zadoni glas nje očeta pri
vratih.

Ustrašena, gorečim licom, bijočem sêrcom Lenčica od mize poskoči. Lampica svetilna uga-sne na hip. Voda, svinec, podobe, vse je po-kopano pod zimsko suknjico dèklice plašne.

Skoz tiho noč pokajo puške mladih Goren-cov, da se zrak trese i jek stotèrni oglašà od bližnjih gorà. Z visocih vèrhov se gibljejo pla-mena sviteče proti dolinam, ko da bi zvezde ža-reče plesala po tamnih goràh. Luč se prime lu-či, cele vèrste se bližajo cèrkvi i svètijo nosite-ljem svojim v svetiše, kjer se obhaja spomin „svètoga dneva.“

Tudi Lèčica u družbi svojih srodnih gre v cèrkev.

I podobce? Dèklica na tihom zdihuje po njih. Nemila osoda joj je ravno to zagrinjalom gostim zakrila, kaj bi naj rajše vidila i vèdla. — Neu-smiljenka!

II.

Pomladansko jutro je. Krilati prebivavci go-stosenènih borštov pošiljajo svojo milo pèsmico u jutrohladni zrak i zbudijo mlado Lèčico iz slad-kih sanj. Kmalo krasna dèvica pred bèlo hišo svôga očeta stoji. Hladni mili vetriček joj dije u lica okrogle, kterih rudeča boja se meri s kra-sno zarjo mladoga jutra. Njeno živo oko se uz-digne u modro nebo, na kterom tu i tam rahel i tanak oblakec plava ko bèli labudek. Prijazno se bèla cèrkvica z zelenoga hriba Lèčici mla-

doj smehlja i joj u čistom sèrcu užiga božje občutke. Kar pozdravi zlatorumeno sonce sněžne kôpe stèrmih gorá, se razlije kakor zlato morje po hribih i ravninah, i zabliska se tisuč i tisuč perlic po krasnih, ljubko dišečih cvětlicah. Kmalo opira rujnolični obrazek lěpe Lěńčice mèrzla vodica žuborečega studenca, ki se ko srěberni trackek izliva naprej i naprej, i svoje šumeče pěsmice, svoje sreberne biserje spuša čez běle kamničke.

Harmonija, ki se proliva u milom žuboru vodice, u migljanju cvětlic, u dihljanju sapic, u koru tic, harmonija, ki veže i druží vse stvari, ki se protaka od mične cvětke do životdatnoga sonca, od světov do světov u celoj naravi, Lěńčici sèrce topi u neznanom občutju. Neizrekljivo hrepenjenje se uzdigne u njenom sèrcu, kar zašumlja u bližnjeji goši i lěp mladeneč stopi iz nje. Bliža se Lěńčici i joj prijazno želi „dobro jutro.“ Kakor strěla u tom trenutku nekaj sèrca obeh spreleti. Osupnjena Lěńčica poběsi modre očeska u bistro vodico, u kateroj se trese nje lěpa podoba. Ko z zarjo oblito je njeno obličje. Hoče mu vèrnuti pozdrav, ali glas joj zastane. Mladeneč začuden pred njo stoji, isto občutje vžaruje njegovo sèrce. Njega goreče čèrno oko počiva na děklici mladoj, koja pred njim stoji ko rožica rujna. Boječe uzdigne Lěńčica svilli pogled na mladenča, Pavla plameče oči srečajo njene: — zlila se je duša u dušo. I zliva se kmalo tudi v besedah sèrce u srodno sèrce. Kako? — ne vēm. Le studenček igraje memo nju je ujemal

besedice sladke in jih pokopal u valčke peneče ter jih nesel dalje i dalje. I kjer je popustil kapljico svitlo, rožica zrasede, žarnejša, kakor vse druge cvetlice.

Lěčica je presrěčna. Zvezano je nje sěrcce s sěrcem blagoga Pavla, ki le za njo živi. Neprenehoma se zlivajo pěsmice sladke iz njenoga sěrcia i směhljej se joj vedno na licih igra. I ko se snide s svojim Pavlom, ko joj njegove mile besede pravijo, kar tak sladko čuti u sěrcu veselom, o takrat nima zemljica širna bolj srečnoga bitja, kakor je ona.

Ali še malo časa uživata Pavel i Lěčica svojo srečo, kar že gorijo gěrmade po stěrmih věrhlih krajnskih gorá — znamenje, da je nemili Turk čez mejo udaril, da je trěba na vojsko iti. Taj glas pridere tudi u tihomirne Čěsnice, kjer oče Rožman s svojimi hčerkami živi. Sedem jih ima, ali naj lěpša, naj boljša, naj umnejša je Lěčica vělra.

Rožman je svoboden kmet i mora, kakor vsi drugi svobodnjaki na Turka udariti, ako taj čez mejo pripleni. Srěberni kodri krijejo Rožmanovo glavo, breme mnogih lět mu šibi oslabljene noge. Sam ne more na vojsko, sina nima, i najeti ne sme. Bridke solze mu kapljajo u sivo bradó. Ne vě i ne more si sam pomagati.

Med tim sědi njegova berhka Lěčica u svojoj izbici, i zamišljeno poběša u tla leskeče oči. Sliši, kaj da njenoga ljuboga očeta s tako tugo navdaja, vidi, da sivi starček grenke solzice toči i si ne vě pomagati. Koj joj nje blago sěrcce

pově, da mu ona žalost v veselje spremeniti zamore. Rodi se misel u njeni bistroj glavici, da bi ona šla naměsto staroga očeta na vojsko. Že hoče povědati to svěmu očetu, ali naenkrat se stisne veseljapolno sěrece. Lěničica se spomni svojega dragoga Pavla. Od toga se ločiti, toga zapustiti i na vojsko iti, — ta misel je prestrašna za Lěničico ljubezni gorečo. Podere joj skoro sklep očetu pomagali. Dragi, žalostni oče na jednoj, prelubi Pavel na drugoj strani, — kaj je storiti? — Dolgo se bojuje njeno sěrece. Vendar premaga dolžnost. Žěrtvovati hoče svojo srečo, svoje sěrece, i morebiti življenje svěmu očetu.

Tiho veselje „zmage“ se bliska iz njenih žarečih oči, ko stopi v stanico k očetu. Milo mu reče: „Ljubi oče, obrišite svoje solzice, smehlajte se zopet! Vidite, vaša Lěničica hoče naměsto vas iti nad ljutoga Turka. Ona ga bode děrvila čez mejo, da ga nikoli več ne bode mikalo k Krajncem u goste hoditi!“

Solzice žalosti se Rožmanu zdaj spremenijo v solzice veselja. Hvaležnosti se hoče stopiti njegovo sěrece, da mu je Věčni dal tako blago i sěrečno hčerko. Stisne jo uzhitjen na svoje pěrsi i reče solze: „„Pojdi, pojdi, hčerko moja! Bog, ki ti daje pogum, da svoje mlado življenje hočeš naměsto življenja sivoga očeta u nevarnost podati, on te bode varoval, on te bode zopet zdravo i veselo u domovino — u moje naročje pripeljal. Pojdi, děte moje — ah pojdi! Bog bodi s tobom!““

Pripravljena je že za Lěńčico vojaška obleka, ognjeni konjiček razgeta u hlěvu očeta Rožmana; vse je pripravljeno za odhod. Le sěrece, ubogo sěrece junaške deklice je zmiraj tužnejše. Saj če zapustiti vse města, kjer je uživala rajsko veselje mladosti, saj mora zapustiti vse, kar je nje sreča, nje življenje — svojega Pavla. Njeno sěrece neskončno těrpi, ali jeden pogled na staroga očeta — i zopet je těrdna. Saj tudi v daljini če njeno sěrece zvěsto ostati predragomu Pavlu, saj jedinih duš ne loči ne čas i ne kraj. Ali viditi ga mora še enkrat, slišati od njega besěde, ki so joj glasi nebeški, „z Bogom“ mu reči. Ali kje i kako? Bistra glavica joj kmalo pomaga.

Že davno je razlila ljubovroče sěrece staroj Marjeti, svojoj nekdanjoj pestěrni, že davno joj povědala, kako srečna da je u ljubezni svojega Pavla. Pri njoj upa pomoči dobiti.

Ko se hladni mrak razlije čez hribe i log, stopi Lěńčica k staroj Marjeti i joj reče laskaje: „Marjeta, kaj ne, ti me ljubiš?“

„„Kako pak, Lěńčica moja! Sim te tjubila, ko si bila še mala, mala stvarca, sim te zibala o naročju, sim ti těrgala cvětke; ali kako si mi tudi věrnula mojo ljubezen, děklica mila! Ali se spomniš, ko —““

„Marjeta“ — joj prelomi Lěńčica besedo, „ali hočeš pomagati mi, ali mi hočeš uzeti veliko težo od sěrece?“

„„Le povej mi jo, milica moja, stara Marjeta vse za te stori!““

„O ti ljuba, zlata Marjetica ti,“ Lěńčica ve-

selo zaupije i se oklene joj okolj vrata, „kako dobra si ti! — Tak pojdi k Pavlu, pověj mu, da moram u treh dnech o važnom opravilu za očeta daleč u tuje kraje iti. Težko, neskončno težko se ločim od njega, ali ljubezen do očeta mi tako storiti veli! Ako me ljubi, naj me ne praša, kam i zakaj me pelje osoda proč. Le toliko smém reči, da me sveta dolžnost kliče odtod! — Da majko božjo še enkrat za njeno pomoč poprosim bodem tretji dan zjutraj u cèrkvico „matere božje na jezero“ prišla. Tam želim in upam tudi Pavla dobiti. Jedno ga prosim: naj molči, naj mi zaupa, naj mi nikar ne teži sèrca prašanjem, na katero odgovoriti nesmém! — Sporoči mu to, pozdravi ga mi!“

„„Hočem, reče Marjeta, le mirna bodi!““

I drugo jutro sliši Pavel žalostno vèst, ki mu tèrga sèrce. Nepopisliva žalost i tuga ga presune pri misli, da ga Lěnčica ljubljena zapustiti zamore, da hoče se stèrgati od sèrca, ki le za njo gori i se podati u tujino. „Lěnčica, ti me ne ljubiš!“ bridko zaupije i stisne solzno obličje u roke. Ali spomni se njenoga sivoga očeta, spomni se na dolžnost Lěnčice, pomagati mu. Počasi se pomiri. „Lěnčica, o preblaga dušica!“ zaklikne, o pojdi kamor te kliče dolžnost! Tvoj Pavel te pozna, čuti tvojo ljubezen, on ceni tvoj sklěp, kakor zasluži!“

Težkim sèrcem pričakuje Pavel trenutka ločitve.

U mirnom zèrkalu blèškoga jezera se ogleduje tretji dan zlato sonce. Ne tamni nobena meglica modroga neba, ktero objema s svojo neskončno plavoto mogočne snèžnike. Kar privezlata od dveh nasprotnih strani dva lahka čolnìčka proti otoku. Tiho i zamišljeno Lèncico nese jeden, tužnoga Pavla drugi. Oba sta nèma ko mirna vodica, ktera ju nese. Lèncica stopi iz majhne ladjice i kot urna serna zleti po stopnicah. Skrita moč jo vleče u cèrkvico k majki božjoj. Tihi mir, ki tukaj stanuje, joj napolni sèrce nepopisljivim občutkom. Čuti pričnost Vèčnoga, i to sveto občutje se izlije u gorke molitve.

Kmalò tudi Pavel u cèrkvico stopi. Navezane so njegove oči na Lèncico, ki kleči pred oltarjem; navezane na tla njegove noge, ne upa se dalje iti po cèrkvi, ne upa moliti svetosti, ki tukaj kraljuje. Kakor na višje povelje se mu pripogne kolèno, se uzdignejo njegove roke in oči proti nebesom, se izliva njegova duša Bogu.

Tako mine nekaj trenutkov. Zdaj se Lèncica uzdigne. Že je svoje sèrce razkrila Bogu, ga razkrila materi božjoj. Ko Pavel stopi iz veličastnoga svetišča mu poda Lèncica svojo desnico. Molče jo Pavel slisne na bijoče sèrce, u njegovom očesu je zlita duša njegova. Mir i pogum sije iz modrih oči Lèncice lèpe, i užiga enake občutke u Pavlovom sèrcu. Sèrčna osta-

neta oba pri slovesu. Tihe vodice mirnoga jezera, zlato sonce na nebu, zeleni brègovi i goli vèrhi sivoga Triglava poslušajo vroçe prisega, ki se izlivajo iz njunih sèrc.

„Ako mi Vèčni da, da srečno zopet svojo domovino zaglèdam, reçe Lèncica, — naj bo ravno to mèsto, ktero je zdaj svèdok najne ločitve, tudi priča najne vèčne saveze!“ joj Pavel odgovori: „„Zvesta ostani! — moj bodi uvèk!““ — se še sliši, i pretežkim sèrcom vsaki zdèrči po jednih stopnicah u svoj čolniček.

Tužnotiho plava čolniček z Lèncico po mirnom zèrkalu bistre vodice. Kmalu pride domu. Ali na enkrat izgine, i namèsto Lèncice stopi čez malo časa — lèp mladeneč iz izbice njene. Pred staroga Rožmana poklekne možko oblèčena Lèncica, njegove solzice močijo njene zlate lasce, njegove ustnice kličejo blagoslov i srečo z nebes. Ustanši poda še Lèncica očetu, sestricam i drugim pričujočim svojo ročico, še enkrat obèrne žarni pogled proti domu svojega Pavla, kristalna solzica pade joj iz jasnoga očesa, ali tèrdno i pogumno se uzdigne na mladoga vranca rekoč: „Z Bogom! Kmalu se vidimo!“ ga spodbode i zgine, kakor da bi jo bila burja odnesla.

IV.

Lèncica je med cesarsko armado. Nèžna ročica krasne slovenske junakinje šviga sabljico ojstro, kakor da bi joj bila igrača. Sèrčna i

vedno vesela je Lěńčica med vojaki. Ali ko tiha noč zemljico pokrije, ko sreberna luna priplava na tamno obnebje i si Bogeč na nebeškom oboku tisuč i tisuč zlatih lučic prižge, se vtrinja jo kapljice vroče iz lěpih oči vojakinje mlade. Vroči izdihljeji se vzdigujejo iz njenoga mladoga sěra, ktero se nepopisljivim hrepenjenjem le u domovino vračuje.

To ni moglo drugim vojakom skrito ostati. Že marsikteri zapazi bridko žalost mladoga vojaka, misli i misli, kaj da bi bilo uzrok, da lěpi, mladi vojak, ki je po dnevu bolj vesel i sěčen kakor vsi drugi, po noči grenke solzice proliva. Tanka, vitka i něžna postava toga junaka zbudi u drugih vojacih misel, da je njih tovarš morebiti — děklica.

Kar le zamorejo, vse poskusijo, da bi pravo izvedli. Toraj peljejo mladoga vojaka u štacuno, kjer je mnogo lěpih reči na prodaj ter mislijo, ako je děklica, si bo zbirala žensko kinčevje, prelěpe pušeljce i mnogobojne trakice. Ali bistro oko prebrisane Gorenke hitro zapazi zvijačo. Njene ročice sěžejo po ojstarih sablicah, po svitlih pušicah, i radovědnežem je — spodletělo. U drugo joj ogladijo stopnice, da joj mora spodletěti, ter si mislijo, ako mladi vojak je děklica, bo padši milo se zajókala, ako je pa fant, bo zaplěntal, bo zašental. Po stopnicah gladkih pade, děrkne Lěńčica, ali ni se milo zajókala; le krěpko je zaplěntala, zašental.

Cesarsko ležiše je ravno blizo Donave. Vojaci imajo svoje skušnje. U vseh rečeh se mě-

ri hrabra Lěňčica z najpěrvimi junaci. Kar pride od cesarja povelje, da tisti, ki pěrví široko Donavo prejezdi, se sme za plačilo svoje sěrčnosti v domovino věrnuti.

Tresečim sěrcem zasliši Lěňčica to novico. Želja, da bi ona to doprinesti zamogla, se uzdi-gne, kakor silni vihar u njenom osěrchju. Saj je to njeno jedino, neskončno hrepenjenje, da bi zopet nazaj u milo domovino mogla, saj jo le nazaj, nazaj k njenomu ljubomu Pavlu, k sivomu očetu děrvijo neprenehljive željé. U treh trenutkih se spremene te željé u těrdni sklep, da hoče tudi ona poskusiti pěrva prejezditi Donavo mutno.

Zlati pěrstan zažene v pěneče valove rekoč: „Ako zna perstan plavati, zakaj bi pa jaz plavati ne znala?“ Zapodi presrečno svojega konjiča u měrzle valove, i preden so drugi na sredi vode, se že lěpa Lěňčica na unom kraju rěke smehlja. Uzame raz glave bojno kapico, i — dvě rumene kitici joj mahnate po plečih. Oběrne se proti stěrměčim tovaršem i jim reče směhljaje: „Ste imeli lěpo tičico, pa niste znali děržat jo!“ —

V.

Veselo i milo donijo zvonovi na blěškom otoku. Pětje in ukanje se razlega po jezeru, da stari Babji zob veselo odměva; — i zopet

veslata dva čolnička proti cèrkvici matere božje. U jednom je — Lěničica, vesela nevěsta, u drugom pa — Pavel, ženin presrečni. I sončice se jima milejše ko kdaj na jasnom nebu zasměja, i stari Triglav veselo kipi u nebo oznanovaje slovenskomu rodu, da se obhaja večna zaveza njegove vèrle junakinje s Pavlom preblagim.

Prorokba.

(1453 — 1853.)

Od Dra. Lovra Toman-a.

S križem mēsec ljuto borbo bije,
 Dvēh svētov šibi se mejni prag;
 Morje bark razrito burno lije,
 Tlak potresa se od turskih zmag.
 Stolp za stolpom zavali se v rove,
 Zid za zidom razsipe se v dno;
 Top za topom gromopočno rjove,
 Sluh oglušī, zatamni okó.
 Trepeta sērcé, stērmī, se joka,
 Krivovēre sluti divji slēd,
 Ko propada bran i ključ iztoka,
 Vitez križa, znatelj pravd i vēd;
 Ko zmaguje vrag, ki se zarotil,
 Jesukērsta, vērne vreči v tmó,
 Ko je vērnim um, sērcé omotil,
 Da nevērnim se izdajajo.
 Carigrad, oj Carigrad soberi
 Svojo moč možev i dušnosti;
 Zdaj peklenškoga ljubljenca steri,
 Že njegovih sil hrohot grozi.
 Padla bran že z morskoga je brega,
 Turske trume vro skoz več že vrat,
 V srēdnje mēsto divja bitva sega —

Carigrad! še čas je — zadnjikrat!
 Světa, ki se jāsni, jasnul bode,
 Hrani věre luč, svobode dan,
 Vzemi v škit si pravověrne rode,
 Cěrkvi staroj bodi meč i bran.
 Čas híti — ah čuj tvōh dec měrjenje,
 Mater čuj v nebo vpíjoči klic,
 Čuj vojakov ranjenih tulenje,
 Čuj cvilenje zgrabljenih děvic!
 Vse v „Sofie svete“ utočišče,
 Drenja tje se v veličastni hram,
 Město celo je sicer borišče,
 Kar ne vzame meč objame plam.
 In u hramu množina Kěrstjanov
 Sěrcem tužnim k Bogu trepetá,
 Da bi rěšil divjih jo paganov,
 V morje vgreznul sine Osmana.
 Starci, majke straha omamljeni
 Maševavca kličejo otrok;
 Njih molitev glasi nezvěrsteni
 Hrama stěrmí stresajo obók.
 I šumenje orgel gromíjočih
 Dviga kakor val se razburjen.
 Vžgano pětje mnihov prosíjočih
 Semtěrtje vihra, ko piš znešen.
 Pri oltarju Patriarh daruje
 Dar „ljubezni,“ kliče neba moč,
 Sivolas roke v nebo steguje
 Kviško spuša dušo molíjoč:
 Věčni, Vsemogočni, Neumljivi,
 Rěši nas otroke kěrščene,
 Patriarh te prosi slab i siví,
 Križa pokončaj sovražnike!“
 Prosi tak — kar hrum i šum nastane,
 Treskom se razpěrhne vrat zatvōr.
 V cěrkev Turkov divja vojska plane,
 Bōr pred njo, za njo gre mor.
 Kěrv puhteča lije kakor rěka,

Tomb rudeč opira cèrkve tla,
 Hujše vpitje vmirajočih jeka
 Ko razdraženih viharjev sla.
 I na čelu Turkov Osman jaha,
 Šeka vèrne, dere pred oltar,
 Vse za njim orožjem bridkim maha,
 Da prot nebu šviga kèrvi žar.
 Sèrčno sprejme Patriarh divjune,
 V roci sveti križ svari jih jak
 Al nevsmiljen Osman ga presune,
 Da se zvèrne nèm na skalni tlak.
 Kèrv mu vre ko tok iz sèrčne rane,
 Lice vpada, kakor snèg blèdí,
 Luč očesa bliskati prestane,
 Dih življenja skor ga zapusti,
 Kar se kviško spne — i dviga
 Žar oces čez zdivjane vèrste,
 Mine smèrtna bol ga — vsaka briga,
 Ves zamaknjen u nebesa zre.
 Božje slutje dušo mu prešine,
 Mu prihodne zgodbe zjasne stik,
 Na propadu mile domovine
 Prorokuje neba osvetnik:
 „Štir sto lèt bo večnost potopila,
 Tvoj rod Osman, več ne bo sijal,
 Sultanom bo zadnja ura bila,
 Kjer je Patriarh po tebi pal!“
 Reče tak, se zruši vkup i — mine, —
 Dokončan je mèsta boj i pad —
 S cèrkev visočin svet križ pozgine
 U turskom robstvu zdiha Carigrad!

Štirstoletna ura čudno bije,
 Po narodih gre nje čarni don,
 Že „prorokba,“ tvoja sapa brije, —
 Slávjani! čigáv bo carski tron? ...

Milotinke

od Dra. Lovra Toman-a.

KRIŽ I GÈRB.

Si igrala, pèrt šipala
U obrazke brez mirú,
I zamišljena ostala
Si pri enom — križicu.

Nemoj, nemoj ljuba sladka,
Ah ne delaj križicov,
Naj si ljubav najna mladka
Drugih stvari znamčikov.

I s preněžno si ročico
Prěšipnila pèrtek spet:
Ali vidiš zdaj zvězdico,
Okrog zvězde běli svět?

I zgubljala si z desnico
Na okroglo pèrt ko sèrp: —
Ali vidiš zdaj zvězdico,
S poloměscem — Slave gèrb ?!

Vidim, vidim, ljubca mila
 Znamnja naša ljubljena.
 Da bi v slogi nas vodila
 Kakor složna sijeta!

I z očesi zamižala,
 Si izlila glas srebrén:
 Al iz križa le postala
 Znamnja sta — naš gèrb češen!

Ah zato, kar nam tèrpèti,
 Pretèrpimo voljno vsé, —
 Le znad križa se zasvèti
 Pravi gèrb za — — Slavjane! —

DVĚ SOLZI.

Utèrnilè se solzici,
 Dvě solzi — sèrca kaplici.

Obě dvě hčerici sèrca
 Rodila sta občutka dva.

Iz ene kamèrce ená
 Iz druge druga je prišla:

Ločila sva se z materjo,
 Za dolgo dala si slovo;

Osoda nese me napré —
 Al vidil bom jo še, Bog vé!

Zato rodi se v žalosti
 Mi solza iz sèrca kèrvi.

Visi v očeh mi še mokro,
 Pa tak zagledam ljubico,

Objamem jo ljubezni vnét
V okó mi pride solza spet,

Blišeča solza — radosti,
Rojena iz sèrca kèrvi.

I ko v oko je stopila
Se pèrva v njo je vtopila.

UZROK VÈRE.

Kak ti morem vèrovati
Ker še prav Te ne poznam,
Tak bi znala me vprašati, —
Naj Ti pred odgovor dam.

Vidil sim Te tak moliti,
Ko le čista duša zna;
Matko sèrčno poljubiti,
Ko te je posvárila;

Rožicam skèrbljivo streči,
Pitati golobčike;
Vbogoj rèvi v roke seči,
Cèniti služabnike.

Vse so blaga Tebi v lasti,
Vse Te hvali i časti,
Vendar ne zamore vkrasti
Tebi to — ponižnosti!

Kak ti morem vèrovati,
Ker še prav Te ne poznam? —
Skusi v teh vèrsticah brati —
Iz sèrca odgovor dam.

HUDA OSODA.

Bilka k bilki se nagnuje,
Z njo se spleta, z njo dviguje;

Tica s tico žvèrgolèva
I ljubezen razodèva;

Val se z valom skupaj stèka,
V morju najde z rëko rëka;

Zvèzda z zvèzdo vkup leskeçe,
Ena v drugo žarke meçe;

In oblak oblak kušuje,
V njega teçe z njim zvezuje;

Vse se druži, vse se piri,
Kar je v stvorja celom širi:

Mene le osoda žene
Proč od ljubice češene.

PROŠNJA.

Ah ni, ah ni spominčic več,
I rada tèrga ljubca jih;
Predrage cvètke vse so preč
Iz trat læpo razcvètenih.

Ah kaj si bode tèrgala,
Ko bodeva ločila se,
Saj læpših rožic zemljica
I pomenljivših nima ne.

O Bože moj — modró nebó
Nezmèrno spenja se okrog,
Daj, spusti kosček ga samó
V spominčice samé v naš log.

Da bode ljubca tèrgala
 Si drage cvětke vèkomaj,
 Da bo v „spominu“ duhala
 Ljubezni vèčne sladki raj!

PLAMICE.

1.

Tanka kakor jelka,
 Mična ko gazelka,
 Jasna ko nebesa,
 Žarnoga očesa,
 Mila kakor luna,
 Glasna kakor struna,
 Zlahna kukovica,
 Čista golobica,
 Rožica cvēteča,
 Duša hrepeneča,
 Moja slava, moja Vila:
 To je moja ljubca mila!!

2.

V jedno pēsem djāl bił rad
 Ves ljubezni čutjen slad,
 V jedno čērko rad bi vlil,
 Kar iz nje sim vira pil.

Naj razlivam strunicam
 Sēra solzo, sēra plam;
 Strune rēvce pomolčē,
 Živō bije zmir sērcē.

Le ko umil večno bi,
 Ker je njega večna hči,
 Bi prepel ljubezen vso, —
 Al ne z glasom — z dušico.

3.

Kane rôsa v rosico,
 Va-nju zabliši nebó,
 Modro nebó, jasno nebó.

Teče voda v vodico,
 Va-nju se ozre nebó,
 Krásno nebó, svitlo nebó.

Teče morje v morja dnó
 Va-nju se vtopi nebó,
 Širno nebó, dáljno nebó.

Teče duša v dušico,
 Va-nju zlije se nebó,
 Rájsko nebó — večno nebó.

4.

Moj domovina mila
 M' je zmiraj draga bila;
 Vendar mi je drajša zdaj,
 Kakor bila je kadaj.

Pèrstan bil mi je zlatán
 Okrog sèrca izpeljan,
 Pa je bil brez kamnička,
 Kamnička oj demanta.

Zdaj pa v njem je lučica —
 Biser svita žarnoga.
 Tak da pèrstan krog sèrca,
 Biser gre v sèrcé sèrcá! —

Pèrstan — domovina draga,
 Biser pak — je ljubca blaga.

5.

Kar je rôsa za cvëtlico,
 Kar je cvëtje za vëjčico;

Kar vâršljín je mèrtvi skali,
 Kar je dëte ženki zali;

Kar so zvëzde na nebesih,
 Kar je jasen plam v očesih,

Kar je umu svit rësнице,
 Kar je sèrcu čut pravice:

To si Ti mi ljubeznjiva;
 V Tebi moja duša biva.

6.

Da sèrca je malo natvora Ti dala,
 Mi pravijo Tebi sovražni ljudje;
 Zato ko si um a preveč pokazala,
 Zato ko skrivala si sèrca želje.

Ne more ne trohice to me strašiti,
 Naj svët namišljuje le Tebi, kar če;
 Kako bi pač mogla Ti to z njim deliti,
 Kar davno že dala si meni le vse?...

7.

Božja roka svit prijela
 I zagnala tje ga v zrak:
 Kamor kapljica zletěla
 Vžgal nebrojnih zvezd se trak.

Tak ljubezen je zagnala
 Svoj občut iz sèrca vun:
 Kamor mislica je pala —
 Sto glasi se milih strun . . .

8.

Kot male plamčice
 So zvezdice nam;
 Nebo za lučice
 Prevelik je hram.

Tak pèsmi se moje
 Preslabe zgubé,
 Ko pridejo v Tvoje
 Veliko sèrcé!

9.

Sonce svèti odozgora,
 Da se zbuja v tléh gorkota;
 Tako zvezo če natvora,
 Da osnuje kaj života.

Tak nam svit u čelu svèti,
 Žarki v sèrce so nam djani; —
 Tak le umi taj „živèti,“
 Ki si „svit“ i „žar“ ohrani.

10.

Sanjal sim, da na zaborju
 Sim sedel pri sinjem morju,
 I da z žličico sim pljal
 Laskajoči běli val;
 Al za kapljico se ponovuje
 Val za valom — morje povzdiguje.

Zdi se tak mi, da v zavětju
 Bivam tu v ljubezni pětju,
 I da z malim' pësmicam,
 Nje občut iz sërca pljam;
 I za pësmico se mi oglašà
 Harmonija — ljubav se naraša.

ЧРТИЦА

О ВСЕРУСКОЈ ЦАРЕВИНѢ.

Прво коло Руска има....

II. Стоос.

В сѣверној Европѣ прѣбывахѣ уже в прастарых вѣременех темојѣ повѣстничкојѣ покрытых Славене раздѣлени на веѣ малыѣх држав, ктерыми управлахѣ старѣшины народом изволены. Миролубиви и радительни сѣтъ уживали сладкыѣ плодовы своје свободы в покоји тѣрајѣ по градовѣх обртность и трговинѣ, по селѣх пако полъдѣлство и живинорѣдѣе, док ни сѣтъ в III.—VI. столѣтији Готове, Аланове и Хунове днешније Русие покрајины прошли, те првобытныѣ жителѣ славенскога племени далѣе прѣма западу и сѣверу прѣтѣрали. Си мировны народ платѣше дивѣаком и побѣдителем ѣх годишныѣ датѣ, само да ѣм допустишѣ мирно ѣховы обычаѣны пословы оправѣати. Тако найдемы в IX. столѣтији Новоградѣаны

Варѡхом, Сѡвераны пако и Радимитьѡ Казаром порезны. Не могавши взбити лукавыѣих навалов Варѡвскыѣих, те понаставшиѣе разпры врховныѣе власти ради избрашѡ Новоградциѣи Славене года 862. Рурика родом Варѡха поглаварем своѣим, ктеры првы превзе господство над славенскорускоѡ државоѡ в съданьѣи околици Петроградскоѣ. Амо сѡжет почѡтек рускога царства. Наслѣдник Руриков Олег споѣи Кыѣев с Новградом, те учини Кыѣев столным градом. Брзо развиѣаше сѡ моть царства новаго, руска воѣска сѡ приказа прѣд врати Цариградскыми; побѣди множинѡ народов, ктеры ѣим морахѡ порез платѣвати. Трговахѡ правилно по жалучрнога моря, зидахѡ новы градовы а бившѡ уре поправишѡ уѣдно с законы. Крштѣанствиѣе бы уже прѣнешено из Цариграда 886; много годов касниѣе прими правовѣриѣе Олга сѡпрѡга Игорова родѣна из Славенов Псковскыѣих, и даде сѡ крстити в самом Цариградѣ год. 955. Топрѡ, кда кнѡз Владимир около год. 990 крштѣениѣе пригрли в Керзонѣ, и ожени сѡ с грчкоѡ кнѡгынѣѣи Аноѡ, почѡ сѡ крштѣанствиѣе свободниѣе развиѣати и крѣпчѣе напрѣдовати в Руском. Прѣминутиѣем Владимира бы запрѣчен брзы разбитѡк народа ради дѣлитвы државы медѡу ѣеговы сыновы. Русѣа разпаде на ветѡ кнѡжевин, ктерых господари сѡ именовахѡ цареѡе. Но због всегда траѣаѡтѣиѣих нескладов не може одолѣти мотѣи Монголов, ктери кроз двѣ сто годов (1237—1462) бичевахѡ Рускѡ. Медѡутѣм постаѣа Новград и

Псков мало не свободнаја градова. Литване одтргаше Украјнѣ; Крижари и Шведове вринѣша сѧ в запад: но кнѧз Московскы Иван Васильевитѣ III. встанѣ год. 1462 и сједини те освободи Русиѣ ни само од Монголов, него и побѣди Новград. Сын јегов Басиль Ивановитѣ разшири границе царевины тик до Аркангела. Наслѣдник јегов поспѣши образова-
ностъ и просвѣтѣ народа својега. Иностранни рѣкодѣлци, умѣтници и учители придошѧ, книготискарны бяхѣ установљены, закони подѣлъени и трговина вслѣд условија с Енглезкојѣ Елизаветојѣ утемелѣена год. 1553. Си царь освоји такође Казан и Астрахан, в води прѣдобитије Сѣверије, ктерѣ топрв јегови настѣпници освоишѧ. Феодором Ивановитѣм бы докончано мѣжскоје колѣно Руриков г. 1598. Послѣ нѣколико биткѣ и грађанскыјих немиров споразумишѧ сѧ Русове, те повздвигнѣша на престолије Феодоровитѣя Романова, потомца Руриковы кутѣ (1613 — 1645). Унук јегов Петр великы (1682 — 1725) прѣтвори читавѣ Русиѣ: устроји новѣ войскѣ; утемелѣ Рускоје поморство; созида Петроград съда град послопиј г. 1703 за својѣ столицѣ, направи творнице и установи мѣдриштѣ знаностиј съда најгласовитѣје на целом обзорији славенском. Шведиа му мора устѣпити четиры покрајины. Петр бы првы всерускы царь, створитель нынѣjšíје мотѣ рускыје. Катарина II. (1762 — 1796) доврши горостасноје дѣло Петром по-
чѧто, и вздвигнѣ ни само благостаније своје

царевини разборитим владанијем, него такође поветѣа истѣ кроз срътъныѣ бојевы и успѣшныѣ договори. По наступу Александровѣ напрѣдова развитије народнога живота и образованости ориашкыми крокы. Что пако царевина всерускаја съданъему царевѣ Николѣ Павловитѣи благодарному и велеможному, те уже 26 годов разборито и мудро владаѣтъѣму имат захвалити ни само на Сѣверѣ, него и Југославиѣ народѣ соплеменни, јест всакому познательи ствариј подобро јасно.

Ако дакле на ум вземемы г. 862, глѣдѣ царства тога и г. 1852, дивно јест јега ширеније и разпростиранѣније и напрѣдѣк в тысѣтъ годовѣх в сваком обзирѣ. — За Рурика јест Руска обсѣгла в простору около 8,000 четврт. шилиј; о смрти Владимира 20,000. За посѣдѣнијега Руриковца на почѣтце 17. столѣтија 130,132 ч. м... По избранији Михаила Федоровитѣа Романова, прадѣда съданије обители господуѣтъије 155,914; за Петра великога 282,454; за Алексадра 366,681, а за Николы 369,112. — Градов бројит Руска прѣко 700, сел прѣко 300,000. — Жителиј има г. 1722, 14 милионов, а нынѣ прѣко 65 милионов, ктерых 49 мил. говорит ѣзыком рускым-славенскым.

Рущиноѣ неговорѣт само ветьиноѣ прѣбывательи Европы взходныје, него она јест такође господуѣтъијим ѣзыком цѣлыје сѣвер-

ныје и источныје Азие од Урала до Камчатки. Она јест образоватељица и просвѣтителка суровыѣх Сѣверанов в Азии. Уже из велми обширныје просторие, на ктерој руштына господѣет, сѣ готово дајет заключити на благѣ је бѣдѣтьность, и одовѣд нужно слѣдит свѣтаја длжность за vsакога изображена Славена кано сонародника толи огромна племене неопѣшанојѣ горливостијѣ добро и точно проучити дражестъ рускога јѣзыка.

БОЖИДАР РАЙТЬ.

„In necessariis unitas, in dubiis
libertas, in omnibus charitas.“

S. August.

O glagolèh.

§. 1. Slavenъsci zvukove.

Slavene potrebujutъ slědujucijih zvukov i bukv:

1. Tvrđyjih samoglasъnic: *a, o, u, y* (starosl., rus., blg. *ы ы = ü*), *u* (starosl. blg. *ѡ*, pol. *a e*, sloven. morav. *o*, rus., il., češ., luž. *u*, iz *an am = on om = ѡн ѡм*, n. pr. *gusъ*, pol. *gonsъ*, Gans, lat. *anser*, *χηνός*, sanskr. *han-sa*), *ъ*, oslabljenyje iz *y*, n. pr. *tykati—тъknuti*, i *l i r*, n. pr. *lž, dlg, padl, rt, prt, dobr.*

2) I mekkyjih: *i, e, ě* (iz *ai—ie* n. pr. *svět mundus*), *e* (starosl. *ѣ i ѧ*, pol. *ie, ia=jen—jem, jan—jam*, kašub. *in, im*, češ. slovač. *luž e/a*, rus. *ä—ja*, il. sloven. blg. *e* n. pr. *peť, kašub. pinc*, pol. *pjentъ* got. finf, lat. *quinque*, *πέντε*, sans. *panča*, iz *in—im—en—em—ън, ѡм ubo*), i slabyje *ь* iz *i*, n. pr. *migati—mьgnuti*.

§. 2.

Slavenem jestъ i slědujucijih suglasъnic trěbě:

1) Tvrđyjih: *b, d, f, g, h, k, l, m, n, p, r, s, t, v, z; i*

2) Mekkyjih: *c* iz *k*, *č* iz *c-k*, *ž* iz *d + ѡ* ili *ѣ* jestъ li *i v ѡ* oslabějetъ neposrědstvyno přěd drugoju samoglasъniceju, ašće i ta javě ne

stojitъ, n. pr. rožu pario vměsto prvonačelnago rod-i-mi mi=мь=u=rod-i-у, i=ь, ibo rodъu =rožu, viz §. 3., rož τετοκώς, iz rodiv, v=u; tako i rožen natus, porážati iz poradi + ati itd., ž jestъ crkosl., blg. žd, hrvat. luž. dž, rus. ž, pol. dz, češ. z, il. dj, sloven. j; ž za vьse sije razliky prineh analogie radi s é, jaže iz t + ѣ ili ы simъ putъmъ proizhodiť; é izgovarjajetъ se v narěčijih crkvsl., blg. št, šč, rus. sloven. hrvat. č, češ. pol. c, il. luž. rez. ć, n. pr. mlaćen trituratus; j iz i; š iz h-s; a šć jestъ složena iz st-sk.

§. 3. Přeměny i oměkčanija suglasnic.

I. Slučaj: za suglasniceju slědujetъ tьkmo jedьna měkka samoglasnica §. 2. 2. Kasaje se sprežanija glagol trěbajetъ sьdě bukve grlьnice (gutturales) g, h, k, i sykavicu c ot drugyjih otlučiti, poneže ty imuť dvoje přeměnenije:

1. a) g, h, k, c přehažajutъ v sprežaniji před e, i, ь, (e) vьseli g v ž, h v š, k i c v č, n. pr. peku—pečeš, strigoh—striže, vrhu—vršáh—vršaah, viz §. 4. 2. No nahažajetъ se i pekej, rus. češ. moge, a se otličenije ne priimi se.

b) před i < è přehažajutъ g v z, h v s, k v c, n. pr. peci, tecete v povelit, §. 5. 1.

c) v učešcatelьnyjih glagolěh přeměňajutъ se g v z, h v s, k v c, n. pr. přeći—sprežati, dьhnuti—dysati, teći—protěcati.

2. Vьse drugyje suglasnice v těhže slučajih ne přeměňajutъ se

II. Slučaj: za suglasniceju slědujetъ dvojna samoglasnica, i sice, jakože gorě §. 2. 2.) ѣ, ы.

Slučaji.	g, h, k.	z, s, c.	d, t, st.
α. I. lice jedin. nastoj. glagol IV. vrsty §.9.	nevzmožni.	vežu - vezěti, višu - visěti, mržu - mrzěti,	vižu - viděti, leču - letěti, vrču - vrtěti,
β. I. lice jedin. nastoj. glagol V. vrsty.	nevzmožni.	vožu - ziti, kušu - siti, (baču - citi),	rožu - diti, mlaču - titi, pušču - stiti,
γ. Nastoj. čije vrēm. glagol. VI. vrsty.	mašu - hati, slaž - gati, myču - kati,	kažu - zati, tešeš - sati, kličeš - cati,	gložu - dati, meču - tati, rišču - stati,
Δ. Povelitel. glagol VI. vrsty.	myči - kati, slaži - gati, maši - hati,	kaži - zati, tešem - sati, kličem - cati,	gloži - dati, meči - tati, rišči - stati,
ε. Pričest. na stoj strad. gl. VI. vrsty.	slažem - gati, mašem - hati, myčem - kati,	kažem - zati, tešem - sati, kličem - cati,	gložem - dati, mečem - tati, riščem - stati,
ζ. Nesvršen. glagol V. vrsty.	nevzmožni.	vožáh - ziti, kušáh - siti, (bačáh) - citi,	rožáh - diti, mlačáh - titi, puščah - stiti.
η. Pričest. pře- šedš. dějat. gl. V. vrsty.	nevzmožni.	vož - voziv, kuš - siv, bač - civ,	rož - ši diti, mlač - titi, pušč - stiti,
θ. Prič. pře- šedš. strad. gl. V. vrsty.	nevzmožni.	vožen, kušen, (bačen)	rožen - diti, mlačen, puščen,
ι. Učesčatel. glagoli V. vrsty.	nevzmožni.	prěvažati, okušati,	poražati, razmlaćati, opušćati,

b, f, m, p, v,	l, n, r,	j, č, ć, š, šć, ž, ž.
svrblju-běti, grmlju-měti, trplju-pěti,	velju-lěti, mъnju-něti, polju-lěti,	klečju-čati, tiščju-ščati, běžju-žati,
grablju-bitī lomlju-miti, lovlju-viti,	hvalju-liti, gonju-niti, parju-riti,	taju-jiti, točju-čiti, tužju-žiti,
zoblju-bati, drěmlju-mati, syplju-pati,	glagolju-lati, karju-rati,	ustraju-jati, viž §. 19, 20.
zoblji-bati, drěmlji-mati, syplji-pati,	glagolji-lati, karji-rati,	
zobljem-bati, drěmljem - mati, sypljem-pati,	glagoljem-lati, karjem-rati,	
grabljáh-bitī, lomljah-miti, lovljah-viti,	hvaljáh-liti, gonjah-niti, parjah-riti,	tajáh-jiti točáh-čiti, tužah-žiti,
grabľ-biv, lomľ-ši, lovľ-viti,	hvalľ-ši-liti, gonľ-niti, parľ-ši,	taj-ši-jiti, toč-ši-čiti tuž-ši-žiti,
grabljen, lomljen, lovljen,	hvaljen, gonjen, parjen,	tajen, točen, tužen,
razgrabljati, vtapljati, polavljati,	vzhvaljati, naganjati, prěparjati,	otajati, poručati, zadušati.

§. 4. Přeměny samoglasnice.

Za měkkyjimi suglasnicami §. 2. 2.) samoglasnice také převracají se :

1. *o* v *e*, v neotlučit. n. pr. stregoh-streže; přičest. nastoj. stradat. stregom-lijem; goniti-ženu; kupovati-vojevali itd.

2. *ě* v *a*, n. pr. velěti-běžati §. 18, §. 22; povelitel. pijate-pletěte; §. 16, §. 20; nesvršen. pečah-pečaah, jakože iděah-ide + ah=ěa vměsto eja.

3. *y* v *e*, přěstup. nastoj. dějat. stregy-bije §. 3. I. 1.)

4. *u* v *e*, III. lic. neotlučit. dělaše-děláhu. V sledujících slučajih ostanet^ě *u* i za měkkyjimi:

a) v I. lic. jedinstv. nastoj. bez všěgo izklučaja n. pr. hvalju, mažu;

b) v III. lic. množstv. nastoj. pijut^ě, mažut^ě; i

c) v přičestiji nastoj. dějatel. pijučí, mažučí, glagoljučí.

§. 5. Slavenŕskyj pravopis.

Najbolje byst bylo, byše li Slavene ciriliceju pisali, jaže sama godit^ě se obŕčemu Slavenŕskomu jězyku, obače sŕdě postavlj^u;

1. *ě* ne možet^ě za měkkyjimi suglasnicami stati, lučeže přeidet^ě

a) v *e*, izgublěši kljukatoje uvešlo, na prikl. tecete §. 3. I. b.) ašče oměkča grlŕnicu; a v drugyjih slučajih

b) převratit^ě se v *a* §. 4. 2.

2. *y* ne smějetъ nikakože za měkkyjimi staviti se, pačeže přeházejete ili v *e* (§. 4. 3.), ili v iněh slučaji v *e*, no ředce v *i*.

3. *ъ* stavi se, jestъ li třebě slog izraziti, a nikoli po měkkyjih glasňnicah.

4. *ь* opuščaj se třčiju za měkkyjimi suglasnicami, jakože *ъ* otmečete se po tvrđyjih.

5. *u* i *e* obyčajně razpadajete před samoglasniceju vzpetъ v svoje življe (§. 16. I. 5)

§. 6. Teža ili sila samoglasnic.

Prvonačelnnyje i posemъ i najtežšeje ali krěpšjeje samoglasnice sūtъ:

A) *a*, *u*, *i*;

B) *u*, i *i* dastě ješče s predloženoju *a* okrěpiti se: *u* + *a* = *au* = *ov* = *av*; *i* + *a* = *ai* = *aj* = *oj* = *ej* = *ě* §. 1. i se okrěpljenje imenuju okrěpkъmъ (sans. guna).

C) *u* i *e* pako jestě složeně §. 1.

Druhyje samoglasnice pako sūtъ oslabljeny:

I. *a* > *o* > *e*,

II. *u* > *y* > *ъ*,

III. *i* > *ь*.

P r i m ě r o v e :

1. *a* > *o* : pojiti-napajati, voditi-prěvažati;
a > *e* : grabiti-grebsti.

2. *o* > *e* : vesti-voditi, teći-točiti;

3. *u* > *y* : dyhati-dušiti, pyhati-pušiti;

4. *y* > *ъ* : dъhnuti-dyhati, tъčati-tykati,

5. *i* > *ь* : svъtnuti-svitati, lъpnuti-lipati;
 mъžati-migati.

6. $u > y$: stregy-stregući, byti-budu;
7. $u > e$: blesti-bluditi, třesti-trusiti, městimutiti;
8. $u > u$: kusnutí-kusiti; nuditi-nu
9. $u > ь$: glubiti-dlbsti; supiti-sъpati;
10. $av > ov > u$: sluti-slovu-slaviti; plutiplovu-plaviti;
11. $av > y$: byti-baviti; tyli-taviti; nytinaviti; hytěli-hvatiti; kysati-kvasiti, jakože po 7. zebsti-znobiti vměsto zubiti.
12. $a > ě$: saditi-sěděti, dramiti-drěmati, laziti-lězti;
13. $ě > e$: oplětati-plesti, ugnětati-gnesti, věse-vedošě;
14. $ě > i$: světiti-svitati; věsiti-visěti; cvěliti-cvilěti; cestili-čistiti;
15. $ě > ь$: lěpiti-lъpnuti, měžiti-mъgnuti;
16. $aj > oj > ej > i$: liti-loj-u; piti-pojiti-napajati 1), riti-rej-u-rojiti;
17. $e > e$: leći-legu;
18. $e > ě$: srěsti-srětu; lězti-lezu; sěstisedu;
19. $e > i > ь$: žedati-židati-ždati, lat. sitio, lith. geisti-geidziu;
20. $al > ol > il > el > l$: moly-razmilati-melu-mlti=mlěti; polu-palati;
21. $la > lě > l$: tlku-tlěci-tlačiti; melumlěti vměsto mlti;
22. $ar > or > ir > er > r$: brati-be-ru-prěbirati-razbor; mrěti-moriti, nrěti-noriti; trěti-toliti; grmeti-grimati-grom; prati-porū-parati;
23. $ra > řě > r$: mor-mrti-mrěti; vrhu-

vrěci-vrah; vrgu-vrěci; trpěti-trapiti; smrděti-smraditi; krsnuti-krěsiti;

24. on > in > ѣn - e : tětī-těnu-tinati-ton; pětī-pěnu-pinati-opona; četī-čnu-činati-konь: izkoni dokoni-konьc;

25. om? - (um) > im > ѣm - e : jětī-vzěmu-imati-um; žětī-žmu-žimati.

Sědě podobajetъ poměnuti, kako uměně naš krasěnyj jezyk dvojakosti otvračajetъ: stopa vestigium, a stupa Stampfe iz stupiti; znob frigus, a ne zub, iz zěbsti (zima); pošlě zub dens a zob (zobati) rostrum; guttur alitum iz zěbsti dilacerare, litv. žnibti i žebóti, lotv. knjabt schnappen-Schnabel i pro-zěbnuti germinare, prirav. tišćati, bosti, gnati germinare i kliti germinare iz klati dilacerare, a otsjuda kljuti i vzpětъ kljun rostrum; sok i ilir. smok succus, puls, jako že znob gorě, iz seknuti siccari, a nikakokže suk, ibo suk sans. shákha, lotv. saka jestъ surculus, rezan. aridum sarmentum; tuča adeps i tučča nubes tempestuosa; pluvia; grando; iris iz tyti; sedlo-selo; stadlo-stado luž. stadlo grex: iz kysati jestъ kvasiti, a ne pravilně kusiti; udica-uzda češ. udidlo Dalim. Chron. Češ. ot Hanky otisk II. str. 12. itd.

§. 7. Příkladanije okrěpkovanija, krěpljenja i slabljenija k glagolom.

A. Kasaje se sprežanija okrěpkujetъ se I. koreněnaja šamoglasnica v nastoj. vrěmeni 1.

a) iz sluti-slovu-sloveš, pluti-plovu, liti-leju, riti-reju (viz §. 16. B. I. a) b) c),).

V příčinjatel. imatъ sluti-slov-u; pluti-plov-u i podobniji glagoli, na *-aviti*: slaviti, plaviti (iznem ilir. tyti: toviti, a češ. o-taviti); i riti-rej-u; piti, na *-oj-iti*: rojiti, sojiti, pojiti i t. d. jakože sanskr. jestъ iz shrû v nastoj. vrêm. shrav-âmi, i příčinjatel. shrav-ajâmi, Prapr. shrav-ěmi; sanskr. iz lî jestъ v nastoj. vrêm. laj-âmi, i příčinj. laj-ajâmi, Prapr. laj-ěmi. Iz sego vidítъ se, ježe naš okrěpъk is *u* na *av*: sluti-slaviti uže v nastoj. vrêm. podkladajetъ *ov*: slov-u; i okrěpъk iz *i* na *oj*: ri-ti-rojiti v nastoj. vrêm. *ej*: rej-u. Jestъ ubo prvýj okrěpъk jedněmъ stepeněmъ vtorago vyše: *av* > *oj*. Se priključenije jestъ ili neposrědstvěnomu okrěpokovaniju koreněnyje *i*, ili pače jeje měkčizně pripisati. Opomenú ješče, ježe okrěpka *av* i *oj* před suglasniceju nikoliže stati ne možeta, no slěkneta se v *ú* i *ě*.

b) iz plati-polu; iz prati-poru (viž §. 16. I. 6.).

c) iz brati-beru; iz drati-deru (viž §. 16. I. 6.).

d) iz mlěti-melu; iz strěti-steru; iz mrěti-meru (viž §. 16. I. 6.).

e) iz gnati-ženu; (viž §. 16. II. a.).

f) iz leći-legu; sěsti-seđu; byti-buđu, také i v proizvedenijih ot nastoj. vrêm.

2. V neoprědělitelnějemъ:

a) plati, brati, drati, (drti);

b) mlěti, trěti, strěti; (mlti, trti, strti): tryti = trti.

c) tlěci, vlěci, vrěci, (tlěci-tlku; vrěci-vrgu);

d) gnati-žeti, litv. ginti-ginnu; lotv. dzit-

dzennu; stonati : tuhnati, Igor., vměsto stuti, tu-
tuti (viz §. 16. A.)

e) tьnuti, pьnuti, dьnuti, (viz §. 16. A. I. 5.)
tegneš-tegnuti §. 17.

f) viděti-vidiš, velěti-veliš. §. 18.

g) kupovati-kupuju. §. 23. §. 16. A. II. B. II.

3. Koreňnaja samoglasnica i okrěpiti se
otmelnetь li se glagolьskij raz; v neotlučitel.

a) ě > e : privěsta=privedosta; rěh=re-
koh; těše=tekoše;

b) a > o : probase=probodoše;

c) i > ь : čise=čtoše; procviše procvtoše;

d) rě > r : otvrěse i otvrěše=otvrzoše;

Semo i ilir něti=nesti, obače sanz. nî ferre.

II. A koněčnyje samoglasnice jesut jedněmь
stepenьmь oslabljeny;

a) v I. II. i III. lici jedin. i III. lic. množ.
nastoj. vrěm.: damь, hodišь, hvalitь, glagoljuť;
i > ь §. 10.

b) v I. lic. množ. věmy, damy, imamy, ho-
dim, pletěm; y > ь §. 10. I.

c) v II. i III. lic. jedin. povelitel.: budi-
buděte; ě > i §. 10. II.

d) v II. i III. lic. jedin. i III. množ. v ne-
otlučit. tepoh-tepe-tepohut-tepoše; o > e; u > e.

e) v přěstup. nastoj. vrěm. dějat.: greby-
grebući; lije-lijući: u > y; u > e.

B. Ogledьmь na glagolьskyje vrsty §. 9. i
jih vzajemnoje otnošenije slědujućeje podkladaju.

1. I. i II. vrsta, obnimajućiji *prvonačelьnyje*
glagoly bez ikakogo znamenita značaja, imatě
svoju samoglasnicu v koreni, jaže drbitь podkla-

doju daljšemu okrěpkovaniju, krěpljeniju i slabljeniju byti: osnovuju jestь jima т : nes-ti; jesti; viž gorě A.

2. III. vrsta, obsegajućija *pominutelъnye* glagoly, oslabljajetь u-y v т : dušiti-dyhati=dъhnuti; i v ь ; migati=mъgnuti; u v е : lečiti=leknuti; prудiti-prenuti; la, lo, lě, lu, li; ra, ro, rě, ru, ri v l, r : tlačiti=tlknuti; lěpiti-lipati=lnuti; vratiti=vrnuti; hromati=ohrmnuti; ьn v е : pomeňuti=mъněti; ьm-im-om v е : grenaťi=grměti; osnovuju jestь jej nъ.

3. IV. vrsta, obnimajućija *trojatelъnyje, srědnъnye i posnematelъnyje* glagoly, oslabljajetь samoglasъnice, jakože gorě 2. III. vrsta : a) bъděti-bъnuti; tъčati-tъknuti; mъknuti; mъžati-mъgnuti; svъtěti-svъtnuti; vezěti-veznuti; trapiti-trpěti; b) a ne vъseli: slušati-slъhnuti; dyšati-dъhnuti; c) několiko glagol dobavljajetь si i okrěpk: plati-polěti; grěti-gorěti; zrěti-zorěti; měti-mъněti; osnovuju jestь jej ě.

4. VI. vrsta, *učešcatelъnyjeh glagól*, okrěpljajetь prvo načelъnyje slaby i III. i IV. vrstojъ oslabljenyje n.pr. a > o : kopati-okapati; ě > e : oplětati-plěsti; y > т dъhati-dъhnuti; sylati-slati; i > ь migati-mъgnuti; il > el; ir > er : stilati-stelu-stlati; razmilati-melu; birati-beru; al > ol; ar > or : parati-poru-prati; barati-boru; palati-polu-polěti-plati; ogarati-gorěti-grěti; ьm > тm : dymati-dъmu-dъti; im > ьm; in > ьn : jeťi-imati; žmu-žimati; pьnu-pinati; grměti-grimati; osnovuju jestь jej a. Primětk: V sej vrstě něstь slabuju т i ь.

§. 8. Glagolbsciji izrazove.

O glagolěh trěbjetě ješće i slědujućijih izrazov věděti:

1. *Koreně ili koreněnyj slog* n. pr. li, trg.

2. Koněčnaja buky v koreni slovetě *glagolbskij raz* ali znak n. pr. i v li, g v trg.

3. Slog, ili ježe jestě mežu koreněmь i neoprědělitelěnyjimь - ti imenujetě se *vrstěnyjimь razьmь* n. pr. li-ti, trg-a-ti, jiže jestě zakladьmь različnomu sprežaniju.

4. Koreně s vrstěnyjimь razьmь nareku *glagolbskoju osnovuju* n. pr. li, trga.

5. *Vrěmeněnyj raz* n. pr. h lih, trгах.

6. *Vidověnyj raz* n. pr. *tě* v liti, trgati; i, j v pletěte, lij.

7. *Nametci* sutě buky koněčnice ili slogove, glagolovině v sprežaniji i tvorjeniji priděvani n. pr. lij-u, trgaješ; li-l, trga-n itd.

8. Buky, nametk s glagolbskoju osnovuju vežućija buďi *vežьniceju* imenovana n. pr. e v lij-e-tь; o v tep-o-h.

9. Buky, dvě osobě nejedьnace samoglasьnici razlučajućija, jestě *zějavica*, v Slaveněščině veliky znati n. pr. j, v, h: li-j-e-te; li-v-a-j-u-tь; vi-j-ati-vi-h-ati; spē-h-ati itd.

Nastoj. vrěm. i pričest. přěsedš. vrěm. stradat. imatě slabějšu vežьnicu, neželi prost. přěsedš. §. 11. neotlučitel. i pričest. nastoj. vrěm. stradat. n. pr. nes-o-va, nes-e-š, nes-e-n; i nes-o-h, nes-o-m; vobće jestě v nesvršen. mežu vrěmeněnyjimь razьmь i ličnyjimi nametky krěplěši

vezbnica, neželi v neotlučit. n. pr. nesosta, nesoste, a nesěh-o-ta, nesěh-o-te; i páceže v neotluč. něstь vseli vezbnice. §. 13.

Zejavica j upotrěbljajet'se, jekdaže ne pri-nadležit k koreni n. pr. lej-eš jakože slov-eš §. 16. B. I. a) b), v přegybaniji: li-j-eš, li-j-em; kry-j-ete; děla-j-em; razlijen.

Zejavica v upotrěbljajet'se pravilně v u-češćaniji glagol s samoglasničskou osnovoju n. pr. překopa-v-ati; izděla-v-ati; razli-v-ati; ra-zumě-v-ati.

I zejavica h jest' ředka n. pr. zejati-zěhati; spěti-spěhati; jeti-jehati itd. §. 16. B. II. e).

§. 9. Glagol'skyje vrsty.

Po §. 8. 3) 4) v Slaven'scejemъ jazyce, glědaje na rozměru mezu glagol'skoju osnovoju i vtorýjimъ licemъ jedin. čisl. nastoj. vrěmene, nahažajet'se IX. glagol'skyjih vrst:

I. vrsta: glagol' osnova *ъti* i II. lic. jedin. nastoj. vrěm. -si, -ši, -š; bez vezbnice ubo v nastoj. vrěm. n. pr. jesmъ, II. lic. je-si vměsto jes-si, damъ-dasi, jamъ-jasi=jesъ; věmъ-věsi=věš §. 15.

Si vrsta suotvěťstvujet'se II. i III. sanskrit. glagol' vrstoju osobъ naše dadeš, dedeš, lit. du-du-dumi, dědu-děmi; *δίδωμι, τίθῃμι*.

II. vrsta §. 7. B. 1.: -ti -eš; n. pr. nes-ti-nes-eš; pi-ti=pi-j-eš; litv. *ti* i I. lic. *u*; lotv. -t-u; sans. VI. vrsta; slu-ti=slov-eš; li-ti-lej-eš; dr-a-ti=der-eš; ml-ě-ti=mel-eš; kl-a-ti=

kol-eš k sans. I. vrstě; leci=lež-eš, srěs-ti=srět-eš k sans. VII. vrstě. §. 16.

III. vrsta §. 7. B. 2): -*nu-ti*=*n-eš*; n. pr. teg-*nu-ti*=teg-*n-eš*; sans. IX. vrsta *nā-ni* jest podobiznoju našemu — *neš*: tegnetb itd. i sans. V. vrsta *nu* našemu — *nuti*=*novti*=novati, *νω—νν*.

IV. vrsta §. 7. B. 3): -*ě-ti*=*i-š*; n. pr. vel-*ě-ti*=vel-*i-š*, litv. *ėti*=*iju*; lotv. *ēt-ju*; sans. II. vrsta *ja*, takóže srědnjeje glagoly obnimajući, sružestvujetb s stradatelbnyjim razbmb *ja* §. 22.

V. vrsta §. 7. B. 5): -*i-ti*=*i-š*; n. pr. hval-*i-ti*=hval-*i-š*; litv. *iti-iju*, lotv. *iti-ju*. Ta vrsta jest popačena iz sans. X. na *aja*, otvrgši prviju *a*, *j* pako v *i* přeměňši; obače jest i v Prákr. *ě* iz *aja*; ibo i sans. poimenovatelniji přiděvajuť samu *ja* n. pr. *namas* molitva i *namas-jā-mi*, naše jugosloven. *mol-i-mb*; lat. *io-is-ire*.

VI. vrsta §. 7. B. 4): -*j-eš*=*a-ti*; n. pr. glagol-*j-eš*=glagol-*a-ti*; jest takóže pokažena iz sans. X. vrsty, prviju *a* othivši i *j* obdržavši.

VII. vrsta §. 7. B. 6): *a-j-eš*=*a-ti* n. pr. děl-*a-j-eš*=děl-*a-ti*, litv. *oju-oti*, lotv. *aju-at*; přísna dci sans. X. vrsty.

VIII. vrsta §. 7. B. 6): -*e-j-eš*=*ě-ti*; n. pr. um-*ě-j-eš*=um-*ě-ti*, litv. *ěju-ėti*, lat. *eo-es-ere*; jest prodlžena iz naše IV. vrsty za proizvodbnyje glagoly, udobě suglasujući se s sans. stradat *ja*.

IX. vrsta §. 7. B. 6): -*u-j-eš*=*ov-a-ti*; n. pr. kup-*u-j-eš*=kup-*ov-a-ti*, litv. *auju-auli*,

lotv. *oju-ot*; po učen. Boppu iz sans. X. vrsty?
 ευω; prirav. §. 16. B. I. b) i II. b).

§. 10. Nametci ličníji.

I. Nametci ličníji nastoječago vrěmene sŭb
 najsvršenějši:

Jedinŭstvŭnoje čislo;

Lice	Slav.	litv.	lotv.	sans.
I.	mъ, u,	mi, u,	mu, i,	mi,
II.	si, ši, š,	si-	si-	si,
III.	tъ,	ti-	—	ti,

Dvojstvŭnoje;

Lice	Slav.	litv.	lotv.	sans.
I.	va, vě,	va,	—	vas,
II.	ta, tě,	ta,	—	thas
III.	ta, tě,	—	—	tas

Množstvŭnoje;

Lice	Slav.	litv.	lotv.	sans.
I.	my, m,	me	m,	mas,
II.	-te,	te	t,	tha,
III.	-ntъ	—	—	nti,

V I. lic. dvojstv. muž. drbitъ *va*, a mimo i
 veth rukopisov ne ženъ. *vě* byti: 1. zaneše *već*
sama sice trěbujetъ; 2. *shodŭstvo* s II. lic. muž.
 i ženъ. *ta, tě*; 3. *neprěziratelŭnostŭ* slavenŭ-

skyjih narčij i iněh jězyk n. pr. sloven. staro-
češ., lužič., polb., litv., got., sans. V sloven. i
kašub. jest i sěda: *ma jes-ma*, nos duo sumus;
va jes-ta vos duo estis. S slavnij Bopp v
svojej: Vergleich. Gramm. d. Sanskrit itd. str. 636
udivljajet se, kako si Slavene svoju žen. kon-
čnicu *ě* iz *a* muž. v dvojstv. čisl. nabaviše.

II. Nametci povelitelnago vidu.

Jedin.			Dvoj.		Množ.	
Lice	Slav.	sans.	Slav.	sans.	Slav.	sans.
I.	—	m,	va, vě,	va,	my, m,	ma
II.	—	s,	ta,tě,	tam,	te	ta
III.	—	t,	ta,tě,	tâm,	te	us (nt),

V III. lic. množ. jest po Katančicu, Slom-
šku i Šmigoc Slov. Sprachl. str. 81. vzdigajo,
grizijo; Gutschmann Sloven. Sprachl. str. 34 *ěju*—*iju*
v I. II. III. i IV. glagolb. vrstě, v Zendu *un*:
nesěju, tegneju, glagoljaju = glagoliju: drugyje
vrsty byše ubo *jaju* pravilně iměly n. pr. lej-
aju, san. laj-ėjus, jakože ber-ě-(j)u, sans. bhar-
ě-jus, zend bar-aj-en. φερ-αι-εν itd.

Ličniji nametci slaven. narječijih s glavnyjimi

I. si-ši-š; II. eš; III. -aješ;

	Lice	Staroslav.	rus.	blgar.	srb.	ilir.
Jedinstvenoje číslo	1. I.	мъ	мъ,	m,	m,	m,
	II.	у,	у,	у, е,	em, (у),	em (у),
	III.	aju, амъ,	aju,	aju, am,	am,	am,
	IV.	ју,	ју,	ју, е,	im (ју),	im (ју),
	2. I.	si,	si š,	si š,	si š,	si š,
	II.	eši,	eš,	eš,	eš,	eš,
	III.	aješi, aši,	aješ,	aješ, ajš, aš	aš,	aš,
	IV.	iši,	iš,	iš,	iš,	iš,
	3. I.	тъ,	тъ,	-(de),	(t)-,	(t)-,
	II.	етъ,	етъ,	et, e,	e,	e,
	III.	ajetъ, atъ,	ajetъ,	ajet, aet, aj, a,	a,	a,
	IV.	итъ,	итъ,	it, i,	i,	i,
Dvojtvennoje číslo.	1. I.	va, vě,	(va ě	—	—	—
	II.	eva ě,	eva ě,	—	—	—
	III.	ajeva ě.	ajeva ě,	—	—	—
	IV.	iva ě,	iva ě,	—	—	—
	2.3.I.	ta ě,	ta tě,	—	—	—
	II.	eta ě,	eta ě,	—	—	—
	III.	ajeta ě,	ajeta ě,	—	—	—
	IV.	ita ě,	ita ě,	—	—	—
	1. I.	my, m,	m, (-dim)	my, m, (dem),	mo,	mo,
	II.	em, my,	em,	em,	emo,	emo,
	III.	ajem-my,	ajem,	ajem ajm aem amy	amo,	amo,
	IV.	im-my,	im,	im,	imo	imo,
	2. I.	te,	te,	te,	te,	te,
	II.	ete,	ete,	ete,	ete,	ete,
	III.	ajete,	ajete,	ajete ajte aete ate	ate,	ate,
	IV.	ite,	ite,	ite,	ite,	ite,
Množtvennoje číslo	3. I.	‘q n ‘qjə	etъ, utъ,	duъ, u,	u,	u,
	II.	utъ,	utъ,	utъ, jetъ,	u,	u, eu, edu,
	III.	ajutъ,	ajutъ,	atъ,	aju,	aju,
	IV.	etъ,	etъ,	etъ, ijетъ,	e, u,	e, iu, edu u, idu

slaven.	češ.	polš.	luž.	občeje.
m, em, (u) am, im (ju),	m, u, (m) am, im,	m, u, am, ju,	m, u, em, am, ju, im,	mь, u, aju, ju,
si š, eš, aš, iš,	si š, eš, as, iš,	si š, eš, aš, iš,	si š, eš, aš, iš,	si (š), eš, aješ, iš,
(t).(de) e, (ede), a, (ade), i, (ide),	(t), e, a, i,	t, e, a, i,	— e, a, i,	tb, etb, ajetb, itb,
va ma eva ema ava ama iva ima	vě mě, ě, ě, ě, ě, ě.	va ma eva ema ava ama iva ima	ě, ě, ě, ě, ě, ě, ě,	moj ma vi vě, evě, avě, ivě,
ta ě, eta ě, ata ě, ita ě,	ta ě, eta ě, ata ě, ita ě,	ta ě, eta ě, ata ě, ita ě,	taj tej etaj ej, ataj ej, itaj ej,	-va vě, eva ě, aje va ě, iva ě,
mo, emo, amo, imo,	me my, eme emy, ame amy, ime imy,	my, emy, amy, imy,	my, emy, amy, imy,	my, emy (em), ajemy (m), imy (im),
te, ete, ate (aste), ite (iste),	te, ete, ate, ite,	te, ete, ate, ite,	te, ete, ate, ite,	te, ete, ajete, ite,
u, du, ju, u, eju, edu, aju, adu, e iju, u idu,	dí, u, u jí, aju ají, e í,	de, u, u, aju, e,	de, u, u, ejě, aju, ajě, e,	etb, utb, utb, ajutb, etb.

Bez prje lze jestě dokazati, ježe obćij nametěk I. lic. dvojstv. *va*, inokdě i po byliju *ma*, iz prvonačelnago *-ma*: (mene, my, manos duo) n. pr. věmь-věmy i věma, proizide i jestě městoimeniju *va* vos duo: *va oba* Dr. Mikl. Vit. Sanct. str. 8, toliko slučajně podobn: *mu jesva*, i *va jesta* ubo; poneže *m=v*: *črmbn*=črven, črvb litv. kirmis, sans. krmi; *smuditi*=svuditi-uditi sans. shvind; *smrěka* = pol. svierka; *vraska* = pol. marsk, marsk, češ. mrština; *vosk*, sans. makša, lat. viscum εἶδος; *prvyj*, litv. lotv. pirmas, lat. primus; *hlm*, lat. culmus, litv. lotv. kalvas; *gotov*; litv. lotv. gatavas, got. gatem ετοιμος; *mresьc*, sans. vrša lat. verres; *vrвь*, μερμς, *krma*, zans. kuvara, gubernaculum, κυβερ-νὰδ; *ku-mir*, sans. kuvěra; *med-mežu*, sans. madja, lat. medius, litv. lotv. viddus; *smola* iz luž. smaliti, sas. smelen; schwellen, litv. lotv. svelt; *lěv* lat. laevus, sans. vâma itd.

§. 11. Nametci prostago přešedšago vrěmene v staroslav.

Se vrěme, učen. dr. Miklošicemь imenovano krěpkymь neotlučitel'nyjmь, suglasujetь se s litv. i lotv. přešedšijmь, grč. II. neotlučitel'. i sans. prostyjmь přešedš. n. pr. id-u:

Jedinьstv.

Lice	Slav.	litv.	sans.	grč.
I.	id-ъ,	—	-am,	-ον,
II.	id-ъ,	—	-s,	-ες,
III.	id-ъ,	—	-t,	-ε,

Dvojstvĕn.

<i>Lice</i>	<i>Slav.</i>	<i>litv.</i>	<i>sans.</i>	<i>grĕ.</i>
I.	id-ova ě,	-ova,	-ava,	—
II.	id-ota ě, ta	-ota,	-atam,	-ετοι,
III.	id-ota ě, ta	—	-atām,	-ετιν,

Množstvĕn.

<i>Lice</i>	<i>Slav.</i>	<i>litv.</i>	<i>sans.</i>	<i>grĕ.</i>
I.	id-om omy,	-ome	âma,	-ομεν,
II.	id-ote, te	-ote,	-ata,	-ετε,
III.	id-u,	—	-an,	-ου.

Iz znatĕlny přičiny stavljū: I. i II. lic. jedinĕstv. jestĕ idĕ, a ne ide ibe ide jestĕ ot idoh -ide §. 12. II.; v blagovĕstĕ Remĕsk. ětetĕ se: „Gospodĕ oblad mĕ v počĕtce dni svojih, přĕžde neže ničtože stvori.“ Prit. VIII. 22, ideže Ostrog. imatĕ: „Gospodĕ szda mĕ . . .“

Sij obraz obrĕte se donynĕ jedva v vsĕch licih i ěislĕh I. i II. glagolĕskyje vrsty. (Shodĕ-nĕ byst bylo v III. vrstĕ: tĕgnova itd.; v IV. i V. vr.? v VI. glagolova? itd.; v VII. dĕlavā? v VIII. umĕva? i v IX. kupovava? itd. a po ideva i idova: o > e byst imĕlo byti n. pr. nastoj. dĕla- (j)eva v prost. presĕd. dĕla (j)ova po §. 4. 1) vzpetĕ dĕlajeve: sego radi nedosta-

tzk v glagoléh s samoglasničsky, jimъ razъmъ i sicevoju osnovoju §. 8. obače sěmo vedi §. 15. n. pr. jasta-jaste=jadota=jadote, privěsta=privedota itd.)

§. 12. Razove i nametci přešedšijih sustavъnyjih vrěmen.

Nametci ličniji přešedšijih sustavъnyjih vrěmen jesūt po bolšiji česti ovi nastoj. i prost. přešedš. vrěmene gorě §. 10. i 11. a razъmъ neotlučit. i nesvršitel. vrěmene jesūt s-h-š iz podu statъnago glagola jesъmъ:

I. i II. neotlučitelъnoje vrěme.

I. Prvotěnuju s ohraňše si otličně glagoli I. i II. vrsty, izgubľše svoj raz *d, t; s, z; b, p, (v)*; oslabľše *n, m*, a naprotivъ semu v nagradu okrěpľše koreněnuju samoglasnicu §. 6. Vměsto izpušćenyjih *g, (h) k*, račitъ se pače *h, š*.
II. Posľě stavetъ se *s-h-š* ili po vrstnějemъ razu ili po vezъnici; k semu tvorjeniju sūt vьse glag. vrsty udoběnu.

Obraz oboju neotlučit. vrěmenu.

Jediněstvěnoje čišlo;

Lice	I. vid.	II. vid.	sans.
I.	s	h	-sam, -šam.
II.	-(t)	-(t)	-s, -sio
III.	-t.	-t.	-t, sīt.

Dvojstvynoje ;

Lice	I. vid.	II. vid.	sans.
I.	sova ě,	hova ě,	sva, šva,
II.	sta ě	sta è	stham, stham.
III.	sta ě	sta ě	sthâm, šthâm.

Množstvynoje ;

Lice	I. vid.	II. vid.	sans.
I.	som, (my),	hom, (my),	sma, šma.
II.	ste,	ste,	stha, štha.
III.	se,	se _u ,	sus, šus.

Často prinimljetъ se v III. lic. jedinstv. v starých rukopisověh *t*, jeli kolize ne postanetъ dvojakostъ ceća nastoj. vrěmene n. pr. počet — nastoj. počnetъ; umrět-umretъ; povit-povijetъ; posъlat-posъljetъ. Blagov. Remsk. p. 131. (Shodně byst bylo v III. glagolъ. vrstě: těgnut, v IV. velět, běžat, v V. jedva hvalit; v VI. glagolat, v VII. dělat; v VIII. umět, i v IX. kupovat.) *t* III. lica zemljetъ se v II. lice; jakože jestъ si i bez *t* věcma podobně si lici.

Razbnice

	Lice	Staroslav.	rus.	blgar.	srb.	ilír.
Jedin.	I.	s, h,	-h,	-h,	-h,	h-
	II.	-(t),	—	—	—	-(h),
	III.	-t,	—	—	—	-(h),
Dvojstv.	I.	sova hova sva hva ě,	hova ě,	—	—	—
	II.III	sta ě,	sta ě,	—	—	—
Množstv.	I.	som, hom, hmy, homy,	hom,	hmy,	hmo, smo,	hmo, smo,
	II.	ste,	ste, hte,	hte,	hte, ste,	ste, hte,
	III.	se, se,	še,	hu,	še,	še,

slov. rezi.	češ.	polj.	lužič.	obče.
h, hom, hm,	h,	h,	h,	h,
-(h, še)	-(še)	—	—	—
-(h, še)	-(še)	—	—	t,
hova hva, sva ě,	hva ě,	hva, sva ě,	hma hmoj hvě,	hova sva ě,
hota hta, sta ě,	sta, šta, ě,	sta ě	šta štaj štej,	sta ě,
homo hmo, smo,	hom hme, hmy sme,	hmy, smy,	hmy,	homy (hom),
hote, hte, ste,	ste hte, ste,	ste,	šte,	ste,
hu, še,	hu,	hu, ša?	hu,	še.

Lice	Stav.	Stav.	Stav.
I.	-h,	stava, štava,	stava,
II.	-še,	stava, štava,	stava,
III.	-šel, se,	stava, štava,	stava,

Lice	Stav.	Stav.	Stav.
I.	hova hmoj hvě,	stava, štava,	stava,
II.	šta štaj štej,	stava, štava,	stava,
III.	hmy,	stava, štava,	stava,

V Vitkovichevěj „Kroat. Sprachl.“ jest v III. lic. množstv. su: hvališu. Pri Dalmatiněh, Sloveněcih i Poljaceh jest novo sŕstavljenje: bysm̃ bysi itd. III. množstv. bysu; sm̃ dost̃ i otlučiti se ot by: by sm̃; v Kanalscej krajině obrěteš i sm̃ by, si by itd., jakože blg. štu sm̃, štu si i t. d.

S̃ vid naměsti někda čestiju nyněšnjeje slo-ženoje přěsedš. vrěm̃ iz pričestija na -l-la-lo i iz jesm̃ itd. jekdaže dvomyslnost̃ ne běše, n. pr. „Vzljubil jesi pravdu i vznenavidě bezzako-nije.“ Ostrog. Hebr. I. 9.

III. Nesvršitelnoje vrěm̃.

Raz̃m̃ sego vidu s̃t̃ s-h-š i krěplš̃e ve-z̃nice, neželi neotlučitel̃; suglasujet̃ se s sans. mnogoobraznyjm̃ neotlučitel̃ na -sam -šam i s grč. I. neotlučitelnyjm̃

Jedinstv.

Lice	Slav.	sans.	grč.
I.	-h,	sam, šam,	-σα,
II.	-še,	sas, šas,	-σας,
III.	-šet, še,	sat, šat,	-σε,

Dvojstv.

Lice	Slav.	sans.	grč.
I.	hova s̃va ě,	s̃ava, šava,	—
II.	hota šeta sta ě,	satam, šatam,	σατον
III.	hota šeta sta ě,	satām, šatām,	σατην

Množstv.

Lice	Slav.	sans.	grč.
I.	homy hom hmy,	sâma, šama,	σαμεν
II.	hote hte æete ste,	sata, šata,	σατε
III.	hu, hut,	san,	σαν.

Krěplššeje vezynice sego vidu sūt k izrazovi daljšago trajanja dobrě sposobny i sanskritskyjim bliže: hota-hote itd.

Razgled semu

	Lice	Starosl.	rus.	blg.	srb.	ilir.
Jedinstv.	I.	jah, ěah, aah ah, ěěh, ěh,	ah, jah ěh,	ěh, ah,	iah jah, ah,	iah jah, ah,
	II.	-še,	-še,	-še,	-še,	-še,
	III.	-šet, še,	-šet, še,	-še,	-še,	-še,
Dvojeztv.	I.	hova sva ě,	hova ě	—	—	—
	II.III.	hota šeta sta ě,	hta sta ě,	—	—	—
Množstv.	I.	homy hom, hmy,	hom,	hmy,	hmo smo,	homo smo hmo, hsmo
	II.	hote hte šete, šte,	hte, ste,	hte,	hte ste,	hote ste hte, hste
	III.	hu, hut,	hu, hut,	hu,	hu,	hu,

v narčijih.

<i>slov. rezia.</i>	<i>češ.</i>	<i>polš.</i>	<i>luž.</i>	<i>občeje.</i>
čh, ah, čhom, ahom,	čh, ah, ieh, aeh,	-h,	èh, ah,	čh (čah) ah, aah
-še, (šeš)	-še,	-še,	ěše, aše,	-še,
-še,	-še,	še,	ěše, aše,	-šet,
hova ě, ševa	hva ě, ševa	hva ě,	hma hvè hmoj	hova (ševa) ě,
hota ě, šeta	šta ě, šta	sta ě,	šta štej staj	hota (šeta) ě,
homo, smo šemo hom ?	hmy,	hmy,	čhmy ahmy	homy (hom)
hote, (šte ?) šete ?	šte, ste,	ste,	ěšte, ašte	hota (šete)
hu,	hu,	hu,	ěhu, ah,	hu,

Primětk: El. Rukavina imatŭ v svojej: Kroat. Abänd. und Abwandl. v vŭseh licih jedinŭstv. še, i v množstv. *šmo*, *šte*, *še*; a paky Kristianovich v svojej: Kroat. Sprachl. str. 91 — tŭkmo — *še* v jedinŭstv. i množstv.

(Slověničarije učetŭ, ježe svršitelŭniji glagoli ne imutŭ vidu nesvršitelŭnago vrěmene: sěmo navědu: načněěhom Dr. Mikl. Vit. Sanct. vers. 138. zadŭhněaše, isŭhněaše i izsŭhněaše Cod. Suprasl. noć se prevališe; noć pokročiše, noć se zatimŭniše. Rukop. Kralodv.; on vzdržaše řeč str. 3. Smrt se približaše str. 16. Medit. s. Bonavent. po P. Bogd. Bakšiću Romae 1638. ilir.; Rezianŭsky: on tēpe τυπτει praes.; on tepē τέτυπε perf.; on tēpeše ἔτυπέ aor. i on tepěšē ἔτυπτε imperf., takože i on prētēpeše i prētepěše; v „Vit. Sanct. n. pr. nahažajetŭ se: on glagolaše i glagolaaše itd. neštŭ li nikojego različija? V Grammat. d. bulg. Spr. von Cankof“ sutŭ vidove i uboděh — uboděše str. 82 „Imperfectum der Erzählung“ der endigenden und einmaliger Zeitwörter. I El. Rukavina, imatŭ v přězde imenovaněj Kroat. Hbänd. itd. str. 87—120 nesvršitelŭnoje vrěme svršitelŭnyjih glagól).

§. 13. Raztvarjanije glagoloviny.

Proizvažanije drugyjih glagolŭskyjih čestij zakladajetŭ se, jakože v §. 9. rěh, I. na podstatu nastojěcago vrěmene i II. neoprědělitelŭnago.

I. Iz II. lic. nastoj. vrěm. proizvirajutŭ otmetnuvše š:

1) *Povelitel'nyj vid* i sice: a) V I. vrstě slijetě se raz *i* s glagol' razъmъ n. pr. jež, pověz, dažtě, ili javitě se bez přeměny v koreni: dadite. b) V II. i III. vrstě přidet s vezьniceju v *ě* §. 6: nesěte, tegněva; c) v *e* §. 5: pecete; i d) v glagolěh II. vrstý s samoglasъničskyjim razъmъ jekdaže *u* ili *y* v *ov* ne okrěpkujetě se: slověte, v *a*, jakože v VI. §. 4.: pijate, glagoljate, i tako byst imělo byti i v VII., VIII. i IX. vrstě; e) a v sih treh vrstah, i v glagoljeh II. vrstý s samoglasъničskyjim razъmъ jestъ *j*: dělajte, uměj-te, kupujte, pijte; f) no v IV. i V. vrstě jedva *i*: hvalite. Dobrov. v Instit. I. sl. str. 530 tvrditě, ježe jestъv toju vrstu *ě* starši, neže *i*; jeho i Kopit. naslědova; obače viž: činěte, vzvěstěte. Blagov. Remъsk. str. 117, 171. V seju slučaju imutě i Hrvatiје i Blgariје *ě*. I VI. vrsta imatě sьda većma *i*: glagoljite - mažite. (Slovenъci pišutě v IV. i V. v. inokda - ij: hvalijte.)

2) *Pričestije nastoj. vrěm. stradat.*: v I. vrstě *om*, *im*: předadim Saz. Em. evang. ot Hank. str. 71.; v II. vrstě s tvrđyjm razъmъ i s okrěpkъmъ *ev* iz *u-y*, jakože i v III. vrstě *om*: nesom, slovom, tegnom; v II. v. s mekkyjimъ razъmъ i v VI., VII., VIII. i IX. v *em*: lijem, glagoljem, dělajem, umějem, kupujem; i v IV. i V. v. *im*: velim, hvalim.

3. *Prěstupitel'nyj vid nastoj. vrěmene dějat.* iz III. lic. množ., otvrg-tě za muž. i srědъnij rod v glagolěh na -etě (sirěč) IV. i V. vrstý, a za ženъ. rod ješče k *tě* pridav *i*: *tě* † i po §. 2. = *ci*, n. pr. vele - veleči, hvale - hvaleči;

tako po někojih narěčijih inokda i v I. vrstě: jede - jedeći; v Saz. Em. evang. str. 165 pričest. přédadej. No glagoli na ut II. vrstý s tvrdýjmъ razъmъ §. 2. 1.) III. i někoji I. vrstý oslabljajutъ u v y §. 7. 3.) za muž. i srěd. rod: nesý, tegny, sy-sući. Glagoli že II. vrstý s měkkyjmъ razъmъ §. 2. 2.), posblě VI. VII. VIII. i IX. vrstý oslabljajutъ za muž. i ženъ. rod u v e §. 4. 4.): bije - bijući, glagolje - ljući itd.

Pristaviš li k sem přestupitelъ. ješće městoimenije i ili plnyj raz suć, ž. nesućija - nesuća, srěd. nesuće, i nesućij, nesućaja, nesućeje; velej - velečija; veleć - ča - će itd.

4. *Pričestije přesědš. vrěm. stradat.* na ev: v I. II. III. V. vrstě n. pr.: jeden, přédaden, nosen, kolen, sloven, lejen, bijen, pečen, tegnen, hvaljen.

5. *Prostoje přesědš. vrěm.* §. 11. otmetnuv eě: id, obřet, berova itd.

II. *Iz neoprědělitelъnago proizhazejutъ:*

1. *Dostigatelъnoje*, otbiv iz *ti* glasъnicъ i:

2. *Pričestije přesědš. vrěm. stradat.* na t: v I. vrstě věst itd.; v II. v. otvřzt, uvezt, osobъ v glagolěh s samoglasъničskyjmъ razъmъ §. 16. A. I. 5.) i B. I. 1—5.), na prikl. lit, myt, sćut, ryt, pět; posblě v glagolěh s okrěpkъmъ ili blagoglasъniceju přěd - *ti* §. 16. A. I. 6.) i II. 1.) n. pr. brat, trět, mlět, gnat, tьkat; pravilně iznem glagoly okrěpkovanyje §. 16. B. I. a.) b.) c.) i prodlženyje §. 16. B. II. Jestъ *t* i v VIII. vrstě: okamenět, a řědce v V. vrstě: otlučit. Možetъ i v III. v. nūt byti tьgnut i polъ. čegnet.

3. *Neotlučitel'noje vrěme*: a.) V I. i II. vrstě neopředělit. *ti*, i inokda glagol raz otvrg, i *s* ili *h* prinem. jeh = jah; vės - vedoh; rěh - rěkoh. b.) V glagolěh I. i II. vrsty s suglasničskyjim razŭmь že *oh*: jedoh, vedoh, i c.) k glagolom s samoglasničskyjim razŭmь seju i vsěh iněh vrst *h* dodav: věděh, brah, lih, tēgnuh, velěh, hvalib, dělāh, uměh, kupovah.

Iz sego snujet'se i *nesvršitel'noje vrěm.* ašce li gorě a) glagolb. raz povratiš, i vměsto *s* postaviš *ah-jah*, *ěah* ili *ěh*, i před *h* pako *a*, *ja*, *ěa* ili *ě*: jeděah, veděah; b) *o* v *oh* přeměniš v *ah-jah-ěah-ěh*: pletěah, pečeah §. 4. 2.), i c) před *h* položiš *a*: hvaljah, bijah, velěah, dělāah; ili *ěa*: hvaljaah, bijaah §. 4. 2.), ili osnovnuju samoglasnicu před *h* v IV. VI. VII. VIII. i IX. vrstě nategneš: velěh, glagolah, dělāh itd.

Izneti sut' glagoli s okrěpkŭmь v nastoj. vrěm. ili s blagoglasniceju před oprěděl. II. vrsty §. 16. H. I. 5.) 6.) II. a.) B. I. a.) b.) c.), ti, jakože ovi III. vrsty tvoreť nesvrš. vr. iz nastojěcago, otbivše š II. lica i *ah* prilagajuce: pŭněah, berěah, kolěah, ženěah, žděah, plověah, lejaah §. 4. 2.), živěah, rověah, zověah, tēgněah.

4. *Prěstupitel'nyj vid prěsedš. vrěmene dějat.*, pristavit' li se k glagolscej osnově za muž. i srěd. rod *v* i za žen. *věi*; *v* že, jest' li glagolb, razŭmь suglasnica. v I. i II. vrstě ot-padet' byv-vši, nes-sši, pŭn-nši, dŭm-mši, tr-trši; jakože i v V. v. hvalb-lbši. Iz sego tvorit'se tčiju po načinu, jakože gorě I. 3.), pravoje pričestije prěsedš. vrěmene: muž. byvyj,

žen. byvšija; byvš-všá-vše i byvšij-všaja-všeje; takóže i hvalij, hvalšija itd. prirav. §. 2. 1.) §. 3. II.

Sb nametk *v-vši* jest prvonačeln, i vsb v sans. muž. *vans* (vas-van), žen. *vši* vměsto *vansi-vasi*, i srěd. *vas*; v litv. *ves=vens* muž. i *usi* žen.; v lotv. *is* muž. i *uši* žen.; i ως, υία, ος; v slaven. jest ubo, shodně s priravnitelnyjim, izgubojú přemo přestupitel'nomu nastojěcago vrěm. gorě I. 3.), *u* izpušćena: ans = an zbn = u §. 6. n. pr. vbn = vy; vu = v = an.

Slavenščina že, ovu *v* v *l* přeměňší, i ju za vse tri rodovy: -l-la-lo iz muž. *lz* upotřeb-ljajuci, kterěm načíněm i Jugoslaveně v uravnitel'nějem stepeni značajnuju š n. pr. mudrěji-mudrěja-mudrěje — si utvori svoje vzlubljenyje složenyje přěsedš. vrěme, pomocí podstat'nago glagola jesm, běh, byh, budu, nebrěgući mnoho o prost. přěsedš., neotlučitel. i nesvršitel. vrěmeni §§. 11. 12. na prikl. jesm *byl* muž., *byla* žen. i *bylo* srěd., jakože, litv. ješće prvonačelně: esmi buvēš muž., i *buvusi* žen.; lotv. esmu bijis muž., i bijuši žen. itd. *v* bo jest čěsto *l*: svoboda = sloboda; država = sloven. držela; več = vėt (rěč-rěk) lotv. lėta, λιτý; velij = lotv. lels; věno = Lohn; lūg = got. vangs; věk = lgtv. laiks; dēva = lotv. dēls; lyt = Walde; klatiti = lat. quatio, sans. hlath; sladk = litv. lotv. saldus, sans. sva-du itd.

5. *Pričestije přěsedš. vrěm. stradat. a)* na *an* glagól na *ati* v II. vrstě §. 16. A. I. 6.) a.) c.) bran, klan; onděže II. 1-4.) a-e) kajan.;

v IV. vrstě B. (běžan); v VI. vrstě: glagolan;
v VII. vrstě: dělan; vVIII. vrstě B. vetšan, i v
IX. vrstě: kupovan: *b. ěn* glagól na *ěti*: v II.
vrstě §. 16.A. I. 6.) b.) trěn, mlěn; onděže II.
2.) vladěn; v IV. H. velěn; i v VIII. vrstě H.
uměn.

Ješće něčto priměrov.

Slav. neoprědělit. *-ti* jestь litv. *ti*, lotv. *t*.

Dostigatelъ. *t*, litv. *tu*, τὸν, lat. sans. *tum*.

Pričest. nastoj. vrēm. dějat. uč, -ěc, litv. *ans-*
anti; *ins-inti*, lotv. *ot*, lat. *ans*, *ens-ntis*; ων, ονσα,
ον-οντος, sans. *an-ati-at*.

Pričest. nastoj. vrēm. stradat. *m*, litv. *mas*;
lotv. *ms*; lat. *min*: *legimini (estis)*, μενος; sans.
manas.

Pričest. přěsedš. stradat. *t*: litv. *tas*; lotv.
ts, lat. *tus*; τος; sans. *tas*.

Pričest. přěsedš. stradat. *n*: sans. *nas*.

(V Reziannъ. pričest: je přěsedš. dějat. *huc-*
šec: *dělahuc*=*dělavš*, *sas*, *σασα-σαν-σαντος*.

Druzi proizvodove iz glagól:

Prilagatelъ. *tij*: sъsatij, pitij, hoditij, lat. *tivus*,
τεος; sans. *tavjas*.

Prilegatelъ. *tn*: poneťn, vzeťn, litv. *tinas*,
lat. *tinus*.

Podstatъnaja imena *tb*: vlastь, věstь, statь,
znatь, pametь, litv. *tis*; lotv *ts*, lat. *tis*, *sis*, *tis*,
sansk. *tis*.

Podstatъnaja imena *tva*: molitva, žetva, lat.
tus, sans. *tu*.

Podstatъnaja imena muž. *tarь-terь-tyrь-telь*:
ratarь=*oratarь*; luž. *stvoriterь*; *pastyr*; *prijatelь*,

stvoritelj, vlastelj, bljustelj, svěstelj; litv. telis; lat. tor; ταρ, τηρ, τωρ, τορ; sans. tataras. (Kopatarb-kositarb-prijatarb=kopatel itd.)

Podstatbnaja imena izpušć r-l=*taj*: zvataj, rataj, vozataj, hodataj, pozorataj; litv. tojis, lotv. lajs; της.

Podstatbnaja imena ženъ. telъ: odětelъ, obutelъ, umětelъ ars; — *tra*: vitra, pitra, ποτήριον; lat. tela, tura; τρα-τεια; sans. trâ.

Podstatbnaja imena srěd. *talo-tlo-dlo-lo*; črtalo (krajati, čes. krajidlo); luž. črstalo=črtalo, jakože čislo-preslo=čitlo, predtlo §. 16. H. I. 2.); rylo=čes. pols. luž. rydlo (d-t bo prěd l izpadajetъ v rus. i jugoslav. §. 16. H. I. 2.), litv. klas, lotv. kls; lat. trum-crum-clum-culum-brum-bulum; τρον-τηριον-τλον; sans. tran: ralo-oralo-oradlo, vměsto oratró-oratlo, litv. lotv. arklas. lat. aratrum, ἀρότρον; vezilo-vezidlo=veslo, lat. vehiculum, ὀχητρον=ὄχητλον, sans. vehitran; rylo-rydlo, lat. rutrum=rutabulum ῥύτρον.

(t bo jestъ d: gata-ti-gadati; pretati-predati; tomiti, got. tomja, lat. domo δαμαω, sans. dam; t=k=d=k: drěn κράνονlat. cornus; tunij, κέννος, sans. shunja, kana; letěti=litv. lotv. lecti; trup lat. corpus, καρφος, sans. Vědkerep; r=l: rozgaloza-galuza Reis ὀρσός, sans. rauha; laloka-lokanja λάρυγξ, λυγξ; tlapiti litv. tarpti, τέρπω sans. trp; glavnija γρυνός; črn-kar-kaliti, κελαινός, sans. kala; plesna Ferse, lotv. pleksne; got. fairsna, πτέρνη, sans. pršni; al rus. ruber, sans. aruna; čelo κάρα, sans. shira; grm, litv. lot. krumas, lat. grumus, sans. gulma; grib=glib-glibanja, litv.

gribus.) Iz sego javit' se, ježe jest' *d* v *dlo*: rydlo byt'stvěna i prvonačel'na i inokdě izpušćana, a nikoli v sem' slučaji *d* epentheticum glagol Cloz. Kopit. XLI.

Podstat'naja imena: *mo-my+men'-me-ma*; piš'mo, praž'mo, paš'mo, pověš'mo; plamy-plamen', pramen', strumen', stremen'; zna'me, bre-me, vrěme, sěme, čisme; slama-kroma; litv. mas; mu-menio, lotv. ms, mins; lat. mo-men==minis; *μος, μα-τος, μω-μονος*, sans. mǎ-manas.

Podstat'naja imena *tije*; bitije, mytije, lat. tio; *σις*; sans. tan.

Podstat'naja imena *nije*: znanije, kupovanije; *νον*; litv. ně-nis; lotv. ns; sans. nan.

§. 14. Složeniji vidove.

1. *Dějatel'nyji*:

1. *Prěšedšjeje vrěme* §. 13. II. 4.) n. pr. jesm' byl; jesi děl'al; suth vodili.

2. *Prěze prěšedš' vrēm.* n. pr. byl jesm' byl; běh byl: ony běše děl'al, §. 15.

3. *Uslov'nyj* I. n. pr. byh byl; byste děl'al; oni byše govorili.

4. *Uslov'nyj* II. n. pr. byl byh byl; byla bysta děl'al §. 15.

Litv. i lotv. uslov'nyj jest' našemu podobn; no blgar'skyj jest' inak.

5. *Buduće vrěme* ili buduće prěšedšjeje iz *budu* i neoprědělitel'nago, ili iz *budu* i *pričestija prěšedšago vrěmene* na l-la-lo §. 13. II. 4.)

a. Poljaci imutě oboje: budu dělal, i dělati budu, takóže i starí rukopisove, no ředce; *b.* Rusijane, Čehove i Lužičane imutě neoprědělitelnyj v glagolěh nesvršitel'nyj, a *c.* Sloven'ci i Hrvati je iz pričestija přěšedšago vrěmene i v svršitel'nyj glagolěh.

(Div'n jest' *povelitel'nyj*: ne buďi me odvrgl; ne buďi me odstavl str. 287, buďi premišljal, buďi čtel, buďi iskal str. 280. Petret. Slovin. evang.)

Primětk: Mimo sego tvoritě se slaven'. budućeje I. ašče glagol pomínutel'n ili viděm' ili přědlogěm' postavitě se v nastojěc. vrěmē: mьgnu, razdělju, ubijutě; II. přiložet li se k glagolom: *hoću*, jakože ilir. srb. blg. ću; *imam* itd. Obače dřev'njemu na šu-su n. pr. byšu něstě slědu; litv. -su, lotv. šu, σω, sans. sjāmi.

II. *Stradatelnój*:

1. *Stradatelnij vobće* tvoritě se, pristavljajetě li se k dějatel'nomu vidovi otnositel'noje městoimenije se: imenovati se; litv. lotv. s, lat. r (s=r: honos=honor; bos, litv. lotv. basas, lat. purus, něm. bar, sans. pūtas; biser Beere-Bese, lat. bacca, βέρβερι; sosna, σαρωνίς.) Bop v. Vergleich. Grammat. d. Sanskr. str. 687. hvalitě. litvan'skoje s, poneže lučitě se ot vinitel'nago save-slav. sebe, a i Rusijane imutě sě vměsto se-sebe.

2. Slagajetě se pričestiji stradat. nastojěcago i přěšedšago vrěmene (§. 13. I. 2.) i II. 2. 5.) s jesm', běh, byh, budu §. 15. n. pr. nesomi sutě; hvalimi byste; izlito běše; kupovano budetě.

§. 15.

I. Glagolь. vrsta.

si-š-ti. §. 9. I.

Sěmo idutъ *a.* jesmь-byti-budu; *b.* jamь=jemьjesti. *c.* věmь-věděti. *d.* damь-dati. (Po semu byst i slov. buмь=budu i greмь=gredu spre-zati bylo.)

Образьci.

a. jes-мь. nastoj. povelit.

Jedinь. I. jes-мь

II. jes-(s)i

II. bud-i

III. jes-ть

III. byd-i

Dvoj. I. jes-va; -vě

I. bud-ě-va; - vě

II. III. jes-ta; -tě

II. III. bud-ě-ta; -tě

Množ. I. jes-my(m)

I. bud-ě-my(m)

II. jes-te

II. bud-ě-te

III. jes-utъ, sutъ.

III. bud-ě-te (-ě-j-u).

h. jamь-jemь nastoj. povelit.

I. je-мь

II. je-sî(š)

II. jež

III. jes-ть

III. jež

I. je-va; -vě

I. jež-va; - vě

II. III. jes-ta; tě

II. III. jež-tě

I. je-my(m)

I. jež-my(m)

II. jes-te

II. jež-te

III. jed-e-ть

III. jež-te (ježu?)

Dodatěk k *a.* V jesmь vypuščajet se *je*, izključaje III. lic. jedinь., v někojih narěčijih, obače Jugoslavene imutъ v III. lic. množ. odolěvše staroslavenьskomu, jesu=jesut. V Slovenь. slyšitъ se i sem-seš, dvoj. sema-seta, množ. semo, sete, sojo, i za Muroju dvoj. jesteva, jesteta. V Pols. jedinь. jestem,-m; jesteś,-s; množ. jesteśmy jeste, i v staropolь. II. l. jedinь. jes i jeses, III. l. jet. Ostrog jesmy Filip. III 3.

Dodatěk k *b.* Po *nastoj. vrěm.* jemь sprežajutъ se: věmь, dam, (bymь i slovenь. bumь i grěm), i po *povelit.* jež sprežajutъ se věmь s složeniji, damь, viz ot viděti (i slov. bumь za Muroju). V sansk. jestъ naš povelit jež: jedinь. II. adjās III. adjât, dvoj. I. adjāva, II. adjāta, III. adjus, zend adjann. V město z nahažajetъ se i *di*: jadite=jedite Ostrog. 1. Kor. XI. 24. pověditъ Ostrom. Matth. XI. 4. Saz. Em. evang. ot Hank. str. 61. dadite Ostrom. Matth. X. 8. XXV. 7. Večina narěčij imatъ ž.

(K *jemь* vedu i bymь vměsto bydmь: ibo him=bymь Cod. Supr. str. 279. mon. Frising. II. lic. bysi češ. rukop. Kralodv.; II. i III. lic. jedin. byst čestо v rukopisověh, byst ubo v II. lic. vměsto bysi; III. lic. jedin. bysъ Igor.; III. lic. množ. bidu=bydu Elia Rukav. str. 95. Posblě hlgar.: mlad aramija da *bidam* Ilir. Kolo IV. 55., bysti neoprěděliti. Dr. Mikl. Formenl. str. 69.=byditi, Barl-Pěsm. Knig. 458, idti=slovač. polь. isti: luž. zabydnuh itd. podkladajetъ bydu=bymь, jakože budu jestъ slovenь. bumь. Tako byhomь po Babukiću iměli uslovьnyj *nastojěcago* i *prěsed-*

sago vrěmene, i sice dvoji s vmetkъmъ *d* i bez njego, n- prikl.: *nastojěćeje vrěm.* a. bez *d*: bymъ-byš (by); dvej. byva-vě, byta, množ. bymy, byte (bysut? by); tako govoritъ se po Vlěiću, Bělcu v Istrii; tako jestъ v Vinodolъ. zakonu. Ilir. Kolě III. 89. v Elia Rukav. Kroat. Hbänd. p. 96.: *nastojec vrěmę s d*: bym-bysi-bystъ; dvojstv. byva-vě, bysta-tě; množ. bymy, byste (III. lic. shodně bydetъ, po Rukav, bidu); b. *prěsedšeje vrěmę* bez *d*: byh, II. by, III. by (t); dvojstv. byhova, bysta; množ. byhomy, byste, byše: *prěsedšeje vrěmę s d*: I. byh II. III. byst.: dvoj. byhove itd. Možet by byva: bysta=bydota; bymy, byste, bydote prostoje prěsedšeje vrěmę §. 11. byti? Bu v Dr. Mikloš. Formenl. str. 69. jestъ III. lice množ. sego vrěmene vměsto bovu §. 6., jakože slovu ot sluti. — V obćijemъ byh-by-byst, bysta=bydota? itd. sutъ razni vidove vzmožni i směšani. Těčno jesta, jeste niže lze stojitъ vměsto jed-sta, jed-ste i jed-ta, jed-te=jed-ota, jed-ote. — V Ilir. jaky uže řěh, jestъ za uslovnyj novo složenije: by smъ, i bysmъ, take i v Slovenъ. i Polъ. hym=by-'m: m=sm; a v někøjh narěčijih ne sprežajetъ se by. — Byst li věznica glagól, osob II. vrsty izpustila su, imutъ glagoli v nastoj. vrěm. toliko jeliže po jamъ-jemъ sprežati se n. pr. seme, sesi, set vměsto sьnu-sьnesi itd.; děmъ-dětъ (srb. dedemъ bystъ imělo demъ-desi-destъ); obremъ-obrěsi-obrěstъ; vemъ-vesi-vestъ=obretu-vedu itd. I. dvoj. jestъ i jadeva; vědeva; dadeva itd.

II. Neotlučitelnoje vrěme.

	<i>a.</i>	<i>a.</i>
Jedin.	I. B-ě-h - - - - -	Byh,
	II. B-ě - - - - -	By,
	III. b-ě - - - - -	by,
Dvoj.	I. b-ě-h-o-va ě, běs-va	byh-ova bys-va ě,
	II. III. b-è-sta ě, -	bysta è
Množ.	I. b-ě-h-o-my, běs-my	byhomy, bysmy
	II. b-ě-ste - - - - -	byste,
	III. b-ě-š-e - - - - -	byše.

	<i>b.</i>	<i>c.</i>
Jedin.	Ja-h = jeh - - - - -	Jad-o-h=Jed-,
	Jas-t = jest - - - - -	Jad-e,
	jas-t itd. - - - - -	jad-e,
Dvoj.	ja-h-ova è - - - - -	jad-e-h-ova ě,
	jas-ta ě - - - - -	jad-o-sta ě,
Množ.	ja-homy - - - - -	jad-o-homy,
	jas-te - - - - -	jad-o-ste
	já-še - - - - -	jad-o-še.

Po *b* jah sprežajetŭ se i *byh-byst*; *věmъ*-vědětŭ imatŭ věh Sazav. Em. evang. Joan. I. 31. po *b*. jah, a vědēh po *a*. bēh; *damъ*-dati: dah po *b*. jah, i dādoh Ostrog. Prēmudr. X. 12, 14. po *c*. jadoh.

Jah i podobniji glagoli sprežajutŭ se v staroslav. i s *s* vměsto *h*: ja-s itd. §. 12. I., posb-
lě v prost. přěšedš. vrěmeni jad-jadova: jadota=
jasta itd. §. 11,

III. Nesvršitelnénoje vrěme.

Jedin. I. B-ěa-h

II. B-ěa-še b-ě-š-e,

III. b-ěa-šet itd.

Dvoj. I. B-ěa-hova|ě,

II. B-ěa-hota|tě=běasta,

III. b-ěa-hota|ě=běasta.

Množ. I. B-ěa-homy

II. B-ěa-hote=běaste,

III. b-ěa-hu.

V III. lic. množ. ne trěbajet^ь t, jaky dvojakosti radi v III. lic. jedin., i v sans., ni v grč. jeje něst^ь §. 12. III., obače čest^ь v Igori i iněh.

Tako sprežajet^ь se i pokračenoje bjah=b-ja-h i vsi glagoli v sem^ь vrěmeni §. 12. III.; vēm^ь imat^ь věděa^ь; jam^ь-jem^ь-jaděah-jedah-jedjah; dam^ь-daděah; i II. uslovnyj k byh-byst i nesvršitelnénoje ot budu-buděh-buděše, budjah Dr. Mikloš. Formenl. str. 69; tako i v Luž. buděh i v Rezian^ь. buděh (i buh-buše).

IV. Buďućeje vrěme ot byti.

Jedin. I. Buď-u,

II. Buď-e-š,

III. buď-e-t^ь,

Dvoj. I. Buď-e-va|vě,

II. Buď-e-ta|tě,

III. buď-e-ta|tě.

Množ. Bud-e-my|m,

Bud-e-te,

bud-u-tě,

Po semu obrazu sprezajutě se i ini glagoli v
v nastoj. vrěmeni s *eš* i *ješ* v II. lici viž II. III.
VI. VII. VIII. i IX. vrstu.

V. Druziji vidove.

Pričestije nastoj. vrěm. dějat. sy-sući;
buduť (budy ?); jade-jadeći, stradat. jadim.

Pričest. přěšedš. vrěm. dějat. I. byv;
jad. strad. (bъven); jaden.

Pričest. přěšedš. vrěm. dějat. II. byl;
jagl (jal).

III. lica množ.: jadetě, vědetě, dadetě i po-
velitelnago jaž, věž, daž radi byst i pričest. na-
stoj. vrěmene dějat. na e-ěci, tako i pričest. na-
stoj. vr. stradat. na *dim*: předadim Saz. Em.
evang. str. 71. pravilьno bylo. No si glagoli
mutě i jaky II. vrsta pričest. nastoj. vrěm. dejat.
na -y-uci i stradat. na *dom*; i viděti imatě vidom.
Grem=gredu imatě i v pričest. nastoj. vrěm. dě-
jat. e: grede.

(V češ. polš. luž. i několiko v rus. jestě v
sih glagolěh, izključaje jesmь, III. lic. množ. e=
etě, i pričest. nast. vrěmene e-ěci.)

§. 16. II. Vrstá.

Raz: -eš -ti.

V síju vrstu spadajutě:

A. glagoli, suglasnicu svojím razým imče i si sutě dvoji:

I. eš-ti, i II. eš-ati|ětì.

I. Glagoli na -eš -ti:

1.) S razým s, z: nes-š, nes-li; pas-pasti; gryz-gryzti; vez-vezti, viz §. 12.

Obraz.

Nastoj. vrēm. I. nes-u,

II. nes-eš itd. viz budu §.

15. IV.

Neotluč. I. nes-o-h,

II. nes-e, itd. viz jadoh §. 15. II. c.)

Pričest. nastoj. rrēm. dějat.: nes-y.*Pričest. přesedš. vr. dějat.* I. nes

II. nesl.

Povelitel. II. nes-i itd. viz budi §. 15. I.*Nesvrš.* I. nes-ěa-h=nes-ě-h=nes-ja-h

II. nes-ě-aše viz §. 15. III.

Nesv. stradat. nes-om,

nes-en.

2.) razým d, t; sě přidetě před neoprědělit. -ti v s (jaky v nastoj. i neotluč. vrēm. n. pr. jastě vměsto jadě §. 15, i čislo vměsto čittlo §. 13.): ved-ves-ti; před-presti; plet-plesti, met-mesti; i v pričestiji přesedš. vrēm. dějat. II. před

l izpadetъ v rus. i jugoslav.: se že něstъ dobre; vedl, predl, plel, mel ubo. Vše ino jakože nesu gorě 1.) V ras-ti ras-tu izvržetъ se jedyno s, jaky jes-mъ je-si §. 15. vměsto rass-ti.

3.) S razъmъ *b* (f) *p v*: sь priniimljetъ před neoprědělīt. *ti* suglasъnicu *s*: zeb-zebsti; dlb-dlbsti; tep-tepsti; sop-sopsti; hrop-hropsti; skreb-skrebsti; skup-skubsti; jeb-jebsti; *όίφα*; črp-črpsti; greb-grebsti; srb. živstvi, plěvstvi, (sloven. škrofsti); ili otpadnetъ s *s*: živu-žiti, plěvu-plěti; grebu-grěti; črpu-črěti: ili bez *s*: skubu-skusti itd. Prvoje budi pravilъmъ, iznem žiti, plěti Vše jakože nesu gorě 1.).

(A pričestija přěsedš. vrěm. stradat. n. pr. dlbjen, skubljen, življen itd. sutъ, jakože nešen, pašen gore 1.)žels pogrěšna, tako i nesvršitelъnaja: zebljuh itd.)

4.) S razъmъ *g, h, k*; slijetъ se s neoprědělīt. *ti* v *ci*: lăg-leći, tek-teći. V neoprědělīt. okrěpiti se i kerenъnaja *l* i *r*: tlku-tlěči: vrhu-vrěci; vrgu-vrěci, jakeže gorě 1.) mlzu-mlězti.

Nastoj. vrěm. I. pek-u,

II. peč-e-š itd. §. 3. I. 1.) *a*.

množ. III. pek-u-ť §. 4.

Neotluč. I. pek-o-h,

II. peč-e §. 4. 1.)

Pričest. nastoj. vrěm. dějat. pek-y.

Pričest. přěsedě. vrěm. dějat. I. pek,

II. pekl.

Povelitelъ. jedin. II. III. pec-i,

množ. I. pec-eva itd. §. 3. I. 1.) *b*.

Nesvršit. I. peč-aa-h=pečáh (pečéh),

II. peč-aa-še itd. §. 4. 2.)

stradat pek-om,

peč-en.

5.) S raztým *m, n* §. 5. 5.) §. 6. 20.)-25.); sь přeidetъ před neoprědělit. *ti* i vobce před suglasniceju v samoglasnicu *u* ili *e*: dьmъ-dьmeš-du-ti; žmъ-žeti; рьnъ-peři; čnъ-četi.

Nastoj. vrěm. I. dьm-ъ; рьn-ъ,

II. dьm-e-š; рьn-e-š itd. §.

15. IV.

Neotluč. I. du-h; pe-h,

II. du, pe §. 15. II. a.)

Pričest. nastoj. vrěm. dějat. dьm-y; рьny;

Pričest. přěsedš. vrěm. dějat. I. dьm; рьn,

II. du-l; pe-l.

Povelitelъ. II. dьm-i; рьn-i itd. vizъ buďi

§. 15. I.

Nesvršit. I. dьmъ-ěa-h = dьměh-dьmjah; рьněah,

II. dьm-ěa-še §. 15. III.

strad. dьm-om; рьn-om;

dat, dьm-en; pe-t, рьn-en.

(V neotlučit. i dьm-oh, рьn-oh; v pričest. přěsedš. vr. dějat. I. i duv; pev. v narěčijih nahazetъ se takeže neoprědělit. dьmuти, рьnuти, imnuти; v nastoj. vrěm. peješ, priješ=рьneš, priimeš. Divьno jestъ polъ. tnu (sic) a ne čnu pri-rauьnaj čma=ьma.)

Učěšcanije: dymati, pinati, i dьmovati, рьnovati, a nikoli pinjati ili penjati, ili рьnjovati: Novoblg. začepъvati itd.

6. S razъмъ *l- r.* §. 6. 20.)-23.); sь pri-
nimljety před neoprědělit. *ti* okrěpkъмъ ili blago-
glasija radi *a* ili *ě* (možetě i izpustiti se), i v
nastoj. vrěmeni *o* ili *e* v korenъ i v učešćaniji a
-(y) ili i:

a. br-a-ti=ber-u, pr-a-ti=per-u, sr-a-ti=ser-u; stl-a-ti=stel-u (v luž. sl-a-ti=stel-u mit-
tere; sego radi lučitъ se slati=słati mittere ot
stlati=strěti, jesut bo jednago korěne; ibo slati
prěstupi v VI. vstu.

Učešćanije: ir-ati; il-ati; birati: stilati.

b. dr-ě-ti=drati, der-u=dru; žr-ě-ti=žrati,
žer-u=žru; trěti-teru=tru; zrěti-zru (i zru-zriš);
mrěti-meru-mru; strěti-steru-stru; vrěti-cvrěti-
kvrěti-vru; nrěti-nru; polb. plěti-pelu; mlěti-melu
itd. Jakeže v sih možetъ *e* v nastoj. vrěm. iz-
vrěci se, tako i *ě* v neoprědělit.: dru-drti itd.

Učešćanije: ir-ati; il-ati: dirati, milati.

c. kl-a-ti - kel-u; plati-polu; brati-beru;
prati-por-u; orati-oru.

Učešć. al-ati; ar-ati: kalati, parati.

(Prěže, nego me v semъ sudiš, viž: Mron-
gov. Poln. Gramm. str. 189. Bāndtke. Poln. Gr.
III. Aufl. 243—248. Dr. Jordan Laus. Gramm.
74—77.) Ježe jestъ *a*, *ě* v neoprědělit. blago-
glasniceju ili okrěpkъмъ, i ježe sicevi glagoli v
tu vrstu idutъ, viditъ se 1. iz neoprědělit. trti,
młti; 2. iz nastoj. vrěm. beru, deru, kolu; 3. iz
shodstva s tlku-tlěci; vrgu-vrěci itd., cvětu-
cvěsti, čtu-čisti, veliš-velěti §. 18. i 4. iz litv.
i lotv. neoprědělit. *liti* i *rti* v sih slučajih. Brěži
o polb. vreć, preć (sic). Někoji inokdě v drugu

vrstu přestupajutъ: koliti-klati; poriti-prati; boriti se-brati se itd.

Nastoj. vrěm. I. *a.* ber-u; *b.* deru; *c.* kol-u,

II. *a.* ber-e-š itd. viz 1.) nesu.

Neotluč. I. *a.* br-a-h, *b.* drah-drěh-drh, *c.* klah,

II. *a.* bra, *b.* dra-drě-dr, *c.* kla

§. 15. II. *a.*)

Prič. nast. dějat. ber-y, der-y, kol-y.

Prič. přesedš. děj. I. *a.* brav, *b.* drav, drč, dr, *c.* klav.

II. *a.* bral, *b.* dral, drěl, drl, *c.* klal.

Povelit. II. ber-i itd. viz budi §. 15. I.

Nesvršit. I. *a.* ber-ě-ah, *b.* der-ěa-h *c.* kol-ěa-h §. 15. III.

Stradat. ber-om, der-om, kol-om.

bran; dran, drěn, drt; klan, kolen.

II. Glagoli, s suglasniceju razъmъ, prinimljutъ v neoprědělít. *a* ili *c.* ne vseli bez naměry, nego razliky ot drugyjih ili blagoglasija radi; (přiravňaj pomenuti -pometi comprimere; žeti-žmeti-žmu i žeti- žneti-žnu i žnju itd. takže si jezyk otliky tvoritъ)

1. *a.* v neoprědělít.: gn-a-ti -žen-u vměsto žeti=gniti litv. ginti-ginu, lotv. dzit- dzennu §. 3. I.; židati-ždati-ždu (poneže žedati-žežu, sitire); tьkati-tьku terere (a tьci=tьknuť impingere); sьsati-sьsu, lgati-lgu; stonati-stonu; tutnati-tutnu vměsto stuti tututi Igorъ. (žgati-žeći, ilir. derati, sterati, žderati itd.)

(2. *e* (vladěti-vladu; cvьtěti-cvьtu; živěti; plověti; plěvěti; rjuvěti.)

(3. *i* čiti-čtěti—čisti; gūdi- gūsti; pogrebiti - pogrebsti; skubiti - skubsti; naiditi - naiti itd. samy popaky.)

Dodatěk: Glagolъ razъmъ II. vrsty ne moguť: *j*, *ž*, *š*, *šč*, *č*, *ć*, *ž* byti.

B. I. Glagoli, samoglasnicu *a*, *ě*, *i*, *u*, *y* razъmъ imuciiji; ibo *o*, *ъ*, *ь* ne moguť razъmъ byti; a *u* i *e* jestъ тм-тн i ъм-ьн §. 1. i gorě. **A. I. 5.)** divъno semъ-seši-seti itd.

1.) *a*: znati (znati ne prodlžiti se v znajati, viž dolu II. 1.) i II. d.), pomeni blg. „ako mene ne pozinaš“ II. Kol. V. 39.).

2.) *ě*: spěti, směti, pěti, krěti, oděti (viž dolu II. 2.) i II. d.)

3.) *i*: biti, viti, piti, čiti gniti (viž dolu II. 3.)

4.) *u*: čuti; -uti v obuti (viž dolu II. 4.)

5.) *y*: vyti, myti, tyti, dyti, ryti (viž dolu II. c.).

Mnogo glagol s razъmъ na *i*, *u*, *y* priním- ljetъ v nastoj. vrěmoni pokrěpъk:

a. Po §. 6. 16.) *ej* > *i*: lej-*u* - li-ti, seju-siti, reju-riti, zeju-ziti, breju-briti (Pomeni: vpiti-jaky sluti-slovu, jedinyj slučaj! shodně byst bylo i li-ti - loj-*u* itd.) viž dolu II. a.).

b. Po §. 6. 10.) 11.): plov-*u* - pluti, slov-*u* - sluti; šev-*u* - šcuti; snov-*u* - snuti; trov-*u* - truti; kov-*u* - kuti; žv-*u* - žuti; pьsov-*u* - pьsuti; plev-*u* - plv-*u* - pljuti; bljuti; rev-*u* - rьv-*u* - riti; viž dolu II. b.).

c. Po §. 6. 11.) rov-*u* - rv-*u* - ryti, viž dolu II. b.)

(mo-j*u* = my-j*u* - myti; noj*u* = nyj*u* - nyti itd. suť rusizny.)

II. Glagoli, s samoglasniceju razým porastajutъ v neoprédělit., prinimljuće *a*.

1.) *a*: la-j-a-ti; la-j-u; tajati; kajati se; majati; bajati; vajati; hajati-nehati; krajati (krojiti); čajati; vlajati; grajati; šajati se itd.

(V češ. polb. luž. bez porastka.)

2.) *ě*: sě-j-a-ti, sě-j-u; vějati; dějati; spējati; zatějati rus.; smějati se; pěti-pojati, grějati il.

3.) *i*: mijati-miti; vijati-viti.

4.) *u*: čujati rus. - čuti (ilir. vyjati-vyti).

Bez porastka v češ. polb. i luž. I v nastoj. vrěmeni pokrěpkovaniji glagoli porastajutъ v neoprédělitel'nějemъ:

a. Viž gorě B. I. a) ležati, rejati brejati.

b. Viž gorě B. I. b.) plovati, blevati-blěvati, revati-rvati-rjuti; šćvati; snovati; plevati-plěvati-pljuvat; žvati; klevati-klovati-kljuti; sovati; pšovati; trovati; knovati-knuti polb.; zvati, ill, zovati (iz zuti (sans. hu: z—h: voz lat. vehes, οχος, sans. vahas; jaz-az ich Zend azem sans. aham; jezero mille sloven. madj. χιλιάς; sans. sahasra).

Obrazec.

I. Glagoli s pokrěpkým -vъ v nastoj. vrěmeni, sutъ pravilni n. pr.

Nastoj. vrěm. I. slov-u,

II. slov-e-š itd. §. 15. IV.

Neotlučit. I. slu-h,

II. slu itd. §. 15. II.

Pričest. nast. vrěm. dějat. slov-y,

Pričest. přěšedš. vrěm. dějat. I. slu-v,

II. slu-l.

Povelit. II. slov-i itd. §. 15. I.

Nesvršit. I. slov-ěa-h—slověh,

II. slov-ěa-še—slověše §. 15. 3.

stradat. slov-om,

slut, sloven.

II. Glagoli na -ju v I. lic. nastoj. vrémene n. pr.:

Nastoj. vrěme. I. zna-ju; pi-ju,

II. zna-ješ; pi-ješ itd.

Neotluč. I. zna-h; pi-h,

II. zna; pi itd.

Pričest. nastoj. vrěm. dějat. zna-je; pi-je,

Pričest. přěš. vrěm. děj. I. zna-v; pi-v,

II. zna-l; pi-l.

Povelit. II. zna-j, pi-j itd. §. §. 13. I. 1.

Nesvršit. I. zna-ah—znáh; pi-jah,

II. zna-aše—znaše; pijaše itd.

strad. zna-jem; pi-jem,

zna-n (znat); pi-t (pijen).

Dodatěk. Glagoli s samoglasniceju razъmъ imuť pričest. přěsedš. vrěm. stradat. a. na -aješ v II. lic.: an, ředce at, a nikoli ajen niže aven; b. na -eješ v II. lic.; ěn i ět, ředce ějen ili ěven; c. na -iješ v II. lic.: it, ijen i iven; d. na -uješ v II. lic.: ut, ujen i uven; i e. na -yješ (rus. oješ; inokda oveš) v II. lic. yt, yven (yjen?), ŷven.

d. Někoji glagoli porastajutъ pomocí d (možetъ byti zavedeni vslěd dati-dadu-dadoh, litv. dudu i dumi, διδωμι; sans. dadhâmi; děti-dědu-dědoh, litv. dedu i dēmi, τιδημι; sans. dadhâmi po III. sans. glagolъ. vrstě; obače usugubljenje jestъ

v da i de. Ali sěmo idetě sloveně. s v II. i III. lic. dvojstv. i v II. lic. množ., i *d* v III. lic. jedin. i množ. nastojěcago vrěmene n pr.: jede-jestě; lijede-lijetě; hodista-hodita i spiste-szpite; htědu-hotetě itd.? i ilir. du §. 10.).

Ti sutě: *V vsěh narěčijh i-du-i-ti* ire (sans. i; litv. ei-nu i ei-mi, lotv. é-mu; v neotl. idoh itd. v přěsedš. šedl polě. -šel iz hoditi, v krajiny. idl: naidl; v blg. v nastoj. vrěm. i bez *d*: naeš, naet vměsto naideš: poeš vm. poideš Ilir. Kolo V. 41. 52. 53., sego radi i ivati učešć.; v sloven. Haluzah jem, jěš itd.=idem-ideš, pojem, poješ=poidem, poideš); *ja=je-du, jeti*, vehi, okrěpljeno iz *idu-iti*; pravilbnj neoprědělitelbnj vid *jeti* jestě ješće v lužič. budu-byti §. 15.

V srb. i ilir. znadeš-znadoh ot znati; imadeš-imadoh ot iměti; moradoh ot morati debere; htědoh ot hotěti; smědoh ot směti; stadoh ot stanuti; mñědoh ot mñěti, klědoh ot kleti.

V luž. smědža (sic) III. lic. množ. nastoj. lic. audent i směděh ot směti.

e. Někeri glagoli prodlžujutě se i pomoćiju *h*: jedu-jeti=jehati-jahati viž *d* tčkmo gorě; spēhati, mahati, žehati, vihati-věhati, sluhati, ruhaturuti, dyhati-dyti, směhati se, žuhati-žuti γενω, puhati-pyhati, sans. pû; buhati-bunuti, čuhati-čuti, gruhati-grunuti, plyhati-plyti, brjuhati-bljuti-blěvati itd.

Glagoli II. vrsty s samoglasničskyjim razěmь učešćajutě se, primimljuje -vati, řědcə jati: poznavati, prospě-vati, vyli-vati, razkryvati itd.

§. 17. III. Vrsta.

Ta vrsta §. 9. k glagolb. razovi priděnetb *-neš-nuti* i oslabitb koreněnuju samoglasnicu §. 7. Někeri glagoli, v siju vrstu postavljeni, lže svoj raz odbijutb:

a. *b*, (*f*), *p*, (*n*): *gybu-gy-nuti*, (škrofsti = škro-nuti), *usnuti-sypati*, *prilnuti-lěpiti* itd.

b. *d*, *t*: *predu-prenuti*; rus. *glenuti-gledati*; ilir. *pa-nuti-padu*; luž. *kra-nuti-kradu*; *venuti-vedu*; *vr-nuti-vratiti* itd.

Ješće udobněje v *st* i *zd*: *svisnuti-svistati*; *zviznuti-zvizdati*.

c. *g*, (*h*), (*k*): rus. *te-nuti-tegnuti*; *dvi-nuti=dvignuti*.

Ješće udobněje *g* i (*k*) v *zg* i *sk*: *bryz-nuti=bryzgati*; *tis-nuti=tiskati*. No bukve: *č*, *š*, *šč*, *ž*, *č*, *ž* přěměnetb se přěd *nuti* v svoje prvo-načělnyje §. 4.

Glagoli toje vrsty, s suglasniceju v razu, v přěsedšijih vrěmenih *nu* radi otmečutb, v njeteromь slučaji padutb vьsьma v II. vrstu: *tegnuti-tegl-tegnul*; *potegnuh=potegoh* §. 16. I. 4.); *razšinuti-razšibl-razšiboh* itd.

Obrazьc.

Nastoj. vrěm. I. *teg-n-u*

II. *teg-n-e-š* itd. §. 15. IV.

Neotluč. I. *teg-nu-h*.

II. *teg-nu* itd. §. 15. II. a.)

Pričest. nastoj. vrěm. dějat. *teg-n-y*.

Pričest. přešedš. vrēm. dějat. I. teg-nu-v, II. teg-nu-l.

Povclit, teg-ni itd. §. 12. I.

Nesvrš. I. teg-n-ěa-h=tegněh,
II. teg-n-ěa-še §. 15. III.

Strad. teg-nom,

teg-nu-t, teg-nen (tegnět polb. te-žen), teg-noven.

Učešćanie. Ili odbijet se -*nući*, koreňnaja samoglasňica okrěpit se §. 7. i pristavit se *ati* ili *vati*: mьgnući-migati; rinući-rivati; ili koreňnaja samoglasňica ostanet neprēměnjena, a -*nući* prodlžit se v -*novati*: minući-minovati, povinući se-povinovati se; kosnući se-kosnovati se=ka-sati se.

§. 18. IV. Vrstá.

Si vrsta §. 9. -*iš-ěti* razpadet v tri panogy: nametk -*iš* stavit ju v V., *ati ěti* v VIII. i *ati* v VI. vrstu; ináč jest dvojú obrazu H. *iš-ěti* imat li glagol tvrd, i B. *iš-ati*, ašce li imat glagol měkčak raz §. 2. Sěmo idut tčiju prvo-načelbniji glagoli, některi rivajut se inokdě v VIII. vrstu a s V. vrstou jim jest obrazovanie tčkmo slučajno.

Образъс.

A. vel-ěti. **B.** běž-ati.

Nastojec. vrēm.

Jedinь. I. lic. **A.** vel-j-u, **B.** běž-u,

II. vel-i-š, běž-i-š,

III. vel-i-tь, běž-i-tь itd.,

Dvoj. I. vel-i-va|ě,

II. III. vel-i-ta|ě,

Množ. I. vel-i-my(y),

II. vel-i-te,

III. vel-e-tě.

Povelitel.

Jedin. II. III. lic. A. vel-i, B. běž-i,

Dvoj. I. vel-i-va|ě, běž-i-va|ě,

II. III. vel-i-ta|ě, běž-i-ta itd.

Množ. I. vel-i-my

II. III. vel-i-te §. 13. f.

Neothučitel.

A. I. vel-ě-h, B. běž-a-h,

II. vel-ě itd. běž-a §. 15. II. a.)

Nesvršitel.

A. I. vel-ěa-h=velěh-veljah, B. běž-a-h, běžah,

II. vel-ěa-še itd. §. 15. II. a.)

Příčest. nastoj. dějat. A. vel-e, B. běž-e.

Příč. předsedš. dějat. I. vel-ě-v, běž-a-v,

II. vel-ěl. běž-a-l,

stradat. A. vel-im B. běž-im,

vel-ě-n(t) běž-a-n.

V I. lic. nastoj. vrēm; činěť se v glagol. razu pomekćanija po §. 3. II. n. pr.:

a. d-ž; t-ć: vižu-vidiš; leču-letiš;

b. c-ć; s-š; z-ž: šču-ščiš-scati; višu-visiš;

c. b-blj; f-flj; v-vlj: svrbļu-svrběti; trplju-trpěti;

d. n, l, r priimutъ tьkmo j: mьnju-mьněti; polju-polěti; gorju-gorěti;

e. j, ć, šć, š, ž, žž pako j požrutъ: boj-u se; tьč-u - tьčati.

No *g, h, k* jesutъ nevzmožny.

Glagoli seje vrsty učěšćajutъ se: **1.** přeměnitъ se *-ěti* v *-ati* i korenьnaja samoglasbnica okrěpitъ: lětati-letěti; vidati-viděti; gledati-gleděti; uvezati-vezěti; překypati-kypěti; ogarati-gorěti; razpalati-polěti; **2.** pristavitъ li se k osnově *-vati*: velěvati-velěti; stavati-stati; obavati se-bati se; poležavati, zadržavati, i **3.** ašće ž, žž, š, šć; č v *g, zg, zd*; v *h, sk, st*; i v *k* přeidutъ: lěgati-ležati; bryzgati-bryžžati; zvizdati-zvižžati; dyhatī-dyšati; tiskati-tiščati; svistati-sviščati; tykati-tьčati.

Některa narěčija tiščetъ siju vrstu v našu VIII., a vzpětъ ina tu v našu IV. Občijimъ pravilъmъ budi: prvonačělnyji glagoli idutъ v IV. proizvodьniji že v VIII. vrstu.

Dodatъk. V III. lic. množ. nastoj. vrěmene jestъ tьčiju *-ę-t*, a nikoliže *-ję*: (*а* ili *а*, a ne *и* ili *ю*), i v pričest. nastoj. vrěm. dějat. *-ę*, a nikoliže *-ję*: vel-ęstъ, vol-ę ubo, viz Dodatъk k §. 19. V toju slučaju drbitъ sama *ę* byti: **1.** zanježe stojitъ vměsto *in*, a ne *jīn* §. 10. vel-in-ti = vel-in-tъ ubo; a *in* jestъ = *ę* §. 1. I **2.** rukopisove govoreтъ: Ostrom. nenavidetъ Luk. VI. 22. zrę Luk. IX. 82. Cod. Suprasl. sědešte 95. veleštem 352. videšte 383. Homil in ram sědeštu 6. Saz. Em evang. ot Hank. uzrętъ 55. sědeščiji 51. bždeščaje 3. itd. ja ili je jest rusizna.

§. 19. V. Vrsta.

-iš-iti §. 9. V toj vrstě sůt pomekčanŕskyje přeměny **1.** v I. lic. nastoj. vrēm.; **2.** v nesvršitelnějem; **3.** v I. přičestiji přěsedš. vrēm. dějat., otvržetŕ li *v* v *iv* i *u*, v přičestiji přěsedš. vrēm. stradat. tŕkmo jaky gorě v §. 18. a.)-e.) i §. 3. I sŕdě něstŕ-giti-hiti-kiti.

Образъс : hvaliti-tajiti.

Nastoj. vrēm. I. hval-j-u; taj-u,
II. hval-i-š; taj-i-š itd. viz velju i běžu §.18.

Neotlŕč. I. hval-i-h; taj-i-h,
II. hval-i; taj-i itd. §. 15. II. a.)

Přičest. nastoj. dějat. hval-e; taj-e.

Přičest. přěsedš. dějat. I. hval-iv i hvalŕ;
taj-iv i taj,

II. hval-il; taj-il.

Povelitelŕ. II. III. hval-i; taj-i itd. §. 13.
f.) §. 18.

Nesvršit. I. hval-jaa-h=hvaljáh; taj-aah,

II. hval-jaa-še itd. §. 15. III.

stradat. hval-i-m; taj-i-m,

hval-jen; taj-en.

I v sej vrstě jestŕ v III. I. množ. nastoj. vrēm. -etŕ: hval-e-tŕ, a ne hval-j-e-tŕ, i v přičestiji nastoj. dějat. e: hval-e a ne hval-j-e viz Dodatek k §. 18. Příkladove iz veth rukopisov: Ostrom. ponosetŕ Luk. IV. 22. izgonešča Mark. IX. 38. Cod. Suprasl. proslavetŕ 3. postešte 9.

moleštem 408. hvalešte 95. Ostrog. palešć Hebr. I. 7. Homil. in ram. vesele se 4. běde se 4. veseletě se 2. Vit. Sanct. tvoreštii 9. Krotej 9. tvo-rej 11. othode 19. vodeštiim 20. Sazav. Em. evang. izgonetě 3. nasytetě 9. hvalešči 19. slavešče i hvalešče 21. Viž i v narěčijih §. 10.

Glagoli seje vrsty učešćajutě se 1. ašće pridastě se *-vati*: hodivati-hvalivati; 2. koreň-naja samoglasnica okrěpiti se v §§. 6. 7., i pristaviti se *-ati* k osnově tčkmo s přeměnami, jakože gorě v I. lici nastoj. vrēm. itd. po §. 3. i §. 18. a.)-e.): hoditi-prěhažati; vėsiti-oběšati; topiti-otapljati itd. tako učešćaniji glagoli sprežajutě se blagoglasija radi po VII. ředce po IX. vrstě. I 3. ašće li žiti-šiti-čiti-žžiti i ščiti prvonačelných glagól přemeniti se na -gati-hati-katizgati-skati, i tu koreňnaja okrěpiti se: ložiti-lagati; bušiti-buhati; skočiti-skakati; družžiti-druzgati; lzeze sprežajutě se s přeměnami v razu §. 3. po VI. vrstě.

(Někoji v učešćaniji razu pravidlně ne přeměnetě: lomiti-lamati; stupiti-stupati; lupiti-lupati; hopiti-hapati; hvatiti-hvatati; hytiti-hytati; koriti-karati; lapiti-lapati; smotriti-smatrat; čes. patriti-patrati; ghtiti-ghtati; kušiti-kušati itd. Kažetě se jim prvonačelije v III. vrstě?)

§. 20. VI. Vrstá.

Raz: *ješ-ati*. Si vrsta jestě, byh rekl, učešćatjaja vřsēm drugyjim, a osobě prvym petim. Jakože IV. vrsta ot VIII., tako različajetě se ta VI. ot VII. vrsty; nebo i VI. vrsta oahpljetě

prvonačelnýje glagoly; lučiti se i ot II. vrsty A. II. i B. II.; ondě bo jest *j*: zna-j-e-š, liješ itd. zejavica, a sědě jest *j*; glagol-j-e-š, saměmь razьmь toje vrsty, iz *aja* sans. X. vrsty, prvuju *a* v *aja* vypušč; vypušč; no *j* stojiti li neposrědstvěno před suglasniceju, ju pomekčajetě po §. 3. i §. 18. a.)-e.). glod-aj-e-š=glod-j-eš, i se jest, přeidetě li *j* §. 2. v *и=ь=ю=е*, ili ne, glóž-eš i glagol-j-eš. Viž §. 9.

Obrazьc. glagol-ati; maz-ati.

Nastoj. vrěm. I. glagol-j-u; maž-u,
II. glagol-j-e-š; maž-e-š itd.
množ. III. glagol-j-u-tě; maž-u-tě.

Neotluč. I. glagol-a-h; maz-a-h,
II. glagol-a; maza §. 15. II. a.)

Pričest. nastoj. dějat. glagol-je; maž-e.

Pričest. přěš. děj. I. glagol-a-v; maz-a-v,
II. glagol-a-l; maz-a-l.

Povelitel. II. III. glagol-j-i; maž-i.
Dvoj. I. glagol-j-a-va; maž-ava itd.

Tako pravilně (§. 13. I. 1.) d.); obače i jakože hvali §. 19. Novoblг. piš-ě-te.

Nesvršit. I. glagol-aa-h = lah; mazaah = mazah,

II. glagol-aaše = láše itd. §. 15. III.
strad. glagol-j-e-m; maž-e-m,
glagol-a-n; maz-a-n.

Glagól na čati, šati, žati, ščati, žžati, čati, žati, pravilně město v sej vrstě, no pače taci, proižsedšiji iz V. vrsty sprežajutě se po VII. vrstě.

Pomeni §. 19. o učešćaniji.

Glagoli toje vrsty učeščajut šē : **1.** okrěpiti li se korenňaja samoglasnica : kopati-prěkapati; **2.** ušče pristaviti se *-vati* VII. vrsty, ili tŕkmo k razovi *-ovati* IX. vrsty v oboju slučaju bez okrěpljenja v koreni; n. pr. překopavati - překopovati, obače i překapovati.

§. 21. VII. Vrstá.

Raz : *aješ-ati*. Si vrsta obnimljet soběstvněo proizvodnyje glagoly, pomagajet pako i několiko učeščanyjih prvonačelnyjih iz VI. vrsty blagoglasija radi sprežati; viž i §. 19. i §. 9. Si vrsta različajet se ot II. vrsty A. I. 6.) a.) i II. 1.) i B. I. 1.) i II., ibo *a* v *aješ-ati* toje vrsty něst korenňaja, niže okrěpkovana, niže blagoglasna, no bŕhma osnovna.

Obraz.

Nastoj. vrěm. I. děl-a-ju

II. děl-a-j-e-š itd.

Neotluč. I. děl-a-h,

II. děl-a. itd. §. 15. II. a.)

Pričest. nastoj. dějat. : děl-a-j-e.

Pričest. přěsedš. dějat. I. děl-a-v

II. děl-a-l.

Povelitel. II. III. děl-a-j,

Dvoj. I. děl-a-j-va|ě;

II. III. děl-a-j-ta|ě.

Množ. I. děl-a-j-my(m),

II. III. děl-a-j-te §. 13. I. 1.

Nesvrš. I. děl-aa-h=děl-ah

II. děl-aa-še=dělāše §. 15. III.

Nesv. stradat. děl-a-j-e-m, děl-a-n.

(V povelit. byst pravidelně bylo: děl-a-j-i; děl-a-j-a-va, a semu něstě slědu, §. 10. II.; za povelitelnýj byst možetě byti, sě předlgyj vid nesposobn byl; sravňaj v narěčijih: plet'te, hod'te.)

Po semu obrazu sprežajutě se učešćanija na *-vati* iz vsěh vrst.

Podobljenija radi otpade *j* v *aješ* i *e* přeměni se v *a=aa=a* n. pr. Ostrom. imaam Luk. III. 8, imaate Matth. XXII. 39. Joan. XXI. 5. = imam, imate i simě puťmь byst v vsěh zapadnyjih narěčijih *am-aš* §. 10. I.; no imamь sprežajetě se sice: imamь-imaš-atě; imava|ě, ata|ě; imamy(m), ate, imutě, pričest. nast. děj. imy; vse ino ot neopředělit. im-ěti viz §. 22. Učešćanije tvoritě se pristavljenijemь *vati* k osnově: obdělavati.

§. 22. VIII. Vrstá.

Raz *-ěješ-ěti aješ-ati* §. 9. Si vrsta dělitě se v dvě otrasli na *-ěti* i *-ati* ceća svojego tvrđago ili mekkago razu §. 4. 2.), jaky jeje užika IV. vrsta §. 18. Prvaja otrasl A. *ěješ-ěti* sprežajetě se jakože II. vrsta s samoglasničskyj razьm, i drugaja B. *-aješ-ati* tьkmo jaky VII. vrsta §. 21

Obrazьc: uměti, vetšati.

Nastoj. vrěm. I. A. um-ě-j-u; B. vetš-a-j-u,

II. um-ě-j-e-š vetš-a-j-e-š itd.

Neotluč. I. A. um-ě-h, B. vetš-a-h,

II. um-ě; vetš-a itd. §. 15. II. a.)

Prič. nast. dějat. um-ě-j-e; vetš-a-j-e.

Prič. předs. děj. I. um-ě-v; vetš-a-v,
II. um-ě-l; vetš-a-l.

Povelit. II. III. um-ě-j; vetš-a-j itd. §. 21.

Nesvršit. I. um-ě-ah=uměh; vetš-aa-h=šáh,
II. um-ěa-še itd. §. 15. III.

Stradat. um-ě-j-e-m; vetš-ajem,

um-ě-t(n); vetš-a-t(n).

Tako sprežajut se **A.**: slaběti, blěděti, mř-
dlěti, něměti, črveněti, gorjupěti, lysěti, gůstěti,
odpravěti itd. i **B.** dičati, težati, krěpčati, glušati,
ubožati itd. sěmo spadajut i priravnitel'niji: lěp-
šati, krěplšati, bogatšati, mudrějšati itd.

Siju vrstu Čehove i Jugoslavene v IV. vrstu
vzvračajut, a Hrvati je sprežajut n. pr. slaběmь-
slaběš itd. jaky dělamb-dělaš. Povtorju sěmo idut
těkmo samo proizvodniji, bžhma ubo srědniji i
načinatelniji; učeščajut se, pristavitli se -**vati**:
rozuměvati.

§. 23. IX. Vrstá.

Raz: *uješ-ovati* §. 9. byh myslil vměsto
-**uti** po §. 16. B. I. n. pr. kuju-kovati, jaky la-
ati=lajati; sě-ati=sějati; a glagoli seje vrsty sūt
jakože oni VII. i VIII. vrsty proizvodni i vžsma
v malě měřě učeščani iz drugyjih vrst; jestь ubo
uj-ov prisěnoju otrasliju iz sans. X. glagolь. vrsty
aj-. jetera pri nas v *aj* §. 21.; v *uj* sědě; r *j*
§. 20, i v *i* §. 19. bujno živětь; *a*, *u*, *i* pako
jesutь jednako prvotny bukve §. 6., priravnaj
sklanskyje vrsty itd.

Sprezanije koletě se na dvoje: **-uješ** spre-
zajetě se jaky VII. i VIII. vrsta: **-ovati** pako
jakože VII. vrsty drugaja polovina.

Obrazьc: kupovati, vojevati.

Nastoj. vrēm. I. kup-u-j-u; voj-u-j-u,

II. kup-u-j-e-š; voj-u-j-e-š,

Neotluč. I. kup-ov-a-h; voj-ev-a-h,

II. kup-ov-a; voj-e-va §. 15. II. a.)

Pričest. nastoj. dějat. kup-u-j-e; voj-uj-e.

Pričest. přešedš. dějat. I. kupovav; vojevav,

II. kupoval; vojeval.

Povelit. II. III. kup-u-j; voj-uj.

Dvoj. I. kup-u-j-va|ě itd. §§. 21. 22.

Nesvrš. I. kupovaah=vah; vojevaah=váh,

II. kupovaah=itd. §. 15. III.

strad. kupujem; vojujem,

kupovan; vojevan.

(V některěh narěčijih nahazajetě se i nastoj.
vrěme: kupovam-vaš i kupuvljem-vlješ; neoprě-
dělit. na **uvati** i **zvati** i **bvati**: obědvati, věř-
vati, splňvati; v blg. i sborvet=sborujetě, jaky
krvet=kryjetě krovetě-krvvetě itd.)

Si vrsta učěščajetě se pridaniem-vati: přē-
kupovati.

§. 24. Spregy.

I. Právilnyji glagoli.

Za právilnyje glagoly dovlějntě slědujúceje
tri spregy:

I. **A.** Nes-eš nes-li; **B.** Těg-neš těg-nu-ti;
povelit. ě.

II. **C.** Bi-ješ biti; **D.** Glagol-j-eš glagol-a-ti: aješ-ati; ěješ-ěti; uješ-ovati; povel. i-j-ja.

III. **E.** Vel-i-š vel-ě-ti; **F.** Hval-i-š hval-i-ti: povelit. i. ili

I. Nes-eš nes-ti: něš-nu-ti; eš-ati: eš-ěti.
Povel. ě.

II. Glagol-ješ glagol-a-ti: ješ-ti; aješ-ati; ěješ-ěti; uješ-ovati. Povelit. i, j (ja),

III. Hval-i-š hval-i-ti: iš-ěti; iš-ati. Povel. i.

Pomeni §. 13. ježe jesta nastojećeje vrěme i neoprědělitelnyj vid iztočnikъmъ vъse glagolъ-skyje proizvodiminy sirěč vъsego, ježe iz njeju proizvažajetъ se.

II. Nepravilniji glagoli.

1. Jesmъ, věmъ, damъ, jemъ, (viděti) §. 15.

2. Idu-iti; jedu-iti; jedu-jeti §. 16. B. II. d.)

3. Hoću-hotěti i splju-spati k §. 18. Hoću (hcu-ću) sprežajetъ se: hoć-etъ; hoć-eva|ě; eta|ě: hoć-ě-my(m), ete; hotetъ i hoćutъ, pričest. nastoj. dějat. hotě, strad, hotim; ilir. viž §. 15.; i splju-spiš itd.

4. Imamъ-iměti §. 21.

Přegled vъsěh vrst:

I. Jesmъ-jesmъ; II. Nesti-biti; III. Těgnuti-rinuti; IV. Velěti, běžati; V. Hvaliti-tajiti; VI. Glagolati, mazati; VII. Dělati; VIII. Uměni, vetšati; IX. Kupovati, vojevat, i

Glagolŕsci izrazove i kratice.

- Blg. - blgarŕsky.
 buky litera.
 Češ. - češsky.
 činitelŕnyj - transitivus.
 Dějatelnyj - activus.
 dějepričestiji - participium.
 dvojglaŕbnica - diphtongus.
 dvojtŕvnyj - dualis.
 dostigatelŕnyj - supinum.
 Grlŕnica - gutturalis.
 grč. - grčsky.
 got. - gotŕsky.
 Il. - ilirŕsky.
 jediŕň. - jedinŕstvenyj ŕingularis.
 jugoslav. - jugoslavenŕsky.
 Lat. - latinŕsky.
 lic. - lice-osoba persona.
 litv. - litvanŕsky.
 lotv. - lotvišsky.
 luž. - lužičsky.
 Množ. - množŕtŕvnyj pluralis.
 Način - modus.
 načitelŕnyj - inchoativus.
 nametŕk - suffixum.
 n. pr. - na priklad.
 nastoj. - nastoječeje vrěmę praesens.
 nesvrŕit. - nesvrŕitelŕnyj imperfectivus.
 nesvrŕitelŕnoje vr. - imperfectum.
 neoprědělitelŕnyj - infinitivus.
 neotlučitelŕnoje vrěmę - aoristus.

Obraz - paradigma forma.
 okrěpťk - okrěpljenje samoglasnice, sans. guna.
 opakovatělnyj - učěšćatel'nyj.
 osnova - thema.
 otnositělnyj - reflexivus, reciprocus.
 Podobljenje - assimilatio.
 podstat'nyj - substantivus.
 pogoditel'nyj - uslovnyj.
 poimenovatělnyj - denominativus.
 pomnutělnyj - momentaneus.
 posilťk - okrěpťk.
 posnematělnyj - onomatopoëticus.
 pol' - pol'sky.
 povelitel'nyj - imperativus.
 povratitel'nyj - otnositělnyj.
 prâkr. - prakrit, narěčije sanskrit'skago.
 predlog - praepositio.
 přestupitel'nyj - transgressivus.
 přěsedš. - přěsedšeje vrěme praeteritum.
 pričest. - pričestije participium.
 pričinjatel'nyj - causalis.
 proizvodělnyj - derivatus.
 prvonačělnyj - primitivus, originalis.
 prvot'nyj - idem.
 Raz (obraz-izraz) - typus, character.
 Samoglasnica - vocalis.
 sans. - sanskrit'sky.
 sloven'. - sloven'sky.
 slog - syllaba, thema, radix.
 srěd. - srěd'nyj medius, neuter.
 suglasnica - consonans.
 staroslav. - staroslavensky.

Strad. - stradatel'nyj passivus.

svršitel'nyj - perfectivus.

sykavica - sybilans.

Trajatel'nyj - durativus.

Učeščatel'nyj - frequentativus.

uravňitel'nyj - comparativus.

uslovnyj - conditionalis.

Vež'nica - vocalis copula.

vid - forma, modus, paradigma.

vr. - vrěmę tempus.

vrsta - classis, ordo.

Zejavica - digamma: j, h, v.

zend - narěčije sanskrit'skago.

Žeň. - žens'skij fěmin.

V duhu vzajemnosti

Cafov.

SLAVA!

I.

Dne 2. Decembra 1848.

Grom i mlnja, trěsk za trěskom,
Zemlja zěva, nebo plače,
Morje udara groznim pleskom,
Val za valom vse to jače,
Da se sliši urnebes.

Plaho divji prizor gleda,
Usrěd burje mornar směli,
Težja raste težka běda —
Još daleko den je běli
U polnočnoj strahoći.

Angjel božji, věstnik sreće
Z visokih nebes zasviti;
Svoje sbira, kuda kreće
Mladi vojno, car čestiti,
Te se spasi dom i rod.

II.

Dne 18. Februara 1853.

Slava brodi lehkim krilom
 I po kopnom i po morju,
 Krěpkom narod budi silom —
 Slnce plavo pro obzorju,
 Te nam radja novi den

Lěpa naša domovina,
 Majko draga, ljubo mila,
 Budi zdrava — eto sina —
 Da bi srećna, slavna bila
 Austrijo prerodjena! —

Grom zatutnji, mlnje strěla
 Ha! zablisne; te udara —
 Noć nam prěti — ali stiti
 Božja ruka, věrnost cara
 Od napasti vragove

III.

Dne ?? 18 ??

„Svemu světu svitje zōra,
 Kod Balkana nēma dana;
 Ustrěd gorcěh suzah mora
 Gori, gori ljuta rana,
 Kojiu robstvo zadade.“

Tak leleće dětca tužna
 Ustrěd mutne, mrkle tmīne;
 Turčin guli golog' sužna,
 Dok mu glada nepogine
 U sobstvenoj otčini. —

Dvakrat dvěsto godin zgine,
 Stambul stari se pretvori;
 Slnce sreće opet sine,
 Poloměsec se obori —
 Slava Tebe dopade.

Ožujka 1853.

Radoslav Raslag.

KAZALO.

	Strana
Uvod	5
Pametar	13
Slavjanska azbuka	20
Uvod v slovnico vseslavenskiju	23
O volšebnicah	45
Začetek Pole v Istri	47
Nekaj o Apolini ili Belini	48
Българска дѣвойка	50
Србске народне pjesme	53
Želja za otroškimi lèti	58
O slovesu	59
Na bojišču	61
Tožbe ljube	63
Dvě rožici	64
Na grobu Prešerna	65
Nadahnutje	66
Zapad slнца	68
Dvoje slnce	69
Karanje	—
Za god Radeckoga	70
U Radecku—pametar	71
Domovina	—
U tujini	72
Moj rod	73
Lepir	74
Zvěstost	75
Najlěpši den	76
Moja naděja	76
Najblaženije čuvstvo	77
Na razstanku	78
Moleća	79
Ciril i Metod	80
Narodnost i vëra	101
Tvërdislav	113
Rožmanova Lenčica	128
Prorokha	141
Milotinke	144
Plamice	148
Чртица о всеруској царевинѣ	153
O glagoljeh od Safova	158
Slava	226

